

Terug onder begeleiding

Onderzoek naar de aard en omvang van de
vrijwillige nazorg voor 18+ PIJ'ers

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

TERUG ONDER BEGELEIDING

Onderzoek naar de aard en
omvang van de vrijwillige nazorg
voor 18+ PIJ'ers

- eindrapport -

Drs. G.H.J. Homburg
Dr. M. Timmermans
Drs. E. Tromp
Drs. K.B.M. de Vaan

Amsterdam, december 2010
Regioplan publicatienr. 1885

Regioplan Beleidsonderzoek
Nieuwezijds Voorburgwal 35
1012 RD Amsterdam
Tel.: 020 - 5315315
Fax : 020 - 6265199

Het onderzoek is in opdracht van de
afdeling Extern Wetenschappelijke
Betrekkingen, WODC, ministerie van
Veiligheid en Justitie verricht door
Regioplan Beleidsonderzoek.

VOORWOORD

Vanaf 1 januari 2008 hebben jongeren met een PIJ-maatregel, die ouder zijn dan 18 jaar en de justitiële jeugdinrichting (JJI) verlaten, de mogelijkheid op vrijwillige basis nazorg te krijgen van de reclassering, al dan niet in samenwerking met de JJI. Na de wijziging van de Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen zal deze nazorg verplicht worden. Met het oog op deze verplichting heeft het Wetenschappelijk Onderzoek en Documentatiecentrum (WODC) van het ministerie van Veiligheid en Justitie door Regioplan de aard en omvang van deze vrijwillige nazorg laten onderzoeken.

Het onderzoek is nadrukkelijk geen evaluatie van de vrijwillige nazorg, die op pilot-basis is gestart, maar inmiddels structureel wordt aangeboden ter overbrugging tot de invoering van de wettelijk verplichte nazorg. Het onderzoek is bedoeld om kennis te verzamelen over de aard, omvang en acceptatie van nazorg en de motivatiefactoren die daarbij een rol spelen. Middels interviews en dossieronderzoek is informatie verzameld over de aard van de aangeboden nazorg, de context waarin deze geboden wordt en de jongeren die voor de nazorg in aanmerking komen.

Velen hebben een bijdrage aan dit onderzoek geleverd. Het gaat dan om betrokkenen bij de pilot, medewerkers van de drie reclasseringsorganisaties, de Justitiële Jeugdinrichtingen, gemeenten, de Raad voor de Kinderbescherming en jongeren uit de doelgroep van de vrijwillige nazorg. Van velen van hen heeft dit onderzoek een aanzienlijke tijdsinvestering gevraagd, en wij danken hen hartelijk voor de bereidheid die zij daartoe hebben getoond.

Dit onderzoek is begeleid door een commissie, bestaande uit de volgende personen:

- Dhr. dr. B. Vogelvang, Avans Hogeschool (voorzitter).
- Mw. dr. M.J.M. Blom, ministerie van Veiligheid en Justitie, WODC, in maart 2010 opgevolgd door mw. dr. M. Kempes.
- Mw. I. Landa, ministerie van Veiligheid en Justitie, Directie Justitieel Jeugdbeleid.
- Dhr. drs. R.B. Visser, NIFP.

Wij danken de leden van de begeleidingscommissie voor het delen van hun expertise en hun bijdrage aan dit onderzoek.

Ger Homburg
Directeur Regioplan

INHOUDSOPGAVE

1	Inleiding	1
1.1	Achtergrond.....	1
1.2	Aanleiding onderzoek en vraagstelling	7
1.3	Leeswijzer	9
2	Methode	11
2.1	Vooraf.....	11
2.2	Vorbereiding.....	12
2.3	Steekproef reclassering en JJI's.....	12
2.4	Dataverzameling	14
2.5	Aanvullende dataverzameling.....	21
2.6	Integrale analyse.....	23
3	Organisatie en inhoud vrijwillige nazorg.....	25
3.1	Organisatie/proces van de nazorg	25
3.2	Inhoud nazorg	39
3.3	Nazorg in een verplicht kader	44
3.4	Samenvatting	46
4	Jongeren en nazorg	49
4.1	Achtergrondkenmerken jongeren.....	50
4.2	Realisatie basisvoorwaarden bij uitstroom	51
4.3	Gewenst aanbod voor nazorg.....	54
4.4	Acceptatie aangeboden nazorg	55
4.5	Motivatie voor vrijwillige nazorg	59
4.6	Verplichte nazorg	63
4.7	Het effect van gevorderde uitrol op acceptatie	64
4.8	Samenvatting	68
5	Conclusie	71
5.1	Nazorg, pilot en onderzoek	71
5.2	Nazorg vrijwillig/verplicht.....	72
5.3	Onderzoeksvragen en conclusies.....	73
5.4	De inhoud van verplichte nazorg	77
	Literatuur	79
	Bijlagen	81
Bijlage 1	Gehanteerde checklists en itemlijsten	83

1 INLEIDING

1.1 Achtergrond

In de afgelopen jaren stroomden jaarlijks 100 tot 150 jongeren met een PIJ-maatregel (Plaatsing in een Inrichting voor Jeugdigen) uit de justitiële jeugdinrichtingen (JJI's) terug in de maatschappij.¹ Dit aantal daalt momenteel. Vijfennegentig procent van deze jongeren is ouder dan achttien jaar (18+ PIJ-jongeren). Tot voor kort was er voor hen geen structurele begeleiding bij terugkeer in de maatschappij. In het Programma Aanpak Jeugdcriminaliteit van mei 2008 is vastgelegd dat PIJ-jongeren altijd en verplicht nazorg moeten krijgen.² Dat vergt een wijziging van de Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen (Bjj, zie verder paragraaf 3.3). Hierop vooruitlopend is in 2008, bij wijze van pilot, begonnen met het aanbieden van nazorg op vrijwillige basis aan 18+ PIJ-jongeren.

Organisatorisch is de pilot ondergebracht bij de Directie Justitieel Jeugdbeleid (DJJ) van het ministerie van Veiligheid en Justitie. De projectcoördinatie van de pilot wordt verzorgd door het Leger des Heils. Aan het begin van de pilot heeft een werkgroep met daarin vertegenwoordigers van de JJI's, reclasseringsorganisaties, de Inspectie Jeugdzorg (IJZ) en Work-Wise³ de vormgeving van de samenwerking tussen de bij de vrijwillige nazorg betrokken partijen uitgewerkt. Daarnaast is op initiatief van de Programmamanager Aanpak Jeugdcriminaliteit en de sectordirecteur DJI/JJI een werkgroep Nazorg PIJ-jongeren opgericht die zich heeft gebogen over de aanpak van nazorg aan PIJ-jongeren in een verplicht kader.⁴

Vrijwillige nazorg

Onder nazorg aan jeugdigen wordt in dit rapport verstaan 'begeleiding van jeugdigen in aansluiting op hun verblijf in een JJI op strafrechtelijke titel'.⁵ Naast de JJI's is de volwassenreclassering bij de nazorg betrokken. Deze bestaat uit drie verschillende reclasseringsorganisaties (3RO) te weten: Stichting Reclassering Nederland (SRN), Leger des Heils – Jeugdzorg en Reclassering (LJ&R) en Stichting Verslavingsreclassering GGZ (SVG). De 3RO richten zich van oorsprong op een eigen doelgroep: LJ&R richt zich op dak- en thuislozen; SVG op verslaafden en de SRN op alle overige groepen. SRN is de grootste partij. De reclassering werkt met contactfunctionarissen

¹ WODC, *Criminaliteit en rechtshandhaving 2007*, p. 559 (bron: DJI).

² Het Programma Aanpak Jeugdcriminaliteit komt voort uit het Veiligheidsprogramma van het eerste kabinet-Balkenende, 'Naar een veiliger samenleving' (2002).

³ Work-Wise is een arbeidstoeleidend programma dat wordt aangeboden in de JJI's.

⁴ Interview met projectleider en projectcoördinator pilot.

⁵ Verantwoordelijkheidskader Nazorg Jeugd, vastgesteld in mei 2007.

voor alle JJI's, die de fasen waarin jongeren zich bevinden en de uitstroom van jongeren bijhouden. Dit gebeurt in samenwerking met de JJI. Elke JJI heeft zijn eigen contactfunctionaris die regiogebonden werkt (in totaal zijn er twaalf contactfunctionarissen verspreid over het land), maar landelijk verbindingen kan leggen. De contactfunctionaris brengt, zodra de uitstroom in zicht is, het contact tussen de JJI en de reclasseringsvestiging in de uitstroomlocatie tot stand.

3 fasen	<p>Het proces van voorbereiding op en uitvoering van de nazorg heeft drie fasen, waarvan de tweede niet altijd wordt doorlopen omdat niet alle jongeren met proefverlof gaan (zie ook paragraaf 4.2).⁶</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ongeveer een halfjaar voordat een PIJ-jongere de JJI verlaat (op proefverlof of omdat de PIJ-maatregel afloopt) legt de reclasseringswerker, die de jongere na uitstroom gaat begeleiden, contact met de jongere. Samen met de JJI bereidt deze werker de jongere voor op de uitstroom. 2. Wanneer een jongere voorafgaand aan de beëindiging van de PIJ-maatregel met proefverlof gaat, begeleiden de Individuele Traject Begeleider (ITB'er) van de jongere in de JJI en de reclassering de jongere samen. De reclassering werkt in deze periode verder aan het opbouwen van een vertrouwensband met de jongere en houdt daarnaast toezicht op de voorwaarden voor het proefverlof. 3. Na het einde van de PIJ-maatregel kan de jongere op vrijwillige basis kiezen voor nazorg. De nazorg is gericht op terugvalpreventie en het bestendigen van de resocialisatie van de jongere die bij voorkeur in een proefverlof is gestart. De nazorg duurt een halfjaar tot een jaar. Hij wordt in de regel geboden door de reclassering, maar kan ook door de JJI (ITB'er) worden verzorgd. De nazorg bestaat uit begeleiding op de diverse leefgebieden van de jongere en frequent contact tussen jongere en begeleider. <p>Nazorg (en ook het proefverlof) vergt een goede samenwerking tussen de JJI en de reclassering. Daarnaast is een goede samenwerking vereist met de gemeente waar de jongere zich na afloop van de PIJ-maatregel vestigt.</p>
Variatie in trajecten	<p>Wat jongeren in de pilot als 'nazorg' aangeboden krijgen, is niet vastgelegd. De inhoud van het aanbod zal daarom per jongere verschillen. Het is dan ook belangrijk onderscheid te maken in aard en omvang van de nazorg naar persoonlijke kenmerken van de jongeren en naar de omstandigheden waaronder zij terugkeren in de samenleving (wat werkt voor wie onder welke omstandigheden?).</p>
Volwassenen	<p>Bijzondere groep</p> <p>De 18+ PIJ-jongeren vormen met het oog op nazorg een bijzondere groep ten opzichte van gedetineerde jongeren jonger dan 18 jaar. PIJ-jongeren worden relatief lang geplaatst in een JJI, wat de overgang van binnen naar buiten de JJI bemoeilijkt. Daarnaast zijn de meeste PIJ-jongeren op het moment dat hun</p>

⁶ Bron: instructie bij de uitrol van de pilot Vrijwillige nazorg.

Buiten-regionaal	<p>PIJ-maatregel afloopt ouder dan 18 jaar. 18+ PIJ-jongeren vallen vanwege hun leeftijd voor de begeleiding onder de volwassenenreclassering. Die is echter vanuit zijn traditionele rol meer ingesteld op toezicht, motivering en praktische ondersteuning in een gedwongen kader.</p> <p>Daarnaast is er bij deze groep jongeren een relatief groot aantal buitenregionale plaatsingen, wat een goede ketensamenwerking vergt tussen de JJI en samenwerkingspartners in de plaats van herkomst (of toekomstige vestigingsplaats).</p>
Ernstige problematiek	<p>Uit eerder onderzoek naar PIJ-jongeren blijkt, ten aanzien van de problematiek die bij deze jongeren speelt, het volgende:⁷</p> <ul style="list-style-type: none"> • Er is sprake van meervoudige en veelal ernstige gezins- en opvoedingsgerelateerde problemen. • De problematiek op het gebied van psychologie en functies is omvangrijk, bijvoorbeeld als het gaat om verstandelijke beperking/zwakbegaafdheid, impulscontrole, gewetensfunctie, empathie en probleembesef. • De problematiek op het gebied van psychiatrie en stoornissen is eveneens omvangrijk. Dertig procent van de jongeren laat psychiatrische problematiek in de meest enge definitie zien (de zogenoemde As-1 problematiek). Achtentachtig procent van de jongeren vertoont ten minste narcistische trekken of een antisociale stoornis. • Problematisch alcohol- of drugsgebruik is bij een derde (alcohol) tot twee derde (drugs, veelal cannabis) van deze jongeren aan de orde. • De meeste PIJ-jongeren beschikken over een zeer beperkt of in het geheel niet over een sociaal netwerk.

Motivatatie

In de pilot is de nazorg vrijwillig. Na de wetswijziging wordt de nazorg echter verplicht. Dat kan gevolgen hebben voor de motivatie van jongeren voor de nazorg. Motivatie in een vrijwillig traject is veelal anders dan motivatie in een verplicht traject. Daarom wordt hier kort nader ingegaan op het begrip motivatie.

Vier vormen	<p>Motivatatie valt uiteen in vier vormen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Interne motivatie: actief willen veranderen; in het geval van de nazorg aan 18+ PIJ'ers: zelf inzien dat begeleiding bij terugkeer in de maatschappij noodzakelijk is om de in de JJI gerealiseerde gedragsverandering te laten beklijven. • Intrinsieke motivatie: de activiteit op zich is bevredigend in de zin dat het de PIJ-er zelf wat oplevert; bijvoorbeeld een goed gevoel of een beter zelfbeeld. • Externe motivatie: iets doen vanwege druk door anderen of vanuit een (door de rechter opgelegde) verplichting.
-------------	--

⁷ E.F.J.M. Brand en A.A. van den Hurk (2008) *10 jaargangen PIJ-ers. Kenmerken en veranderingen* (Den Haag: Ministerie van Veiligheid en Justitie, Dienst Justitiële Inrichtingen).

- Extrinsieke motivatie: iets doen om later in de buitenwereld iets te verwerven; bijvoorbeeld de reclassering enige mate van controle toestaan, omdat dat helpt op het goede pad te blijven; maar ook: het verkrijgen van praktische zaken.

Onderstaande tabel maakt inzichtelijk wat de verschillen (kunnen) zijn tussen motivatie in een vrijwillig kader en motivatie in een verplicht kader.

Tabel 1.1 Verschil in motivatie bij vrijwillige en verplichte trajecten

	Vrijwillig traject	Verplicht traject
Acceptatie nazorgtraject	De nadruk ligt op extrinsieke en interne motivatie: het traject accepteren omdat de jongere inziet dat het positieve gevolgen voor hemzelf meebrengt of omdat hij (zijn situatie) wil veranderen. Motivatie dient reeds voor de start van het traject aanwezig te zijn. De druk van anderen om het traject te accepteren kan eveneens een rol spelen: externe motivatie, maar is secundair.	De nadruk ligt op externe motivatie: deelnemen omdat er een sanctie op niet-deelnemen staat. Wel is het mogelijk om reeds voor de start van het traject aan extrinsieke en/of interne motivatie te werken.
Afmaken nazorgtraject	Het behoud en uitbouwen van de extrinsieke en/of interne motivatie is van belang.	'Reactance' kan in sommige gevallen een rol spelen: de jongere zal dan op de een of andere manier in verzet komen tegen de vrijheidsbeperking. Ook weerstand tegen verandering van de situatie of het eigen gedrag kan een rol spelen. Extrinsieke en/of interne motivatie dient gedurende het traject tot stand te komen, te worden versterkt en behouden.

Bron: Menger en Krechtig, 2008

Uit onderzoek naar de motivatie van jeugdige delinquenten voor gedragsinterventies blijkt dat drie factoren de motivatie bevorderen: een duidelijk aanbod (zodat de jongere de juiste verwachtingen van het aanbod heeft); een kwalitatief goede relatie tussen hulpverlener en jongere; en steun vanuit het netwerk van de jongere, zowel binnen de inrichting als daarbuiten. Bij psychische problematiek (die bij PIJ-jongeren relatief vaak aanwezig is) komt de motivatieontwikkeling moeizamer tot stand. Dit noopt tot extra aandacht voor motivatiemonitoring en -bevordering tijdens de behandeling.⁸

⁸ E. Verdonck en E. Jaspaert (2009) *Motivatie voor gedragsinterventies bij jeugdige justitiabelen. Meetinstrumenten beoordeeld* (Katholieke Universiteit Leuven in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek en Documentatiecentrum, Ministerie van Veiligheid en Justitie).

Dit onderzoek richt zich niet op de gedragsinterventie, maar op de nazorg. Idealiter zijn PIJ-jongeren binnen de JJI gemotiveerd voor gedragsverandering, en kan in de nazorg op deze motivatie worden voortgebouwd. Voor de nazorg zou dan al sprake moeten zijn van een bepaalde vorm van interne motivatie en is het van belang de jongeren in te laten zien dat ondersteuning noodzakelijk is om de gedragsverandering bij terugkeer in de maatschappij te laten beklijven. Wel zal daarbij gelden dat het nazorgtraject, wil een jongere gemotiveerd blijven, ook zal moeten voldoen aan de hierboven genoemde factoren: jongeren moeten een juiste verwachting van het traject hebben en een goede band met de reclasseringswerker die in de nazorg de begeleiding op zich neemt. Steun vanuit het netwerk van de jongere draagt bij aan een succesvolle resocialisatie.

De pilot maakt het mogelijk na te gaan welke motivatiefactoren een rol spelen bij acceptatie, afwijzing en volmaken van het nazorgtraject voor jongeren die *op vrijwillige basis* aan het traject deelnemen. Op basis van het voorgaande is de verwachting dat dit vooral motivatiefactoren zullen zijn die verband houden met extrinsieke en interne motivatie. Verder is te verwachten dat de motivatiefactoren beïnvloed worden door de mate waarin verwachtingen van de jongeren aansluiten bij het traject in de praktijk, door de band van de jongere met de reclasseringswerker en door de mate van steun vanuit het netwerk van de jongere. Het is belangrijk om deze factoren te kennen, omdat deze aspecten van de motivatie van de jongeren bij een verplicht traject actief kunnen worden aangesproken. Bij verplichte trajecten mag echter verwacht worden dat *reactance* en/of weerstand een effect heeft op de interne en extrinsieke motivatie, deze zelfs (deels) teniet kan doen omdat de jongere niet of minder het gevoel heeft zelf de controle te hebben over het traject (Van Ooyen-Houben e.a., 2008).

Voorwaarden voor effectieve nazorg

Er is veel onderzoek gedaan naar de effectiviteit van jeugdzorg en interventies gericht op het terugdringen van delinquent gedrag. Deze paragraaf beschrijft echter specifiek de bestaande kennis over effectieve elementen van nazorg, aangezien behandeling een aspect is dat met name tijdens het verblijf in de JJI aan de orde dient te komen.

- 'What Works' Volgens de 'What Works'-literatuur⁹ zijn zes principes van belang voor de effectiviteit van reclasseringsinterventies:
- Risicoprincipe: de intensiteit van een interventie moet passen bij het niveau van risico op herhaling; het is bijvoorbeeld van belang de meest intensieve programma's te reserveren voor de persistente daders.

⁹ Angelsaksisch onderzoek dat onder de verzamelnaam 'What Works' bekendheid heeft gekregen. Door middel van het uitvoeren van meta-evaluaties richt het zich op het achterhalen van effectieve interventies voor de aanpak van risicofactoren voor delictgedrag. Dat doet het door te onderzoeken welke intensiteit en typen programma's aansluiten op welke herhalingskansen van delictgedrag en welke delictgedrag bevorderende omstandigheden.

- Behoeftepincipe: de inhoud van de interventie moet passen bij specifieke criminogene factoren; de interventie moet zich richten op die factoren (zoals antisociaal gedrag, criminele voorbeelden en drugs/alcoholmisbruik) waarvan duidelijk is dat ze samenhangen met het delictgedrag.
- Principe van responsiviteit: de interventies moeten zo gekozen zijn, dat de cliënt ze kan 'ontvangen'; ze moeten in stijl en vorm aansluiten bij de leerstijl en de mogelijkheden van de cliënt.
- Principe van programma-integriteit: programma's moeten theoretisch goed doordacht zijn, er moet helder onderbouwd zijn waarom de ingrepen passend zijn en ze moeten worden uitgevoerd zoals ze zijn bedoeld.
- Principe van professionaliteit: er moet voldoende professionaliteit bij behandelaren aanwezig zijn voor zowel het selecteren van de juiste methoden als voor de uitvoering van het programma.
- Principe van 'eigen context': programma's worden bij voorkeur uitgevoerd in de natuurlijke omgeving van de jongere; dit is voor de jongere de meest relevante context en vergroot de motivatie voor en de impact van programma's.

Daarnaast lijkt voor jeugdige delinquenten (tot 18 jaar) Multi Systeem Therapie (MST, in ieder geval op de korte termijn) te werken. Dit is een therapie die gericht is op hun natuurlijke omgeving (familie, vriendengroepen) en op meerdere problematische aspecten. MST werkt aan competentievergroting van het gezin en leert ouders de jongere succesvol te (bege)leiden in het gezin, op school, in de buurt en in de vrije tijd. Tot slot is er nog een Australische onderzoekstraditie (o.a. Trotter, 1999 en Rooney, 1992) die wijst op het belang van een aantal praktijkprincipes zoals een duidelijke rolverdeling, een modelfunctie voor de werker en een actieve rol van de cliënt bij het formuleren van doelen en interventies (Menger en Krechtig, 2008 en Van Montfoort en Spirit, 2008).

Effectieve
elementen
nazorg

Onderzoek naar de effectiviteit van nazorg aan jeugdigen onderstreept bovengenoemde What Works-principes, alsook de effectiviteit van interventies die gebruikmaken van het gezin en/of netwerk waarin de jongeren na detentie terugkeren: Multi Systeem Therapie, Functional Family Therapy, Multidimensional Family Therapy en Nieuwe Perspectieven bij Terugkeer.¹⁰ Individuele begeleiding, een duidelijke structuur, een strak casemanagement en oefenen met prosociale gedragsalternatieven zijn daarnaast elementen die als effectief naar voren komen. Tot slot blijken de duur, de vorm en de contactfrequentie van grote invloed op de effectiviteit van de interventie (zogenaamde *evidence based principle*); Van Montfoort en Spirit, 2008). Veel van het onderzoek naar de effectiviteit van nazorg aan jeugdigen richt zich op gedragsverandering als doel van de in te zetten programma's. In het geval van PIJ dient gedragsverandering al tijdens het verblijf in de JJI aan de orde te komen. In de nazorg aan PIJ'ers moet het dan niet gaan om gedragsverandering op zich, maar om het laten beklijven van de in de JJI bereikte gedragsverandering.

¹⁰ Erkeningscommissie Gedragsinterventies Justitie.

Lessen uit het proefverlof

Tot slot is het belangrijk te wijzen op de resultaten van een onderzoek van de Inspectie voor de Sanctietoepassing en de Inspectie Jeugdzorg naar de uitvoering van het verlofbeleid in JJI's.¹¹ Belangrijke bevindingen uit het onderzoek van de Inspecties zijn:

- Om bij te dragen aan de realisatie van de behandeldoelen dient er zowel op papier als in de praktijk een duidelijke koppeling aanwezig te zijn tussen de doelstellingen van de behandeling en de doelstellingen van het verlof, ook na incidenten. Dat is nu niet in alle JJI's het geval.
- Bij het, door middel van verlof, voorbereiden van de jongere op de terugkeer in de samenleving treedt een aantal structurele knelpunten op, waardoor het verlof daar onvoldoende aan bijdraagt: beperkt beveiligde plaatsen zijn niet overal in het land beschikbaar, veel PIJ-jongeren zijn geplaatst buiten de regio waarin ze terugkeren, het verloftoetsingskader is onvoldoende flexibel en er gaat onvoldoende aandacht uit naar het op systematische wijze onderhouden, opbouwen en versterken van het sociaal netwerk van de jongere in de omgeving waarin hij terugkeert.
- De jongeren, het sociaal systeem van de jongeren en instellingen worden onvoldoende bij de voorbereiding, uitvoering en evaluatie van verlofsituaties betrokken.

Ondanks dat het onderzoek van de Inspecties over proefverlof gaat, en niet over nazorg, is het in het kader van dit onderzoek relevant. Het verloop van het proefverlof en de ervaringen die jongeren daarbij opdoen met de reclassering en resocialisatie kunnen van invloed zijn op de nazorg; bij de nazorg dient daarom rekening gehouden te worden met eventuele knelpunten in het proefverlof. Daarnaast kan een aantal lessen die het onderzoek oplevert voor proefverlof ook betrekking hebben op de nazorg, omdat het in de nazorg draait om het voortzetten en vasthouden van de in het proefverlof opgebouwde resocialisatie.

1.2 Aanleiding onderzoek en vraagstelling

Dit onderzoek maakt deel uit van de PIJ-onderzoeksprogrammering van het WODC, die gericht is op het vergroten van kennis over en inzicht in de uitvoeringspraktijk van de PIJ-maatregel. Het doel van het onderzoek is het vergroten van de kennis over de aard, omvang en acceptatie van de nazorg aan 18+ PIJ-jongeren en de motivatiefactoren die daarbij een rol spelen, met het oog op het verplichte kader voor nazorg na de geplande wijziging van de Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen. Het is de bedoeling dat systematisch en zorgvuldig in kaart wordt gebracht welke kenmerken de huidige nazorg heeft, wat de omvang is van het aanbod, hoe groot de acceptatie van de nazorg is, welke motivatiefactoren een rol spelen bij acceptatie en welke verschillen er tussen de diverse subgroepen 18+ PIJ-jongeren bestaan. Kennis over deze onderwerpen staat ten dienste van het

¹¹ Inspectie voor de Sanctietoepassing en Inspectie Jeugdzorg (juni 2009) *Themaonderzoek Uitvoering verlofbeleid justitiële jeugdinrichtingen* (Utrecht/Den Haag).

treffen van adequate maatregelen om de acceptatie van nazorg door de doelgroep te vergroten en daarmee het recidiverisico te verkleinen. Omdat verplichte nazorg op dit moment nog niet bestaat, is het onderzoek gebaseerd op de ervaringen met vrijwillige nazorg.

In dit rapport worden de volgende vragen beantwoord:

1. Wat is de aard van de aangeboden nazorg en de context waarbinnen begeleiding wordt ontvangen, voorbereidend op en tijdens de nazorgfase?

Subvragen met betrekking tot de organisatie van de nazorg:

- a. Wie voert de regie over de nazorg?
- b. Wat is de capaciteit van de aan te bieden nazorg?
- c. Welke partijen zijn bij advies over proefverlof betrokken?
- d. Blijkt het in de praktijk mogelijk om de trajectdoelen, zoals die voor de leeftijd van 18 jaar waren vastgelegd, gedurende het 18+ traject te continueren? Zo niet, waarom niet? Zo ja, hoe?
- e. In hoeverre moeten de betrokken ketenpartners meer aandacht besteden aan (specifieke aspecten van) de nazorg?

Subvragen met betrekking tot het aanbod van de nazorg:

- f. Waaruit bestaat het mogelijke aanbod (welke programma's, interventies of activiteiten worden aangeboden)?
- g. Welke programma's, interventies of activiteiten worden in de praktijk aangeboden?
- h. Op welke manier komt het aanbod tot stand? Wie zijn daarbij betrokken (JJI, reclassering, jongeren)?
- i. In hoeverre is er sprake van overeenstemming tussen de JJI's en de reclassering over het te volgen nazorgplan?

Subvragen over de ontvangst en de acceptatie van het aanbod:

- j. Welke jongeren ontvangen een aanbod?
- k. Wie weigeren en wie accepteren aanbod en waarom?
- l. Welke motivatiefactoren bij de jongeren spelen een rol bij acceptatie en welke bij weigering?
- m. Wat willen jongeren aangeboden krijgen?
- n. In hoeverre worden jongeren goed geïnformeerd over de nazorgfase van de PIJ-maatregel en wanneer worden zij geïnformeerd?

2. Komen alle PIJ-jongeren voor nazorg in aanmerking en wat zijn relevante achtergrondkenmerken die mogelijk van invloed zijn op de nazorgbehoefte?

Subvraag met betrekking tot de omvang:

- a. Hoeveel jongeren komen in aanmerking voor nazorg?

Subvragen met betrekking tot de leefsituatie:

- b. Hoeveel jongeren hebben onderdak?
- c. Hoeveel jongeren hebben volledige dagbesteding?
- d. Hoeveel jongeren hebben een inkomen?
- e. Hoeveel jongeren hebben ondersteuning bij/na uitstroom (de nazorgfase)?
- f. Hoeveel jongeren hebben enige vorm van zorgcontact?
- g. Hoeveel jongeren hebben een geldig ID?
- h. Wat zijn belangrijke overlastgevende (zoals middelengebruik) of delinquente elementen (inclusief familieleden en vrienden) in de structuur waarop de jongeren terugvallen? Wat zijn belangrijke bevorderlijke elementen?

Subvragen met betrekking tot hun voorgeschiedenis:

- i. Hoeveel jongeren hebben STP gehad voorafgaand aan de uitstroom?
- j. Hoeveel jongeren hebben proefverlof gehad voorafgaand aan de uitstroom?
- k. Zijn er overplaatsingen tijdens het verblijf in de JJI geweest, hoeveel en wanneer?
- l. Is er eerder sprake geweest van proefverlof en/of is proefverlof wel eens afgewezen of misgegaan? Waarom?

Subvraag met betrekking tot verschillen tussen (categorieën) jongeren:

- m. In hoeverre zijn er met betrekking tot de kenmerken in de genoemde subvragen verschillen tussen jongeren met verslavings-, psychiatrische en/of medische problemen? In welke zijn andere achtergrondgegevens van invloed op de motiveerbaarheid van jongeren zoals de duur van de PIJ-maatregel, het type delict, het hebben van sociale netwerken et cetera?

Bij de beantwoording van deze vragen wordt, waar mogelijk, aandacht besteed aan verschillen naar JJI, reclasseringsorganisatie, type delict, type stoornis en PIJ-verblijfsduur.

Het is belangrijk op deze plaats te benadrukken dat het onderzoek geen evaluatie van de pilot vrijwillige nazorg betrof. De pilot vormde de context waarbinnen dit onderzoek, naar de aard en omvang van de nazorg aan 18+ PIJ-jongeren, kon worden uitgevoerd.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt de methode van onderzoek toegelicht. De onderzoeksresultaten zijn verdeeld over de hoofdstukken 3 en 4. Hoofdstuk 3 gaat in op de organisatie en het proces van de vrijwillige nazorg. Na een beschrijving van de organisatie van de vrijwillige nazorg volgt een weergave van de inhoud van de nazorg. Het hoofdstuk eindigt met een vooruitblik naar het verplicht worden van de nazorg. Hoofdstuk 4 zoomt in op de jongeren. In

dit hoofdstuk worden vragen beantwoord over de omvang van de nazorg in de praktijk, de achtergrond van de jongeren en de motivatie voor het wel of niet accepteren van de nazorg. Ook bevat het een paragraaf over de mening van betrokken partijen over het verplicht worden van de nazorg. Hoofdstuk 5 bevat de conclusies van het onderzoek.

2 METHODE

Dit hoofdstuk beschrijft de methode van onderzoek. Na een korte inleiding worden achtereenvolgens de verschillende stappen in het onderzoek beschreven. Daarbij is telkens aangegeven hoe benodigde gegevens zijn verzameld en hoe deze vervolgens zijn geanalyseerd.

Het onderzoek is zowel kwalitatief als kwantitatief van aard en bestaat uit vijf stappen:

- Voorbereiding
- Steekproef reclassering en JJI's
- Dataverzameling: dossierstudie en interviews
- Voorlopige rapportage
- Aanvullende dataverzameling
- Integrale analyse onderzoeksresultaten en rapportage.

De stappen worden in de volgende paragrafen toegelicht.

2.1 Vooraf

Aan het begin van de pilot is een instructiedocument opgesteld voor het project vrijwillige nazorg, getiteld *Werkinstructie. Project vrijwillige nazorg PIJ-jongeren 18+*. Hierin worden de drie fasen van het nazorgtraject benoemd en wordt een procesbeschrijving voor de vrijwillige nazorg gegeven. De Werkgroep Nazorg PIJ heeft vervolgens in 2009 een advies geschreven waarin de verantwoordelijkheden van de bij de vrijwillige nazorg betrokken partijen worden benoemd en waarin de nazorg wordt ingebed in de structuur van de netwerk- en trajectberaden. Dit advies heeft geleid tot het Uitvoeringskader voor de nazorg van oktober 2009.

Parallel aan dit traject heeft de landelijk projectleider van de pilot gewerkt aan het omvormen van het instructiedocument tot een werkinstructie voor alle betrokken partijen. Dit heeft geleid tot een concept-werkproces. Dit concept is niet formeel vastgesteld, omdat het niet geheel in lijn is met het Uitvoeringskader en omdat het erg complex is. In het najaar van 2010 is een aangepaste versie vastgesteld en verspreid.

Het concept-werkproces dat hierboven is genoemd, bevat echter nuttige informatie over de werkprocessen bij JJI's en reclasseringsorganisaties. Uit het onderzoek blijkt dat in ieder geval een deel van de reclasseringsvestigingen bij het handelen in de nazorg het werkproces als leidraad heeft gehanteerd. Ook voor dit onderzoek was de beschrijving in het concept-werkproces een nuttige basis om een eerste inzicht te verkrijgen in de beoogde werkwijze. In die hoedanigheid heeft het inzicht geboden in de materie en heeft het als basis gediend voor de gehanteerde onderzoeks-instrumenten.

2.2 Voorbereiding

Tijdens de voorbereiding is het plan van aanpak voor het onderzoek nader uitgewerkt. Hiertoe is een aantal voorbereidende interviews gevoerd met:

- De projectleider van de pilot vrijwillige nazorg.
- De landelijk coördinator van de pilot vrijwillige nazorg.¹
- De projectmedewerker Nazorg Jeugd, ministerie van Veiligheid en Justitie.

In deze interviews is gesproken over de inrichting en organisatie van de pilot Vrijwillige Nazorg en de eerste ervaringen. Naar aanleiding van deze gesprekken zijn de variabelen en thema's bepaald voor toetsing in de analyse van registraties, dossierstudie en interviews.

De voorbereiding heeft plaatsgevonden in de periode juni-juli 2009.

2.3 Selectie reclasseringsvestigingen en JJI's

Van de pilot Vrijwillige Nazorg 18+ PIJ-jongeren zijn registratiegegevens verzameld van de 18+ PIJ-jongeren die na 1 januari 2008 uit een JJI zijn gestroomd en daarom in aanmerking kwamen voor de vrijwillige nazorg. In totaal zijn dit 420 jongeren. Deze registraties zijn gebruikt voor de selectie van reclasseringsvestigingen en JJI's voor de dossierstudie en interviews. Aandachtspunt hierbij is dat niet alle JJI's direct na 1 januari 2008 zijn begonnen met het aanbieden van nazorg. Op 1 januari 2008 is de pilot gestart bij de drie JJI's met de grootste uitstroom van 18+ PIJ-jongeren (Harreveld, Heuvelrug en Rentray). De pilot is in de loop van 2008 uitgerold over alle JJI's en daarmee samenwerkende reclasseringsvestigingen in Nederland. De laatste bijeenkomst in het kader van deze uitrol vond plaats in december 2008. Dat betekent dat tot eind 2008 niet alle 18+ PIJ-jongeren die vanaf 1 januari 2008 uitstroonden daadwerkelijk te maken kregen met de bij de vrijwillige nazorg behorende werkwijze. Wel kregen zij na 1 januari 2008 allemaal een aanbod voor vrijwillige nazorg. Daar waar de pilot nog niet was uitgerold, gebeurde dat schriftelijk.²

De registraties van de 18+ PIJ-jongeren bevatten alle jongeren die, ongeacht deze uitrol, na 1 januari 2008 *in theorie* in aanmerking kwamen voor een aanbod vrijwillige nazorg. Het feit dat niet al deze jongeren zijn uitgestroomd op het moment dat de pilot in 'hun' JJI al was uitgerold, heeft mogelijk consequenties gehad voor de acceptatie van de nazorg. We komen hier later op terug.

¹ De pilot wordt namens de 3RO vanuit het Leger des Heils gecoördineerd. De projectleider bewaakt de voortgang van de pilot en legt verantwoording over de uitvoering af aan de Directie Justitieel Jeugdbeleid.

² Overzicht van en instructie bij uitrol pilot vrijwillige nazorg.

Voor het onderzoek zijn vervolgens alle JJI's benaderd.³ Bij de reclassering heeft een selectie van 27 vestigingen plaatsgevonden (van de 52 reclasseringsvestigingen waar sinds 1 januari 2008 18+ PIJ-jongeren zijn uitgestroomd). Deze selectie is gebaseerd op het aantal 18+ PIJ-jongeren dat tussen 1 januari 2008 en eind juni 2009 in aanmerking is gekomen voor nazorg en op de reclasseringsorganisatie waartoe ze behoren (Reclassering Nederland, Leger des Heils (LJ&R) en Stichting Verslavingsreclassering GGZ). Per reclasseringsorganisatie zijn de vestigingen met de meeste PIJ-jongeren geselecteerd. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de benaderde reclasseringsvestigingen en JJI's, en het aantal jongeren dat in de genoemde periode per vestiging in aanmerking is gekomen voor vrijwillige nazorg.

Tabel 2.1 Benaderde JJI's en reclasseringsvestigingen

Geselecteerde vestigingen	Aantal jongeren dat in aanmerking kwam voor nazorg 1 januari 2008-24 juni 2009
JUSTITIELE JEUGDINRICHTINGEN	
Rentray ⁴	70
Den Engh*	49
Avenier, locatie Kolkemate (voorheen De Sprengen)	41
Avenier, locatie Harreveld (voorheen Harreveld)**	35
Den Hey-Acker	36
De Heuvelrug	32
De Hartelborgt	26
De Doggershoek	22
Juvald (voorheen Het Poortje)	18
Het Keerpunt	18
Teylingereind	7
Amsterbaken (voorheen Jongeren Opvangcentrum JOC)	4
Totaal	358
RECLASSERINGSVESTIGINGEN	
Reclassering Nederland	
RN Tilburg	14
RN Amsterdam	15
RN Utrecht	15
RN Den Haag	22
RN Almelo	23
RN Rotterdam	29
RN Assen	4
RN Eindhoven	5
RN Haarlem	5
RN Middelburg	5
RN Arnhem	6

³ Er zijn ook 18+ PIJ'ers geplaatst in andere inrichtingen dan JJI's. Die zijn niet in deze onderzoeksfase meegenomen.

⁴ Het betreft de locaties Rekken en Lelystad. De data maken het niet mogelijk de precieze aantallen per locatie te vermelden.

Vervolg tabel 2.1 Benaderde reclasseringsvestigingen en JJI's

Geselecteerde vestigingen	Aantal jongeren dat in aanmerking kwam voor nazorg 1 januari 2008-24 juni 2009
RN Nijmegen	6
RN Alkmaar	8
RN Lelystad	8
RN Roermond	9
RN Zutphen	9
RN Zwolle	10
Totaal	193
Leger des Heils	
LJ&R Den Haag	13
LJ&R Amsterdam	14
LJ&R Rotterdam	28
LJ&R Eindhoven	4
LJ&R Lelystad	5
LJ&R Maastricht	5
LJ&R Groningen	8
Totaal	77
Stichting Verslavingsreclassering GGZ	
SVG Palier Den Haag	9
SVG Brijder verslavingszorg Alkmaar	5
SVG Mondriaan Maastricht	6
Totaal	20

* Vanaf 1-1-2009 van justitiële jeugdinrichting veranderd in een instelling voor gesloten jeugdzorg.

** Vanaf 1-1-2010 tijdelijk veranderd van justitiële jeugdinrichting in een instelling voor gesloten jeugdzorg.

2.4 Dataverzameling

De dataverzameling voor dit onderzoek omvatte zowel dossierstudie bij reclasseringsvestigingen en JJI's, als interviews met reclasseringswerkers, ITB'ers en leidinggevenden bij de JJI, projectleiders en -coördinatoren van de pilot bij de Raad voor de Kinderbescherming, PIJ-jongeren zelf, en tot slot ambtenaren bij gemeenten, belast met de terugkeer/vestiging van ex-gedetineerden.

2.4.1 De diepte-interviews (kwalitatief)

Justitiële Jeugdinrichtingen

De interviews in de JJI's waren erop gericht inzicht te krijgen in de praktijk van de nazorg. Gesproken is over de uitvoering van de nazorg vanaf de voorbereiding op uitstroom en de samenwerking daarin met andere partijen, in het bijzonder de reclassering. Ook de motivatie van de doelgroep is in deze interviews aan de orde gekomen.

Er is naar gestreefd interviews te houden in alle twaalf jeugdinrichtingen in Nederland. Eén JJI (JOC) heeft niet deelgenomen in verband met de beperkte ervaring met nazorg en de hoge belasting die door een aantal gelijktijdig uitgevoerde onderzoeken werd ervaren. In totaal zijn zeventien medewerkers geïnterviewd, verspreid over elf JJI's. Twaalf interviews zijn face to face afgenomen en vijf telefonisch, aan de hand van eenzelfde itemlijst (zie ook tabel 2.2). Bij alle elf JJI's is gesproken met de ITB'er. Daarnaast is bij zes JJI's ook een leidinggevende geïnterviewd (niveau aansturing ITB'ers). Het gaat in dit laatste geval om JJI's met een relatief groot aantal uitstromende 18+ PIJ-jongeren. Dat zijn ook de JJI's waar de interviews face to face zijn afgenomen.

Tabel 2.2 Overzicht beoogde aantal en gerealiseerde aantal diepte-interviews

Respondenten	Beoogd aantal interviews	Gerealiseerd aantal interviews	
		Telefonisch	Face to face
JJI	12	12	5
Reclassering	27	14	10
RvdK	1		1
Jongeren	30 tot 40	15	18
Gemeenten	10	10	

Reclasseringsvestigingen

Er zijn interviews gehouden bij 27 reclasseringsvestigingen (de gehele selectie). De interviews bij de RN-vestigingen Alkmaar en Haarlem zijn wegens personele overlap samengenomen. Hetzelfde geldt voor de RN-vestigingen Nijmegen & Arnhem en Almelo & Zutphen. In totaal zijn er 24 interviews afgenomen, tien face to face en veertien telefonisch, aan de hand van eenzelfde itemlijst. De interviews zijn gehouden met reclasseringswerkers, die deels (7) ook contactfunctionaris voor een JJI zijn. De interviews gingen over dezelfde onderwerpen als de interviews die in de JJI's zijn gehouden, maar dan bekeken vanuit het perspectief van de reclassering. Ook hier zijn de interviews face to face gehouden in de vestigingen die relatief veel ervaring hebben met nazorg aan PIJ'ers.

Raad voor de Kinderbescherming

Met de projectleider casusregie en een beleidsadviseur van het landelijk bureau van de Raad voor de Kinderbescherming is in een face-to-face-interview gesproken over het opnemen van de 18+ PIJ'ers in de systematiek van de Netwerk- en Trajectberaden.

Jongeren

Tijdens het onderzoek is met 33 jongeren gesproken, onder te verdelen in vier groepen:

- Jongeren die nog in het voorbereidingstraject op de uitstroom zitten: potentiële weigeraars en potentiële deelnemers aan de vrijwillige nazorg.

- Jongeren die met proefverlof zijn: potentiële weigeraars en potentiële deelnemers aan de vrijwillige nazorg.
- Jongeren die de vrijwillige nazorg hebben geaccepteerd, onder te verdelen in degenen die het traject geheel hebben doorlopen en degenen die tijdens het traject zijn uitgevallen.
- Jongeren die de vrijwillige nazorg niet hebben geaccepteerd.

Tabel 2.3 geeft de verdeling van de geïnterviewde jongeren over deze groepen weer.

Tabel 2.3 Verdeling geïnterviewde jongeren over verschillende fasen nazorg

Voorbereiding op uitstroom	Proefverlof	Nazorg geaccepteerd	Nazorg niet geaccepteerd	Totaal geïnterviewde jongeren
6	9	15	3	33

Deze jongeren zijn benaderd via hun reclasseringswerkers of individuele trajectbegeleiders. Het streven was minimaal 30 en maximaal 40 jongeren face to face te interviewen. 15 jongeren gaven echter aan het interview liever telefonisch af te geven. Met de overige jongeren is het interview wel face to face afgenomen.

Gemeenten

Tot slot zijn met ambtenaren van tien gemeenten gesprekken gevoerd over hun rol in de nazorg aan 18+ PIJ-jongeren en is een interview gehouden met de projectleider casusregie en een beleidsadviseur van het landelijk bureau van de Raad voor de Kinderbescherming. In eerste instantie zijn de G10-gemeenten⁵ voor deze interviews geselecteerd. In plaats van de gemeente Nijmegen (de tiende grootste gemeente in Nederland) is echter de gemeente Almelo benaderd, om ook de ervaringen in een kleinere gemeente waar 18+ PIJ'ers uitstromen in het onderzoek mee te kunnen nemen. Deze interviews zijn allemaal telefonisch afgenomen.

De interviews zijn gehouden in de periode september-november 2009. Het interview met de Raad voor de Kinderbescherming heeft in het begin van deze periode plaatsgevonden, de interviews met de jongeren zijn in november 2009 gehouden. De interviews bij JIJ's, reclasseringsinstellingen en gemeenten zijn verspreid over de hele periode gehouden.

De interviews bij de JIJ's en de reclasseringsorganisaties droegen bij aan de beantwoording van onderzoeksvraag 1 (alle subvragen) en subvraag 2h. De interviews met de Raad voor de Kinderbescherming en met gemeenten betroffen met name de subvragen 1a en 1h. Bij de gemeenten zijn ook de subvragen 1e tot en met 1g aan de orde gekomen. De interviews met jongeren

⁵ De tien grootste gemeenten van Nederland: Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht, Eindhoven, Tilburg, Almere, Groningen, Breda en Nijmegen.

dienden ter beantwoording van de subvragen 1k tot en met 1n.

2.4.2 De dossierstudie (kwantitatief)

De dossierstudie in de geselecteerde instellingen diende ertoe een meer diepgaand begrip te krijgen van de groep jongeren en de nazorg (onderzoeks vragen 1g, 1j en 2 in zijn geheel). Tabel 2.4 bevat een overzicht van de dossiers die per vestiging van de reclassering en per JJI bestudeerd zijn.

Tabel 2.4 Bestudeerde dossiers per JJI en reclasseringsvestiging

DOSSIERSTUDIE JJI's				
JJI	Totaal aantal PIJ'ers	Beoogd aantal dossiers	Gerealiseerd aantal dossiers	Schriftelijke aanlevering
Rentray (Lelystad en Rekken)	70	5		5
Den Engh*	49	5	5	
Avenier, locatie Kolkemate (voorheen De Sprengen)	41	5		4
Avenier, locatie Harreveld (voorheen Harreveld)**	35	5		7
Den Hey-Acker	36	5		5
De Heuvelrug	32	5	5	
De Hartelborgt	26	26		21
De Doggershoek	22	22		11
Juvaïd (voorheen Het Poortje)	18	18		18
Het Keerpunt	18	18		16
Teylingereind	7	7		10
Amsterbaken (voorheen Jongeren Opvangcentrum JOC)	4	4		
Totaal	358	123	10	101 (totaal: 111)
DOSSIERSTUDIE RECLASSERING				
Reclasseringsvestiging	Totaal aantal PIJ'ers	Beoogd aantal dossiers	Studie op locatie	Schriftelijke aanlevering
Reclassering Nederland				
RN Tilburg	14	5	5	
RN Amsterdam	15	5	5	
RN Utrecht	15	5	5	
RN Den Haag	22	5	5	
RN Almelo/RN Zutphen	32	14		9
RN Rotterdam	29	5	4	
RN Assen	4	4		4
RN Eindhoven	5	5		-
RN Haarlem/RN Alkmaar	13	13		12
RN Middelburg	5	5		3
RN Arnhem/RN Nijmegen	12	12		4
RN Lelystad	8	8		7
RN Roermond	9	9		8
RN Zwolle	10	10		10

Vervolg tabel 2.4 Bestudeerde dossiers per JJI en reclasseringsvestiging

DOSSIERSTUDIE RECLASSERING				
Reclasseringsvestiging	Totaal aantal PIJ'ers	Beoogd aantal dossiers	Studie op locatie	Schriftelijke aanlevering
Leger des Heils				
LJ&R Den Haag	13	5	5	
LJ&R Amsterdam	14	5	3	
LJ&R Rotterdam	28	5	5	
LJ&R Eindhoven	4	4		3
LJ&R Lelystad	5	5		5
LJ&R Maastricht	5	7		7
LJ&R Groningen	8	8		7
St. Verslavingsreclassering				
GGZ				
SVG Palier Den Haag	9	5	5	
SVG Brijder Alkmaar	5	5		-
SVG Mondriaan Maastricht	6	6		5
Totaal	290	160	42	84 (totaal:126)

* Vanaf 1-1-2009 van justitiële jeugdinrichting veranderd in een instelling voor gesloten jeugdzorg.

** Vanaf 1-1-2010 tijdelijk veranderd van justitiële jeugdinrichting in een instelling voor gesloten jeugdzorg.

Reclassering

Er is dossieronderzoek uitgevoerd bij 25 van de 27 benaderde reclasseringsvestigingen. De andere twee vestigingen (SVG Brijder Alkmaar en RN Eindhoven) hebben de gevraagde informatie niet aangeleverd. In totaal is bij de reclassering informatie uit 126 dossiers verzameld (op een streefaantal van 160). De dossierstudie heeft deels via het schriftelijk opvragen van dossierinformatie bij reclasseringsvestigingen plaatsgevonden, deels via dossierstudie op locatie. De dossierstudie is ter plaatse uitgevoerd bij de vestigingen die de meeste ervaring met nazorg aan 18+ PIJ'ers hebben, in combinatie met de eerder genoemde interviews. Deze werkwijze maakte het mogelijk om op een efficiënte wijze op een aantal kernindicatoren informatie uit zo veel mogelijk dossiers te verzamelen, maar ook verdieping mogelijk te maken door een deel van de dossiers op een groter aantal indicatoren door de onderzoekers zelf te laten doornemen.

De schriftelijke informatieverzameling heeft plaatsgevonden door aan de reclasseringsvestigingen, waar de interviews met medewerkers telefonisch hebben plaatsgevonden, te vragen informatie uit de dossiers van alle jongeren in de doelgroep, die door hen begeleid zijn, aan te leveren. Deze schriftelijke informatievraag ging over een relatief beperkt aantal gegevens.

Voor de dossierstudie ter plaatse zijn bij de reclassering per vestiging vijf dossiers willekeurig uit het bestand van 18+ PIJ'ers in de doelgroep geselecteerd en ter plaatse door de onderzoekers bestudeerd. Bij de dossier-

studie op locatie is gebruikgemaakt van het cliëntvolgsysteem (CVS) van de reclassering. Alle reclasseringswerkers registreren hier hun activiteiten per cliënt in, alsmede belangrijke informatie omtrent de achtergrond van de cliënt. De onderzoekers hebben zich het systeem in korte tijd eigen moeten maken. Wegens tijdgebrek is het in het begin van het dossieronderzoek in twee gevallen niet mogelijk geweest alle vijf de dossiers te bestuderen.

JJI's

Voor het dossieronderzoek zijn alle JJI's benaderd. Zij hebben ook allemaal hun medewerking verleend. In totaal is bij de JJI's informatie uit 111 dossiers verzameld (op een streefaantal van 123). Ook hier is een onderscheid gemaakt tussen een beperkte, schriftelijke informatievraag aan de JJI's die niet zijn bezocht voor interviews en een uitgebreide dossierstudie op locatie met het oog op verdieping bij de JJI's die zijn bezocht.

Bij de zes vestigingen waar dossierinformatie schriftelijk is opgevraagd, werd informatie uit de dossiers van alle jongeren in de doelgroep opgevraagd. Bij de vestigingen waar de interviews face to face zijn gehouden, was het aanvankelijk de bedoeling het dossieronderzoek op locatie uit te voeren. Daarom zijn bij de JJI's⁶ willekeurige steekproeven van vijf dossiers uit de totale doelgroep getrokken; dit dossieronderzoek ter plaatse is namelijk uitgebreider en daardoor arbeidsintensiever. Uiteindelijk is dit dossieronderzoek om logistieke redenen toch grotendeels door medewerkers van de JJI's uitgevoerd.

Aandachtspunten bij dossierstudie

Het is van belang een aantal zaken met betrekking tot de dossierstudie nader te belichten. Zowel bij de reclassering als de JJI's zijn dossiers op verschillende manieren aangelegd en is het rapporteren over nazorg nog relatief nieuw. Dat leidde ertoe dat de informatie in sommige dossiers uitgebreider was dan in andere dossiers. Die informatie is in een groot aantal gevallen aangeleverd, maar wegens tijdgebrek, verplaatste dossiers, ziekte en dergelijke niet in alle gevallen.

De informatie die uit de dossiers van de JJI's is verzameld, verschilt deels van de informatie die uit de dossiers van de reclassering is verzameld omdat de JJI's en de reclassering ieder eigen verantwoordelijkheden in het nazorgproces hebben en ook een verschillend zicht hebben op bepaalde fasen daarin. Deze wijze van dataverzameling heeft geleid tot twee verschillende databestanden. Deze bestanden zijn apart geanalyseerd.

⁶ Uiteindelijk is overigens bij vier van de bezochte JJI's het dossieronderzoek alsnog door de JJI zelf gedaan, omdat gedurende het onderzoek bleek dat het voor niet ingewijden moeilijk was om alle gevraagde informatie uit de dossiers te halen.

Ook is van belang te vermelden dat in totaal van 34 personen zowel dossiers bij de JJI als bij de reclassering zijn bestudeerd. Dit betekent dat van het totaal aantal bestudeerde dossiers (237) het om 203 dossiers van unieke personen gaat.

De dossierstudie heeft plaatsgevonden in de periode september-november 2009.

Weging

De wijze waarop de dossiers bij de JJI's zijn geselecteerd, leidt tot een zekere scheefheid in de steekproef. Dossiers van jongeren in de grotere instellingen (instellingen met veel uitstromende PIJ-jongeren) zijn slechter vertegenwoordigd dan dossiers van jongeren in kleinere instellingen. Dit is voor het onderzoek geen groot probleem, omdat het niet gericht is op een evaluatie van de vrijwillige nazorg of de pilot, maar op het analyseren van relaties tussen persoons- en achtergrondkenmerken, motivatiefactoren en acceptatie van nazorg. Desalniettemin zou het mogelijk kunnen zijn dat kenmerken van de JJI een eigen invloed hebben. Via weging is nagegaan of de scheefheid van de steekproef effect heeft op de uitkomsten van de analyse. Tabel 2.5 bevat de weegfactoren.

Tabel 2.5 Bepalen weegfactoren

	Populatie		Respons		Wegingsfactor
	Absoluut	%	Absoluut	%	
Kleine instellingen	95	28,7	76	71	0,40
Grote instellingen	236	71,3	31	29	2,46
Totaal	331	100	107	100	

Wegingsfactor voor kleine instellingen is het aandeel dossiers in populatie kleine instellingen (28,7%) gedeeld door het aandeel dossiers in de respons bij kleine instellingen (71%). Idem voor de wegingsfactor van grote instellingen.

We vergelijken frequenties van de belangrijkste variabelen⁷ voor en na weging. Het blijkt dat na weging de frequentieverdelingen van bijna alle variabelen niet of nauwelijks verschillen met de situatie voor weging (percentages voor en na weging verschillen met nul tot vijf procentpunten). Verder blijkt dat na weging bij 26 procent van de jongeren in JJI's sprake is van schuldenproblematiek, in plaats van 36 procent zonder weging. Voor 73 procent van de jongeren in JJI's geldt dat zij proefverlof hebben gehad. Dit was 63 procent in de situatie zonder weging.

⁷ Dit zijn de variabelen: aanbod nazorg gekregen, aanbod nazorg geaccepteerd, proefverlof gehad, en de achtergrondvariabelen verslavingsproblematiek, psychische/medische problematiek, delinquente kenmerken, schuldenproblematiek, dagbesteding, inkomen, geldig identiteitsbewijs en onderdak bij uitstroom.

In het vervolg van dit rapport worden de ongewogen gegevens gepresenteerd. Uitsluitend op de onderdelen waar weging een substantieel effect heeft, wordt dit expliciet vermeld.

Omdat de steekproef bij de reclasseringsvestigingen veel minder door scheefheid wordt gekenmerkt, is hier geen weging toegepast.

2.5 Aanvullende dataverzameling

Na de eerste, voorlopige rapportage van de dataverzameling zijn nieuwe vragen opgekomen. In de dataverzameling is immers gebruikgemaakt van een databestand van de pilot waarin alle 18+ PIJ-jongeren zijn opgenomen die zich tussen 1 januari 2008 (start pilot) en eind juni 2009 (start dataverzameling) in één van de drie fasen van de vrijwillige nazorg bevonden (van zes maanden voorafgaand aan de uitstroom tot zes maanden na het eindigen van de PIJ-maatregel).

Het gebruikte databestand bevat niet alleen gegevens van jongeren die uit de JJI zijn uitgestroomd vanuit JJI's waar het nazorgproces geheel was geïmplementeerd. Er zitten ook gegevens in van jongeren die zijn uitgestroomd uit inrichtingen waarvoor het proces nog niet volledig was uitgerold. De jongeren konden daar wel een aanbod van nazorg krijgen, maar de voorbereiding ervan was zeker niet zo uitgebreid als met de nieuwe werkwijze was beoogd. Na de eerste analyse van de data ontstond de behoefte om meer zicht te krijgen op verbeteringen in de uitvoering van de nazorg die in de loop van de pilot zijn opgetreden. Dit ging in het bijzonder over de vraag of de 18+ PIJ-jongeren met de ernstigste problematiek (psychische stoornissen, verslaving, delinquente elementen in de thuissituatie en zonder onderdak, dagbesteding, inkomen en/of geldig identiteitsbewijs (ID) bij uitstroom) de nazorg vaker zijn gaan accepteren naarmate de pilot zich verder ontwikkelde. Dit heeft geleid tot een aanvulling van de dataverzameling met extra dossieronderzoek. Als basis daarvoor is een bestand gebruikt waarin alle jongeren zijn opgenomen van wie de voorbereiding op uitstroom tussen 1 januari en 31 december 2009 startte. Deze jongeren hebben allemaal na afronding van de uitrol van de pilot vrijwillige nazorg (december 2008) met de nazorg te maken gekregen. Aanloopproblemen in verband met de gefaseerde uitrol in 2008 zouden in 2009 geen (grote) rol meer gespeeld moeten hebben. Dit bestand dateert van begin april 2010 en bevat 148 jongeren.

Tabel 2.6 geeft een overzicht van de opgevraagde, aangeleverde en bruikbare dossiers per vestiging. Niet alle vestigingen konden de gevraagde gegevens op tijd aanleveren (respons van 72%). Daarnaast bleken in een aantal aangeleverde cases onvoldoende bruikbare gegevens te zitten. Zodoende leverde de aanvullende dataverzameling bruikbare gegevens op van 105 jongeren.

Tabel 2.6 Aantal aanvullende dossiers per JJI en reclasseringsvestiging

JJI	Opgevraagde dossiers	Aangeleverde data	Bruikbare data
De Bascule	1	0	0
Catamaran	1	1	1
De Doggershoek	2	2	2
Avenier, locatie Kolkemate (voorheen De Sprengen)	4	4	4
Avenier, locatie Harreveld (voorheen Harreveld)*	1	1	1
De Hartelborgt	6	6	6
De Heuvelrug	1	1	1
Den Hey-Akker	12	11	11
Hunnerberg	1	0	0
Het Keerpunt	3	2	2
Juvaïd (voorheen Het Poortje)	4	4	4
Rentray, locatie Lelystad	12	0	0
Rentray, locatie Rekken	3	3	3
Teylingereind	5	4	2
Totaal JJI	56	39	37

Reclasseringsvestiging	Opgevraagde dossiers	Aangeleverde data	Bruikbare data
Reclassering Nederland			
RN Tilburg	1	1	1
RN Utrecht	4	4	4
RN Den Haag	2	2	2
RN Almelo	8	8	8
RN Rotterdam	6	5	5
RN Zutphen	4	4	4
RN Assen	1	1	1
RN Eindhoven	3	1	1
RN Haarlem	1	1	1
RN Middelburg	2	2	2
RN Arnhem	1	1	1
RN Lelystad	3	2	2
RN Roermond	3	1	1
RN Zwolle	4	4	4
RN Nijmegen	2	2	2
RN Zaandam	2	0	0
RN Breda	1	1	1
RN Amsterdam	4	0	0
Totaal RN	52	40	40
St. Leger des Heils			
LDH Den Haag	2	2	2
LDH Amsterdam	2	0	0
LDH Rotterdam	7	7	7
LDH Arnhem	1	1	1
LDH Lelystad	2	2	2
LDH Maastricht	1	0	0
LDH Groningen	2	1	1

Vervolg tabel 2.6 Aantal aanvullende dossiers per JJI en reclasseringsvestiging

Reclasseringsvestiging	Opgevraagde dossiers	Aangeleverde data	Bruikbare data
LDH Enschede	1	1	1
LDH Zwolle	1	1	1
Totaal LDH	19	20 (-5=15)	15
SVG			
SVG Brijder Alkmaar	1	0	0
SVG Centrum Maliebaan	2	2	2
SVG JVZ Sittard	1	1	1
SVG Mondriaan Maastricht	2	2	2
SVG Novadic Kentron	2	2	2
SVG Palier Den Haag	3	3	3
SVG Tactus Almelo	1	0	0
SVG Tactus Zwolle	2	2	2
SVG VNN Assen	1	1	1
SVG VNN Groningen	4	0	0
SVG VNN Leeuwarden	2	0	0
Totaal SVG	21	13	13
TOTAAL	148	107	105

* Vanaf 1-1-2010 tijdelijk veranderd van justitiële jeugdinrichting in een instelling voor gesloten jeugdzorg.

2.6 Integrale analyse

In de laatste fase van het onderzoek zijn alle onderzoeksresultaten samen gepakt en in onderlinge samenhang geanalyseerd. De resultaten van de interviews met medewerkers van de JJI's en reclasseringsorganisaties en het interview met de Raad voor de Kinderbescherming zijn gebruikt voor de beantwoording van de vragen over het aanbod, de acceptatie en de organisatie van de nazorg. De resultaten van de interviews met gemeenten zijn gebruikt om beter zicht te krijgen op de organisatie van de nazorg, en in het bijzonder de rol van de gemeenten daarin. De resultaten van de interviews met jongeren zijn gebruikt om een indruk te krijgen van hun wensen ten aanzien van en ervaringen met nazorg en hun motivatie om nazorg wel of niet te accepteren. Deze gegevens zijn geanalyseerd door per onderzoeksvraag de antwoorden uit de interviews, die op die vraag betrekking hebben, te combineren.

De resultaten van het (aanvullend) dossieronderzoek bij JJI's en reclasseringsvestigingen zijn tot slot gebruikt voor de beantwoording van de vragen over de doelgroep. De gegevens uit het dossieronderzoek zijn met behulp van SPSS geanalyseerd. Om verschillen tussen bepaalde groepen te toetsen (bijvoorbeeld de groep die wel nazorg heeft geaccepteerd versus de groep die geen nazorg heeft geaccepteerd) op variabelen met een dichotome schaal (bijvoorbeeld wel of geen onderdak bij uitstroom geregeld) is een chi-

kwadraattoets gebruikt. Voor verschillen tussen twee groepen op continue variabelen (bijvoorbeeld leeftijd) is een T-toets gebruikt. In alle gevallen is tweezijdig getoetst, waarbij een betrouwbaarheidsinterval van 95 procent⁸ is gehanteerd. De resultaten van deze analyses zijn in de volgende hoofdstukken te vinden.

Analyse van de verzamelde data vond plaats in december 2009, met uitzondering van het aanvullend databestand van uitstromende PIJ'ers in 2009, dat in september 2010 is geanalyseerd.

⁸ Een verschil tussen twee waarden is significant bij $p < .05$.

3 ORGANISATIE EN INHOUD VRIJWILLIGE NAZORG

Dit hoofdstuk beschrijft de organisatie en de inhoud van de vrijwillige nazorg. Bij wijze van kapstok voor de beschrijving van de organisatie van de vrijwillige nazorg in de praktijk wordt in paragraaf 3.1.1 kort beschreven hoe betrokkenen deze organisatie aan het begin van de pilot voor zich zagen. Paragraaf 3.1.2 gaat vervolgens in op hoe de organisatie in de praktijk verloopt. Paragraaf 3.2 gaat in op de inhoud van de nazorg zoals die in de praktijk van de pilot vorm heeft gekregen. Paragraaf 3.3 gaat in op mogelijke veranderingen wat betreft het proces en de inhoud van nazorg door de verschuiving van een vrijwillig naar een verplicht kader. Het hoofdstuk sluit af met een samenvatting (paragraaf 3.4).

3.1 Organisatie/proces van de nazorg

Deze paragraaf schetst een theoretisch model voor de organisatie van de vrijwillige nazorg door de meest direct betrokken partijen. Het gaat hierbij om het proces van (de voorbereiding op) de uitstroom¹ uit een JJI, inclusief vrijwillige nazorg. Dat gebeurt op basis van het concept-werkproces dat destijds is opgesteld. Hoewel nooit formeel vastgesteld, vormt dit werkproces een hulpmiddel om naar de praktijk te kijken. Het wordt in dit hoofdstuk dan ook op die manier gehanteerd. Het gepresenteerde model-werkproces is dan ook geen formele leidraad voor de uitvoering, maar een voor dit onderzoek opgesteld kader om de bevindingen over de organisatie en uitvoering van de nazorg in de praktijk (paragraaf 3.1.2) te plaatsen. Aan de orde komen de doelstelling van de nazorg, de verschillende fasen die verbonden zijn aan de uitstroom, de betrokken partijen en hun verantwoordelijkheden en samenwerking. In het tweede deel van de paragraaf wordt gezien hoe het proces in de uitvoeringspraktijk verloopt.

3.1.1 De vrijwillige nazorg: een nieuw werkproces

De informatie in deze paragraaf is, naast het gebruik van bovengenoemd concept werkproces, gebaseerd op een duo-interview met de landelijk projectleider en de landelijke projectcoördinator van de pilot, het concept-document 'Uitvoeringskader invoering netwerk- en eerste trajectberaad in verband met nazorg jeugd' en het advies van de Werkgroep Nazorg PIJ (2009) over nazorg in een verplicht kader en het bespreken van PIJ-jongeren in de Netwerk- en Trajectberaden.

¹ Onder uitstroom wordt verstaan: het verlaten door de jongere van de JJI ten behoeve van het proefverlof, de vrijwillige nazorg en/of als gevolg van de beëindiging van de PIJ-maatregel.

Doel nazorg

Het doel van nazorg is om de *overgang* van het verblijf van 18+ PIJ-jongeren in een Justitiële Jeugdinrichting (JJl) naar de vrije samenleving te optimaliseren en het netwerk van professionals rondom de jongeren sluitend te krijgen teneinde recidive te voorkomen.

Betrokken partijen

De belangrijkste betrokken partijen bij de organisatie van de nazorg zijn de *volwassenreclassering* en de *JJl's*.

Drie fasen: voorbereiding uitstroom, proefverlof, vrijwillige nazorg

De *overgang* tussen 'binnen' en 'buiten' laat zich overzichtelijk vatten in een model met drie fasen:

- Fase 1 (intramuraal): behandeling jongeren en *voorbereiding uitstroom* naar proefverlof of (indien geen proefverlof) vrijwillige nazorg. De voorbereiding op uitstroom duurt idealiter zes maanden; in de pilot is per jongere voor de werkzaamheden van de reclassering zestig uur begroot.
- Fase 2 (extramuraal): *proefverlof*. Deze fase duurt maximaal een jaar; per jongere is voor de werkzaamheden van de reclassering in de pilot zestig uur per halfjaar gepland (30 uur voor de uitvoering van het proefverlof en 30 uur voor de voorbereiding op de nazorg).²
- Fase 3 (extramuraal): de *vrijwillige nazorg* na beëindiging van de PIJ-maatregel. Deze fase duurt maximaal een jaar; per jongere is voor de reclassering in de pilot zestig uur per halfjaar begroot.

Voorbereidingsfase

In de voorbereidingsfase start de begeleiding van de jongere door de individueel trajectbegeleider (ITB'er) van de JJl ten behoeve van de uitstroom en wordt de reclassering door de JJl, bij voorkeur zes maanden voor uitstroom, bij de voorbereiding betrokken. De ITB'er zorgt voor informatie-overdracht aan de reclasseringswerker en faciliteert de kennismaking van de reclasseringswerker met de jongere. Indien mogelijk, is de reclasseringswerker aanwezig bij de laatste behandelplanbespreking(en) over de jongere en start hij of zij het contact met de jongere op. Bij voorkeur neemt de gedragswetenschapper/behandelcoördinator van de JJl een risicoanalyse en/of een hernieuwd psychiatrisch onderzoek af bij de jongere, met het oog op de aanstaande uitstroom. Ook de reclassering voert een risicoanalyse uit. Gezamenlijk stellen de ITB'er en de reclasseringswerker de randvoorwaarden voor de uitstroom vast en komen ze tot overeenstemming over de invulling van het proefverlof. De gemaakte afspraken worden neergelegd in het proefverlofplan en het maatregelrapport,³ opgesteld door respectievelijk de JJl en de reclassering. Ook informeren de ITB'er en/of reclasseringswerker de jongere alvast over de mogelijkheid van nazorg na

² Niet elke jongeren doorloopt deze fase. Zie paragraaf 4.2.

³ Het maatregelrapport wordt, in opdracht van de JJl, opgesteld door de reclassering in voorbereiding op het proefverlof van PIJ-jongeren. In het maatregelrapport worden de voorwaarden beschreven voor het proefverlof van de betreffende jongere, inclusief een risicotaxatie, en de praktische invulling van het proefverlof.

afloop van de PIJ-maatregel. De reclassering bouwt in deze fase een relatie met de jongere op. Met name dit aspect is nieuw ten opzichte van de situatie zonder vrijwillige nazorg.

Proefverlof-fase	<p>De <i>proefverloffase</i> wordt uitgevoerd door de reclassering in samenwerking met de ITB'er. De ITB'er neemt in deze fase (een deel van) de begeleiding op zich, conform de afspraken en in overleg met de reclassering zoals in de voorbereidingsfase gemaakt en vastgelegd. De reclassering houdt, conform zijn bestaande taken, toezicht op de proefverlofvoorwaarden. In het kader (van het accepteren door de jongeren) van de nazorg is het echter van belang dat de rol van de reclassering niet alleen toezichthoudend is, maar ook begeleidend. Een onderdeel van de pilot is dan ook dat de reclassering vanuit de projectfinanciering extra uren krijgt voor activiteiten tijdens het proefverlof. De reclassering gebruikt deze uren voor het voorbereiden van de nazorg, het opstellen (in nauw overleg met de ITB'er) van een nazorgplan en het verder uitbouwen van de band met de jongere. In de laatste fase van het proefverlof spannen de ITB'er en reclasseringswerker zich samen in om de jongere te motiveren voor vrijwillige nazorg. Aan het eind van het proefverlof ontvangt de jongere een formeel aanbod voor vrijwillige nazorg.</p> <p>Indien een jongere dreigt terug te vallen of zich niet aan gemaakte afspraken houdt, kan de jongere (tijdelijk) worden teruggeplaatst in de JJI. Indien er geen proefverlof is (omdat niet aan de basisvoorwaarden voor proefverlof is voldaan of een jongere onverwacht uitstroomt), vinden de werkzaamheden voor de vrijwillige nazorg plaats in de voorbereidingsfase.</p>
Nazorgfase	<p>De nazorgfase wordt in beginsel door de reclassering uitgevoerd. De formele verantwoordelijkheid van de ITB'er eindigt na afronding van het proefverlof, maar de ITB'er blijft bij voorkeur betrokken, zodat de begeleiding van de jeugdige consistent is en de overgang 'naar buiten' geleidelijk. Situaties waarin een leidende rol of zeer nauwe betrokkenheid van de ITB'er in de nazorgfase wenselijk is, zijn bijvoorbeeld:</p> <ul style="list-style-type: none">• De betreffende jongere geeft aan dat hij niet door de reclassering wil worden begeleid (maar wel door de ITB'er);• De jongere verhuist naar een andere regio na afloop van het proefverlof waardoor hij niet dezelfde reclasseringswerker bij de nazorg (de reclassering werkt regiogebonden) kan houden. Een optie is dan om de begeleiding tijdens de nazorg uit te laten voeren door de vertrouwde ITB'er;• Het kan om diverse redenen voorkomen dat geen proefverlof plaatsvindt. Hierdoor bouwt de jongere geen (diepere) band met de reclasseringswerker op, hetgeen de motivatie voor nazorg niet ten goede komt. Bij een plotselinge beëindiging van de maatregel kan er daarom voor worden gekozen om de begeleiding in de nazorg (in eerste instantie) gezamenlijk door de ITB'er en reclasseringswerker uit te voeren totdat de jongere ook vertrouwd is met de reclasseringswerker. <p>Afspraken over de taakverdeling tussen reclasseringswerker en ITB'er in de nazorgfase worden vastgelegd in een 'nazorgplan'. De nazorg wordt</p>

vervolgens conform dit plan uitgevoerd.

Na een halfjaar wordt de nazorg geëvalueerd en wordt samen met de jongere bekeken of de nazorg moet worden voortgezet of kan worden beëindigd. In het eerste geval wordt een aangepast plan opgesteld; in het tweede geval vindt een eindevaluatie plaats.

De nazorg start met het begeleiden van de jongere naar diens woning. De aanwezigheid van de reclasseringswerker en de ITB'er is hierbij van belang. Indien de jongere al bij de start van het proefverlof naar zijn woning is begeleid, vervalt deze actie tijdens de nazorg.

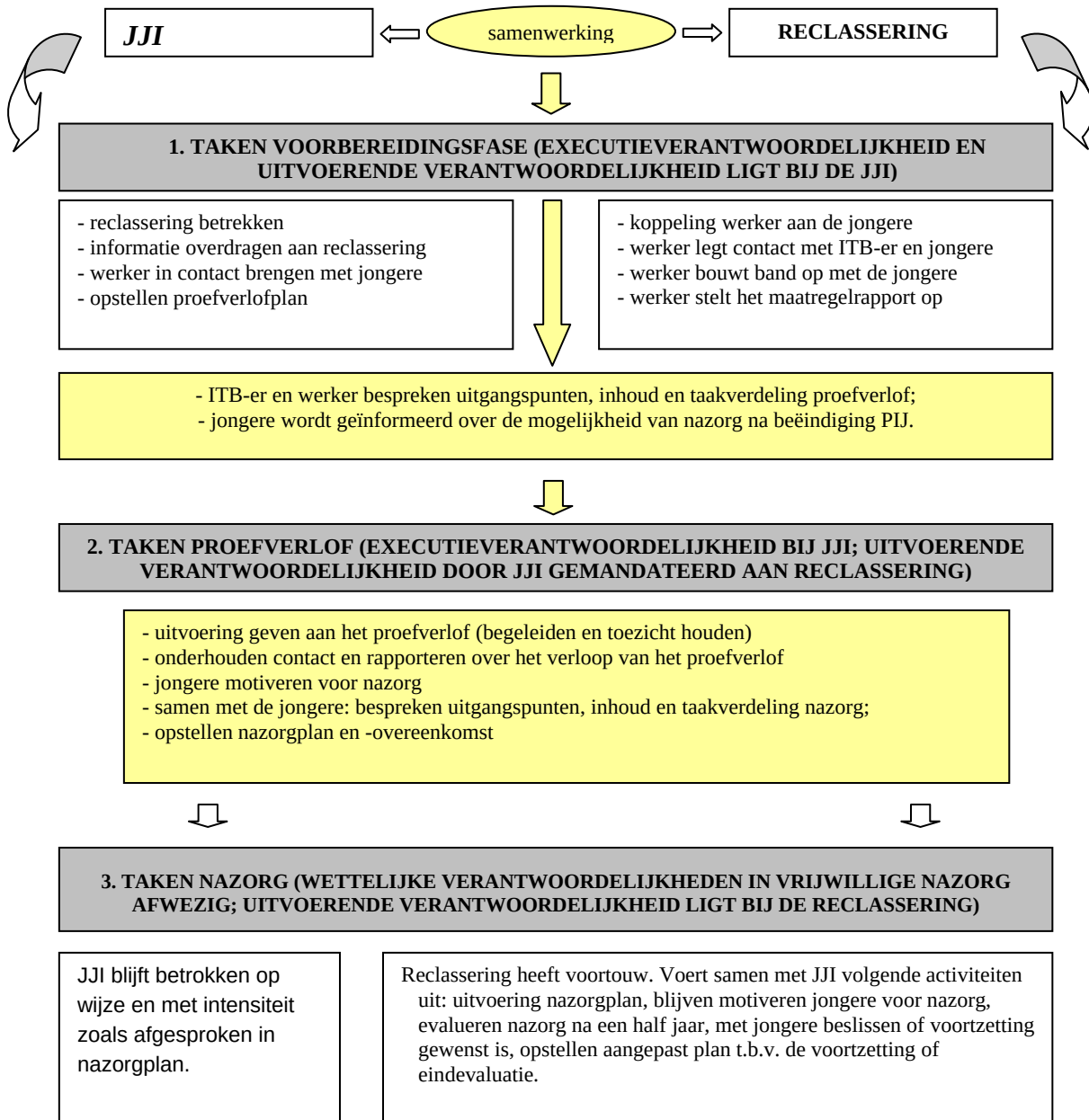
Het heeft de voorkeur dat de jongeren alle fasen doorlopen. Het kan echter, in het huidige vrijwillige kader, voorkomen dat de nazorg plaatsvindt zonder proefverlof of dat er geen nazorg volgt op het proefverlof of, in het ongunstigste geval, dat zowel het proefverlof als de nazorg niet worden uitgevoerd (voor meer informatie over het proefverlof, zie paragraaf 4.2).

Verdeling verantwoordelijkheden

In de voorbereiding op de uitstroom en tijdens het proefverlof ligt de executieverantwoordelijkheid en de uitvoerende verantwoordelijkheid bij de JJI. Tijdens het proefverlof mandateert de JJI de uitvoerende verantwoordelijkheid aan de reclassering. De reclassering heeft de uitvoerende verantwoordelijkheid voor de vrijwillige nazorg. Omdat de nazorg in een vrijwillig kader plaatsvindt, is voor deze fase geen executieverantwoordelijkheid belegd.

Figuur 3.1 geeft de taakverdeling en samenwerking schematisch weer.

Figuur 3.1 Schematische weergave formele taakverdeling en samenwerking JJI's en reclassering

De netwerk- en trajectberaden

Sinds september 2008 zijn de Netwerk- en Trajectberaden (NTB's) uitgerold (Programma Aanpak Jeugdcriminaliteit; project Nazorg Jeugd). De NTB's vormen een vaste overlegstructuur waarin de ketenpartners gezamenlijk zorgen voor een effectieve en sluitende begeleiding, inclusief nazorg, voor jongeren die in een JJI worden geplaatst. Het doel van de sluitende begeleiding is het terugdringen van recidive.

Vanaf april 2009 waren het netwerkberaad en het eerste trajectberaad landelijk dekkend georganiseerd. Daarmee werd honderd procent van de kortgestraften besproken (circa 80% van de instroom in de JJI's betreft kortgestraften). In de loop van 2009 zijn ook de vervolgt rajectberaden nader uitgewerkt, waarbij de systematiek van de NTB's geschikt is gemaakt voor langgestraften (waaronder PIJ-jongeren). Vanaf eind 2009 zijn de NTB's volledig dekkend voor alle strafrechtelijke uitstroom. De dataverzameling voor dit onderzoek dateert echter grotendeels van de periode daarvoor.

Bij binnenkomst in een JJI worden alle jongeren eenmalig besproken in het wekelijkse netwerkberaad dat binnen de JJI plaatsvindt. De ketenpartners in het netwerkberaad zijn de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK), de jeugdreclassering en de JJI. In het netwerkberaad wordt informatie over de jongere bij elkaar gebracht, er wordt ingeschat hoe lang de jongere vast zal zitten en er worden afspraken gemaakt over de informatie-uitwisseling tussen betrokken partijen.

Vervolgens worden de jongeren besproken in trajectberaden. Het eerste trajectberaad vindt uiterlijk twee weken na het netwerkberaad, waarin de jongere besproken is, plaats. Het trajectberaad is gericht op inhoudelijke afstemming tussen betrokken partijen over het door de jongere te volgen traject. Er worden gezamenlijke, overkoepelende trajectdoelen gesteld, die elke ketenpartner binnen zijn afzonderlijke verantwoordelijkheid doorvertaalt: de JJI in het perspectiefplan, de reclassering in het plan van aanpak voor de nazorg en de gemeente in het nazorgplan. Trajectberaden vinden plaats in de regio waar de jongere (naar verwachting) uitstroomt. Dit alles vindt vaak al plaats in de fase van voorlopige hechtenis wanneer nog niet zeker is of de betreffende jongere een PIJ-maatregel krijgt opgelegd. Als na het vonnis van de rechter blijkt dat de jongere een maatregel krijgt opgelegd, behoren ten minste drie vervolgt rajectberaden voor deze jongeren te volgen: zes maanden voor het ingaan van STP/proefverlof, vier tot zes weken voor de start van de nazorgfase, en vier tot zes weken voor het (onvoorwaardelijke) einde van de PIJ-maatregel (van toepassing na inwerkingtreding van de nieuwe Bij). De ketenpartners in de deze trajectberaden zijn:

- de casusregisseur van de RvdK (regievoerder en voorzitter);
- de behandelcoördinator en/of ITB'er van de JJI;
- de (jeugd)reclasseringswerker die de jongere gaat begeleiden of de contactfunctionaris;
- de vertegenwoordiger van de gemeente waar naartoe de jongere zal uitstromen (indien regio van uitstroom bekend is).

3.1.2 De organisatie van de nazorg in de praktijk

Deze subparagraaf gaat in op hoe het proces van (de voorbereiding op) de uitstroom uit een JJI in de praktijk verloopt en concreet wordt ingevuld. De drie fasen 'voorbereiding uitstroom', 'proefverlof' en 'vrijwillige nazorg' dienen opnieuw als leidraad.

De gebruikte informatiebronnen in deze paragraaf zijn:

- Kwalitatieve interviews met medewerkers van 24 reclasseringsvestigingen en elf JJI's. Binnen de reclassering zijn 24 reclasseringswerkers geïnterviewd, waarvan zeven personen tevens contactfunctionaris zijn. Binnen de JJI's zijn elf ITB'ers en zes leidinggevendenden geïnterviewd;
- Een kwantitatieve dossierstudie bij de 24 reclasseringsvestigingen en bij twaalf JJI's. Bij de reclassering zijn 130 dossiers van jongeren bestudeerd; bij de JJI's zijn 109 dossiers van jongeren bestudeerd.

Op overkoepelend niveau kan worden gesteld dat de drie fasen, zoals beschreven in paragraaf 3.1.1, in de praktijk duidelijk herkenbaar zijn. Er is een fase ter voorbereiding op de uitstroom waarin de reclassering wordt betrokken, er is sprake van een proefverloffase waarin de JJI en reclassering beide een rol vervullen en er is een nazorgfase die, indien de jongere het aanbod accepteert, in principe door de reclassering wordt uitgevoerd maar soms ook door de JJI. Op lager schaalniveau, binnen een fase, zijn er echter ook belangrijke afwijkingen van het concept werkproces. Deze afwijkingen beïnvloeden mogelijk de acceptatie van nazorg door de jongeren en worden daarom hieronder beschreven.

Fase 1: voorbereiding op de uitstroom

NTB

De meeste geïnterviewde medewerkers bij de JJI's en reclassering geven aan dat de jongeren ten behoeve van de uitstroom sinds ongeveer een jaar worden besproken in de trajectberaden. Omdat deze beraden pas vanaf eind 2009 dekkend zijn voor de langgestraften onder de strafrechtelijke uitstroom, werd in de onderzoeksperiode het proces, zoals in paragraaf 3.1.1 beschreven, nog niet overal op die manier gevolgd; nog niet overal werden alle relevante partijen bij de beraden betrokken en ook werden nog niet alle 18+ PIJ-jongeren in de beraden besproken.

Respondenten zijn in principe positief over de NTB's, met name omdat gemeenten er als ketenpartner bij betrokken zijn. Dit is van belang gezien de verantwoordelijkheid van gemeenten richting ex-gedetineerden op verschillende leefgebieden, zoals wonen en inkomen.

Tijdig betrekken In de praktijk blijkt dat de reclassering veelal niet de beoogde zes maanden voor uitstroom door de JJI bij de voorbereiding op de uitstroom wordt betrokken, maar (aanzienlijk) later. Dit geeft met name de reclassering aan. Volgens 18 van de 24 respondenten is de reclassering tussen de twee en vijf maanden voor uitstroom betrokken. Positief is daarbij wel dat de tijdigheid van de melding van uitstroom steeds beter verloopt. Daarnaast verschilt het volgens de reclassering per JJI hoe tijdig zij wordt betrokken. Van de

geïnterviewde JJI's geven zes JJI's aan dat het betrekken van de reclassering tijdig gebeurt. Bij de overige JJI's geschiedt de melding van uitstroom volgens hen tussen de drie en vijf maanden voor de uitstroom.

De *redenen* dat de reclassering niet altijd binnen de gestelde termijn wordt betrokken, zijn met name dat de uitstroombdatum niet tijdig bekend is binnen de JJI zelf of dat het verloop van het uitstroombproces onvoldoende is ingesloten binnen een JJI. Zo bepalen de behandelcoördinatoren en/of de gedragswetenschappers tijdens de intramurale behandelfase of de jongere klaar is voor (de voorbereiding op) proefverlof. Het komt voor dat zij dit pas kort voor de gewenste uitstroombdatum doen waardoor de beschikbare voorbereidende tijd voor de ITB'er en reclassering beperkt is. In dergelijke gevallen lijkt de behandelcoördinator zich niet bewust te zijn geweest van wat er tijdens de voorbereiding uitstroom allemaal moet worden geregeld (onderdak, dagbesteding, inkomen et cetera). Daarnaast komt het voor dat de rechter anders bepaalt dan gewenst door de JJI. De JJI stelt bijvoorbeeld een verlenging van de PIJ-maatregel voor van twee jaar, maar de rechter beslist dat één jaar volstaat. De resterende behandelperiode, het opstarten van de uitstroom en het uitvoeren van het proefverlof moeten dan allemaal ingedikt en versneld plaatsvinden. Ook komt het voor dat de rechter besluit helemaal niet te verlengen, wat met het oog op de nazorg een acuut probleem betekent.

JJI meldt uitstroom

De JJI meldt de op handen zijnde uitstroom in de meeste gevallen aan de 'eigen' contactfunctionaris. Alle geïnterviewde medewerkers van de JJI's geven dit aan. Daarnaast verloopt de uitstroom volgens twee van hen (ook) via het regionale trajectberaad en volgens één van hen soms door direct contact tussen de JJI en een reclasseringsvestiging/ werker in de locatie van uitstroom.

De JJI's geven aan het prettig te vinden een vaste contactpersoon bij de reclassering te hebben. Door het regelmatige overleg met deze medewerker van de reclassering op casusniveau, komt het volgens hen nauwelijks nog voor dat jongeren zonder voorbereiding uitstromen. De contactfunctionarissen houden de fasen (van behandeling tot en met uitstroom) waarin de jongeren zitten zelf ook bij aan de hand van een registratieoverzicht.

Start betrokkenheid reclassering

Op het moment dat de JJI de uitstroom aan de (contactfunctionaris bij de) reclassering meldt, start de betrokkenheid van de reclassering bij de voorbereiding op de uitstroom. De contactfunctionaris verzamelt bij de JJI informatie over de start van het proefverlof, de verwachte locatie van uitstroom, de betrokken ITB'er en achtergrondinformatie en -stukken over de betreffende jongere (vonnis, behandel- en voortgangsverslagen, risicoanalyse, eventueel een actuele DSM 4 voor de diagnose van de psychische gesteldheid et cetera). Indien geen proefverlof plaatsvindt, worden dezelfde stappen gezet voor het opstarten van vrijwillige nazorg. Zodra de locatie van uitstroom bekend is, zorgt de contactfunctionaris dat de casus wordt ingebracht in het PIJ-casusstiek overleg (PCO) van de drie reclasseringsorganisaties (3RO) in de regio van uitstroom. In het eerstvolgende overleg wordt de casus op basis van inhoudelijke overwegingen en eventueel

aanvullend advies van de JJI toegewezen aan één van de drie reclasseringsorganisaties en aan een reclasseringswerker. Deze ontvangt de achtergrondinformatie en –stukken over de betreffende jongere van de contactfunctionaris en neemt contact op met de ITB'er voor een eerste afspraak. Hierbij moet worden opgemerkt dat het inbrengen van een casus in het PCO niet in alle gevallen *meteen* gebeurt. Als het uitstroom betreft buiten de regio waar de contactfunctionaris werkzaam is, kan er tijd overheen gaan voor het wordt ingebracht. Dit heeft een vertragend effect op het eerste contact van de reclasseringswerker met de ITB'er en de jongere.

Eerste contact met JJI Het hierboven geschetste proces betekent dat er enige tijd overheen gaat voordat de reclasseringswerker na de melding van de uitstroom voor het eerst contact heeft met de ITB'er. Hoeveel tijd daar overheen gaat, is niet precies bekend; de meeste JJI's weten dit niet exact. De enkele JJI die wel een termijn noemt, spreekt van twee weken tot drie maanden. Daarbij valt op dat een reclasseringswerker uit dezelfde regio als de JJI, sneller contact heeft met de ITB'er dan reclasseringswerkers uit een andere regio. In het eerste geval zijn de lijnen korter, ligt er een netwerk en kennen de reclasseringswerker en ITB'er elkaar vaak al. Op het moment dat bekend is aan welke reclasseringswerker de uitstromende jongere is toegewezen, nemen de ITB'er en werker over en weer contact met elkaar op.

Eerste contact met jongeren Het moment van de eerste ontmoeting tussen reclasseringswerkers en jongeren verschilt per casus en situatie. Na melding van de uitstroom aan de contactfunctionaris en/of na aanmelding in het PCO gaan er een paar weken tot een paar maanden overheen voordat de reclasseringswerker de jongere voor het eerst opzoekt. De medewerkers van de reclassering geven aan dat het streven is om het contact zo snel mogelijk te starten, maar dat dit in de praktijk lang niet altijd lukt. De belangrijkste oorzaak daarvan is de omvang van de caseload van de reclasseringswerkers waardoor zij geen tijd hebben om (meteen) een nieuwe casus op te pakken. Zeker als de fysieke afstand tussen de JJI en de locatie van uitstroom groot is en het dus relatief veel tijd kost om kennis te maken met de jongere, komt dit voor. Daarnaast speelt dat de jongeren in de fase ter voorbereiding op de uitstroom soms al een extramuraal programma volgen (school/werk) en overdag dus niet aanwezig zijn. Als de tijd het toelaat, nodigt de ITB'er de reclasseringswerker uit voor de (twee) laatste behandelplanbespreking(en), die eens in de drie maanden plaatsvinden en waarin de uitstroom en de invulling van het proefverlof worden besproken. Ook de jongere zelf en zijn ouders/verzorgers zijn daarbij aanwezig. Indien de reclasseringswerker deelneemt aan de laatste behandelplanbespreking, is dit vaak de eerste keer dat hij de betreffende jongere ontmoet. Voorafgaand of aansluitend hebben zij een persoonlijk kennismakingsgesprek.

Uit de interviews blijkt dat het aantal face-to-face-gesprekken dat de reclasseringswerkers met de jongeren hebben varieert in de meeste gevallen van twee tot vijf. In sommige gevallen is er maar één gesprek en in een enkel

geval zijn het er bijna tien. De gesprekken worden vaak aangevuld met telefonische gesprekken. Uit het dossieronderzoek komt een vergelijkbaar beeld van het aantal gesprekken tussen reclasseringswerkers en jongeren naar voren. Eén, twee of drie gesprekken komt het meest voor (respectievelijk 25, 22 en 20 keer op basis van 102 dossiers). Het aantal (face-to-face)-gesprekken wordt volgens de respondenten (interviews) bepaald door de situatie van de jongere en de praktische mogelijkheden. Hoe omvangrijker de problematiek en de behoefte van de jongeren, hoe meer gesprekken worden gepland. Daarnaast, hoe minder voorbereidingstijd en hoe verder weg de JJI gelegen is, hoe minder face-to-face gesprekken tussen de reclasseringswerker en de jongere plaatsvinden.

Samenwerking Gevraagd naar hun oordeel over de samenwerking ten behoeve van de uitstroom, zeggen alle geïnterviewde JJI's positief te zijn over de samenwerking met de reclassering; vooral sinds de start van de pilot Vrijwillige Nazorg is de samenwerking geïntensiveerd. Met name als de reclassering vroeg in het proces wordt betrokken, is er sprake van gedeelde uitgangspunten en het gezamenlijk in kaart brengen van de doelen en hetgeen nodig is voor de jongeren. Die lijn wordt volgens de JJI's eenduidig naar de jongeren gecommuniceerd door de JJI en reclassering. De JJI's geven aan dat de taakverdeling tussen henzelf en de reclassering duidelijk is. Die taakverdeling wordt ook op papier gezet. Vier JJI's geven expliciet aan dat de taken van de reclassering op overkoepelend niveau meer toezichthoudend van aard zijn terwijl hun eigen taken meer in de begeleidende sfeer liggen. Dit wordt niet als negatief ervaren: de JJI's vinden het over het algemeen goed dat de reclassering iets strengere eisen stelt aan de jongeren en minder geneigd is een oogje dicht te knijpen. Twee JJI's benoemen dat zij constateren dat de reclassering de afgelopen tijd meer aansluit op de werkwijze van de JJI's: zij werken in toenemende mate begeleidend en outreachend.

Uitvoering taken De JJI's dragen zorg voor de concrete voorbereiding op de uitstroom. Het betreft het regelen van de randvoorwaarden waaraan moet worden voldaan alvorens jongeren met proefverlof mogen (onderdak, scholing/werk, inkomen en vrijetijdsbesteding). Ook moeten jongeren beschikken over een geldig identiteitsdocument (ID). Het opstarten van deze randvoorwaarden begint meteen in het begin van de voorbereiding op uitstroom, onder begeleiding van de ITB'er. De ITB'er bepaalt de invulling ervan op basis van de behandelplannen van de gedragswetenschapper/ behandelcoördinator en op basis van gesprekken met de jongeren. Tijdens het onderzoek zijn signalen opgevangen die erop wijzen dat zich op het punt van deze randvoorwaarden moeilijkheden voordoen, die kunnen doorwerken in het proefverlof en/of de nazorg en de motivatie van jongeren voor de vrijwillige nazorg. Tien geïnterviewde reclasseringsmedewerkers geven aan dat het voorkomt dat hetgeen geregeld wordt uiteindelijk geen duurzaam karakter heeft en/of daadwerkelijk aansluit op de behoefte en de capaciteiten van de jongeren. Het komt bijvoorbeeld voor dat werk is geregeld in de voorbereidingsfase, maar dat de jongere de baan verliest zodra het

proefverlof is gestart. De reclassering moet dit vervolgens tijdens het proefverlof oplossen, hetgeen veel extra werk met zich meebrengt en voor de jongeren demotiverend kan zijn. Daarnaast signaleert een aantal reclasseringsmedewerkers dat er tijdens de voorbereiding op uitstroom te weinig aandacht is voor schuldenproblematiek van de jongeren (bijvoorbeeld als gevolg van een schadevergoedingmaatregel voor slachtoffers) of voor het regelen van zorgverzekeringen. Zij vinden het wenselijk dat de JJI's hier al tijdens het verblijf in de JJI met de jongere aan werken.

Een moeilijkheid waar de JJI's mee te maken krijgen, en die de kritiek van de reclasseringswerkers deels verklaart, is dat werk, uitkering of woonruimte niet of met moeite tijdens de voorbereidingsfase geregeld kunnen worden. Een jongere moet eerst daadwerkelijk in een gemeente ingeschreven zijn voordat een uitkering aangevraagd kan worden. Wat betreft werk reserveren werkgevers geen banen tot het moment waarop de jongeren uitstromen waardoor het lastig is om dit vooraf te regelen. Woningen zijn eenvoudigweg niet voorhanden en/of wachtlijsten voor begeleid (kamer)wonen lang. Om toch voor proefverlof in aanmerking te komen gaan jongeren daarom vaak gedwongen terug naar ouders terwijl dit volgens de respondenten in een aantal gevallen onverstandig is.

Opstellen
plannen
uitstroom

Alle JJI's geven aan dat zijzelf een proefverlofplan opstellen en dat de reclassering een maatregelrapport opstelt. Het proefverlofplan is gebaseerd op de behandel/trajectdoelen zoals opgesteld door de gedragswetenschapper/ behandelcoördinator. Het gaat om doelen die gedurende de intramurale fase van toepassing zijn en die, indien nog relevant, in de extramurale fase doorlopen. Het maatregelrapport is gebaseerd op het proefverlofplan. Het maatregelrapport wordt ook wel omschreven als een praktische uitwerking van het proefverlofplan waarbij de meerwaarde van de werker zichtbaar wordt die zijn kennis van de sociale kaart in de uitstroomlocatie in het rapport kan verwerken. Daarnaast is het maatregelrapport gebaseerd op de (laatste) behandelplannen van de intramurale fase en op gesprekken met ITB'er, de jongeren en zijn familie. De inbreng van de jongeren zelf wordt al meegenomen in de behandel/trajectplannen die worden opgesteld vanaf de instroom in de JJI en vervolgens steeds worden geactualiseerd. Ook in het maatregelrapport wordt gekeken naar de wensen van de jongeren en naar waar zij goed in zijn. Hoe gemotiveerder de jongeren namelijk zijn, hoe groter, naar de ervaringen van de geïnterviewden, de kans van slagen van het proefverlof.

Bij het opstellen van de proefverlofplannen en maatregelrapporten is er geen geactualiseerde diagnostiek DSM-IV beschikbaar. Wel wordt in alle gevallen een nieuwe risicoanalyse gemaakt. Dit gebeurt door de JJI (de gedragswetenschapper/ behandelcoördinator) voor het proefverlofplan en door de reclassering voor het maatregelrapport.

Overeen-
stemming

Omdat het maatregelrapport voornamelijk is gebaseerd op input van de JJI en omdat de samenwerking tussen de ITB'er en reclassering volgens met name de JJI's gedurende de voorbereidingsfase intensief is, is er nagenoeg altijd

overeenstemming over het maatregelrapport. Mochten zich verschillen in visie voordoen (de reclassering is vaak strenger wat betreft verslavingsproblematiek en wil tijdens het proefverlof vaak meer reguliere/ambulante begeleiding inzetten) dan wordt in overleg altijd een oplossing gevonden. Dat de reclassering kritischer is, ervaren de JJI's niet als knelpunt maar eerder als meerwaarde. De JJI's geven aan dat door het feit dat zij de jongeren beter kennen, zij ook milder ten aanzien van de jongeren worden. Een meer objectieve en strengere reclassering zorgt ervoor dat de mogelijke risico's die met een proefverlof gepaard gaan, vollediger in beeld komen.

Melding nazorg aan jongeren De reclassering benoemt meestal al tijdens de voorbereiding op de uitstroom de mogelijkheid van vrijwillige nazorg na beëindiging van de PIJ-maatregel. Zeven geïnterviewde reclasseringsmedewerkers geven daarbij expliciet aan dat zij de jongeren al in het eerste gesprek in de voorbereidingsfase informeren over de nazorg. Anderen noemen introduceren de mogelijkheid van nazorg op een later moment. Vervolgens laten zij het onderwerp gedurende het proefverlof terugkomen en vindt het definitieve aanbod ook in die fase plaats. Volgens de reclassering is de meerwaarde daarvan dat de jongeren dan inmiddels hebben ervaren wat begeleiding van de reclassering inhoudt, hetgeen de kans op acceptatie van het nazorgaanbod vergroot.

Verloop voorbereiding indien geen proefverlof Indien jongeren zonder proefverlof uitstromen⁴ (een situatie die overigens volgens de respondenten weinig voorkomt) dan is er volgens nagenoeg alle respondenten van de JJI's en reclassering niet of nauwelijks sprake van een voorbereidingsfase op de uitstroom. Praktische zaken zoals huisvesting, inkomen en dagbesteding (werk, scholing, vrijetijdsbesteding) worden nauwelijks geregeld en voorafgaand aan de uitstroom is er geen contact tussen de JJI, de reclassering en de jongere. Dit heeft volgens de respondenten te maken met het feit dat de verplichting voor het regelen van bepaalde zaken vanuit het proefverlof wegvalt. Het proefverlof valt binnen de justitiële titel, waardoor er voorwaarden aan verbonden kunnen worden. Jongeren mogen pas met proefverlof als de praktische zaken zijn geregeld en als de risicofactoren in beeld zijn gebracht. Voor de vrijwillige nazorg geldt dat niet omdat de PIJ-maatregel dan beëindigd is en er geen justitiële titel meer is. Volgens een geïnterviewde ITB'er valt ook het budget voor de werkzaamheden in de voorbereidende fase weg, waardoor de praktische zaken ook niet meer geregeld *kunnen* worden. Volgens de meeste geïnterviewde reclasseringswerkers krijgen zij de jongeren min of meer over de schutting als er geen proefverlof is. In feite valt de fase die richtinggevend is voor de invulling van en motivatie voor de nazorg, namelijk de proefverloffase, weg, zonder dat dit wordt opgevangen in de voorbereidingsfase.

Fase 2: proefverlof

De reclassering en de JJI's zijn gezamenlijk bij de proefverloffase betrokken. Beide voeren zij een deel van de begeleiding/het toezicht uit en ze houden

⁴ Zie voor meer informatie hierover paragraaf 4.2.

elkaar hiervan op de hoogte. Gedurende het proefverlof streven zij ernaar de jongeren ook te *motiveren voor nazorg*, een *nazorgaanbod* te doen aan het einde van het proefverlof en, bij acceptatie, een *nazorgplan* op te stellen.

Motiveren jongeren

In de meeste gevallen zijn de JJI's niet bij de nazorg betrokken. Dit geldt voor zeven van de elf JJI's. Uit de interviews blijkt dat het motiveren voor nazorg als gevolg daarvan in de praktijk ook beperkt door de JJI's wordt opgepakt en dat er op dit vlak beperkt sprake is van samenwerking of afstemming met de reclassering. Slechts twee van de elf JJI's geven in de interviews aan dat het motiveren van de jongeren voor nazorg in samenwerking met de reclassering verloopt. Van de 24 geïnterviewde reclasseringswerkers geven zeven werkers aan dat (sommige) JJI's betrokken zijn bij het motiveren van de jongeren voor nazorg. Mogelijk heeft dit met de geleidelijke uitrol van de pilot te maken, die de ervaringen uit het begin van de pilot gekleurd kan hebben. De interviews waar de bovenstaande bevindingen op gebaseerd zijn, vonden ongeveer tien maanden na de volledige uitrol plaats.

De reclassering probeert de jongere tijdens de proefverloffase volop te motiveren voor nazorg. Acht werkers geven daarbij expliciet aan dat het een moeilijk proces is en dat het succes, ongeacht de ingezette tactiek, grotendeels afhankelijk blijft van de eigenschappen en situatie van de jongeren. Twintig reclasseringswerkers geven aan dat het van groot belang is om tijdens het proefverlof een betrouwbare partner te zijn voor de jongeren en geleidelijk van 'controleur' te veranderen in 'begeleider' of 'maatje'. Reclasseringswerkers moeten volgens henzelf daarom een transparante werkwijze hebben, afspraken nakomen en laten zien dat de jongeren wat aan hen hebben door het regelen van praktische zaken en door beschikbaar te zijn indien nodig. Vijf van de twintig werkers geven in de interviews expliciet aan motiverende gesprekstechnieken in te zetten met als doel de jongere zelf het nut van nazorg in te laten zien. Eén werker geeft aan dat het door de toezichhoudende rol van de reclassering lastig is om een vertrouwensband met de jongeren op te bouwen.

Aanbod nazorg

Bij het doen van een nazorgaanbod werken JJI's en reclassering in de praktijk nog niet structureel samen, zo blijkt uit de interviews. Het is een taak die voornamelijk door de reclassering wordt uitgevoerd, evenals de eerste aankondiging en het motiveren. Dit wordt bevestigd door het dossieronderzoek. In een totaal van 72 dossiers, werd het aanbod 40 maal door de reclassering gedaan, 13 maal door de JJI en 19 maal door zowel de reclassering als de JJI.

Zoals hierboven beschreven is, vindt de eerste aankondiging van de mogelijkheid tot nazorg al in de voorbereidingsfase plaats. Het feitelijke aanbod doet de reclasseringswerker in de proefverloffase nadat inmiddels een band is opgebouwd met de jongere en de werker zijn meerwaarde heeft kunnen laten zien. Het doen van een aanbod gaat volgens nagenoeg alle reclasseringswerkers hand in hand met een uitgebreide uitleg over wat de vrijwillige nazorg inhoudt en wat de jongere van de nazorgfase kan

verwachten. Deze uitleg komt niet plotseling, maar wordt idealiter gedurende het proefverlof meerdere malen met de jongere besproken indien de situatie zich daarvoor leent. De uitleg over en toelichting op de nazorg is volgens de respondenten belangrijk om meerdere redenen:

- Voor de motivatie is het van belang dat de jongere weet dat de nazorg vrijwillig is en dat de reclassering geen toezichthoudende rol meer heeft. De reclassering maakt geen verslagen meer voor het strafdossier en koppelt niets terug, maar is er puur voor de ondersteuning van de jongere. De reclassering stemt de ondersteuning af op de vraag van de jongere.
- Voor deze groep jongeren is het heel belangrijk om zekerheden te scheppen. Zij moeten weten waar zij aan toe zijn en wat zij kunnen verwachten. Als zij daar onvoldoende inzicht in hebben, wordt de kans kleiner dat ze het aanbod zullen accepteren.
- Door vooraf het aanbod goed in beeld te brengen, wordt duidelijk wat over en weer van elkaar kan worden verwacht (vastgelegd in een overeenkomst en al dan niet ondertekend). De reclasseringswerker kan daar in een later stadium eventueel aan refereren.

Opstellen nazorgplan

Aan het begin van de pilot is (in het concept werkproces) sprake geweest van het opstellen van plannen voor de nazorg. Uit de interviews blijkt dat het opstellen van nazorgplannen in de praktijk niet gebruikelijk is. De JJI's, voor zover zij nazorg bieden, en de reclassering geven aan dat de geëvalueerde en geactualiseerde proefverlofplannen en de maatregelrapporten fungeren als vertrekpunt voor de nazorg. Daarnaast zijn de behoefte en de hulpvraag van de jongeren belangrijke uitgangspunten voor het vormgeven van de nazorg. Twee JJI's, die overigens nooit de nazorg uitvoeren, maken wel melding van een contract dat aan het einde van het proefverlof door de reclassering wordt opgesteld. Het is volgens hen een beknopt contract, gevat op één A4, met daarop afspraken tussen de reclassering en de betreffende jongere. Ook in de dossiers van de reclassering zijn deze nazorgovereenkomsten teruggevonden. Gevraagd naar de overeenstemming tussen de reclassering en de JJI's wat betreft de invulling van de nazorg, al dan niet vastgelegd in een plan, geven negen reclasseringswerkers aan dat dit niet relevant is, omdat de JJI's niet betrokken zijn bij de nazorgfase. Volgens drie werkers is er wel sprake van overeenstemming. Zij geven aan dat zij in de laatste fase van het proefverlof aandachtspunten en input meekrijgen van de JJI. Daarnaast is er volgens deze respondenten sprake van indirecte overeenstemming: de nazorg is gebaseerd op de plannen en rapporten voor het proefverlof en over die plannen/rapporten is bij aanvang altijd overeenstemming. Van de overige reclasseringswerkers is het antwoord niet betrouwbaar, omdat onduidelijk is of zij doelen op de proefverlof- of nazorgfase.

Omdat wordt voortgeborduurd op de geactualiseerde proefverlofplannen/ maatregelrapporten waarin (traject)doelen en een risicoanalyse zijn opgenomen, worden deze vanzelf meegenomen in de vrijwillige nazorgfase. Omdat de psychische diagnostiek (DSM-IV) *niet* wordt geactualiseerd voor de proefverlofplannen/maatregelrapporten geldt dit niet voor deze diagnostiek.

Fase 3: vrijwillige nazorg

Bieden nazorg In verreweg de meeste gevallen verzorgt de reclassering de nazorg, zo blijkt uit de gevoerde interviews. De JJI neemt deze taak alleen op zich, wanneer daar speciale redenen voor zijn. Van de elf geïnterviewde JJI's geven er vier aan de nazorg voor sommige jongeren uit te voeren, met name wanneer jongeren niet door de reclassering willen worden begeleid. In die gevallen wordt er volgens deze vier JJI's niet samengewerkt met de reclassering. De casussen worden verdeeld en daarna zou er over en weer geen bemoeienis meer zijn. Dat betekent dat de JJI's niet altijd op de hoogte blijven van het verloop van de nazorg indien zij die niet uitvoeren. De overige zeven JJI's hebben aangegeven in het geheel niet bij de nazorg betrokken te zijn. Volgens deze JJI's houden hun taken op bij de beëindiging van de PIJ-maatregel en zijn er geen middelen om de nazorg vanuit de JJI te bekostigen. De medewerkers van deze JJI's zijn klaarblijkelijk niet allemaal op de hoogte van het feit dat zij de kosten voor nazorg kunnen declareren bij de reclassering. De geïnterviewde reclasseringswerkers bevestigen het beeld dat het per JJI verschilt of de JJI betrokken blijft bij de nazorg. Twee reclasseringswerkers geven, anders dan de JJI's, aan dat indien de ITB'er betrokken blijft, dit in samenspraak, overleg en samenwerking gebeurt. Nazorg geboden door de reclassering gebeurt in nagenoeg alle gevallen door dezelfde reclasseringswerker die bij de voorbereidingsfase op uitstroom en de proefverloffase betrokken was. Dit is althans het streven. Als de reclasseringswerker niet meer beschikbaar is, de werker en de jongere kunnen het niet goed met elkaar vinden of de jongere verhuist naar een andere regio, dan neemt een andere werker het over.

Regiefunctie Volgens zes JJI's voert de reclassering de regie over de nazorg. Dit zijn de JJI's die niet betrokken zijn bij de nazorg. Vijf JJI's geven aan niet te weten wie de regiefunctie heeft. Dit vraagteken speelt met name als de JJI's (sommige) jongeren nazorg bieden. Deze JJI's geven aan dat de regiefunctie en verantwoordelijkheden in dat geval 'schemerig' worden. Deze onzekerheid over de regiefunctie hangt mogelijk samen met het feit dat de verantwoordelijkheden voor de nazorg in het Uitvoeringskader beschreven zijn. Ten tijde van de interviews was dat nog niet gereed.

Voor een beschrijving van de inhoud van de nazorg in de praktijk, zie paragraaf 3.2.2

3.2 Inhoud nazorg

In deze paragraaf wordt de *inhoud* van de nazorg beschreven. Eerst komt aan de orde hoe aan het begin van de pilot over de inhoud van de nazorg werd gedacht. Vervolgens wordt ingegaan op het gerealiseerde aanbod in de praktijk.

3.2.1 Beoogde inhoud nazorg

De inhoud van de nazorg, of waaraan de nazorg moet voldoen, is niet uitgebreid omschreven. Het concept 'werkproces uitstroom en begeleiding PIJ-jongeren 18+' geeft alleen aan dat in het nazorgplan het volgende moet zijn beschreven:

- de leefgebieden waarvoor begeleiding wordt georganiseerd (huisvesting, werk of opleiding, sociaal netwerk);
- de frequentie van het contact tussen de jongere en de begeleider;
- de frequentie van het contact tussen de reclasseringswerker en ITB'er indien zij de jongere samen begeleiden;
- het aantal uren begeleiding per periode;
- een beschrijving van de wijze waarop begeleiding wordt gegeven;
- een risicotaxatie;
- een terugvalpreventieplan.

In het concept werkproces is beschreven dat het belangrijk is dat de begeleider regelmatig face-to-face-contact heeft met de jongere, als het mogelijk is ook buiten kantoor(uren). De begeleider moet de jongere zelf actief opzoeken, belangstelling tonen en vragen hoe het gaat op de verschillende leefgebieden (outreaching werken). Indien zich knelpunten voordoen op één van de leefgebieden, kan de begeleider met de jongere overleggen op welke manier hij kan worden geholpen en welke rol de begeleider hierin kan spelen. Hierdoor wordt de jongere blijvend gemotiveerd voor de nazorg. Daarnaast onderhoudt de begeleider contact en zoekt hij of zij afstemming met reguliere hulpverleningsinstellingen indien een dergelijke instelling de jongere na beëindiging van de PIJ-maatregel verder behandelt, zorg biedt of ondersteunt.

3.2.2 Inhoud nazorg in de praktijk

Deze paragraaf gaat in op de inhoud van de nazorg in de praktijk: welke leefgebieden worden in de nazorg meegenomen, welke methodieken worden ingezet, wat is de frequentie van het contact tussen de begeleider en de jongeren en met welke partners wordt samengewerkt? De gebruikte informatiebronnen in deze paragraaf zijn gelijk aan de informatiebronnen in paragraaf 3.1.2.

Aanbod

Uit de interviews met en de dossierstudie bij de reclassering blijkt dat de begeleiding die wordt aangeboden met name praktisch van aard is en gericht op de praktijk van het dagelijks leven. De jongeren worden indien nodig ondersteund op de gebieden van huisvesting, werk, scholing, dagbesteding, financiële zaken (schulden), administratieve zaken etc. Daarnaast is er ook, zij het in mindere mate, aandacht voor immateriële of psychosociale onderwerpen. Te denken valt aan aandacht voor de persoonlijke ontwikkeling, leren relativeren en omgaan met tegenslagen, het omgaan met relaties/partners, de werkgever en met autoriteiten, het omgaan met en het nemen van verantwoordelijkheden, het opkomen voor jezelf etc. De begeleider

vervult in deze de rol van vraagbaak, aanspreekpunt, coach en gesprekspartner. Belangrijk volgens de respondenten is dat de begeleider zelf het goede voorbeeld geeft. De medewerkers van de reclassering geven aan dat de praktische begeleiding vaak de basis is en het vertrekpunt van waaruit ook het immateriële/psychosociale begeleiding kan worden opgepakt. Een derde belangrijke pijler van het nazorgaanbod, naast het praktische en immateriële, is de doorverwijzing naar de reguliere hulpverlening, op zowel praktisch als psychosociaal gebied. Het streven van de reclasseringswerkers is dat de jongeren zijn overgedragen aan en ingebed in de reguliere hulpverlening op het moment dat de nazorg ophoudt.

Vaste methodiek

Volgens de meeste geïnterviewde reclasseringsmedewerkers (14) wordt er bij de begeleiding niet gewerkt met een vaste methodiek. Wat geboden wordt, is maatwerk en wordt afgestemd op wat in de praktijk nodig blijkt en op de vraag van de jongeren. Het is daarom van belang dat ervaren reclasseringswerkers de jongeren begeleiden. De overige respondenten geven aan de volgende methodieken, al dan niet in combinatie, in te zetten:

- motiverende gespreksvoering;
- delict als maatstaf, een methodiek die wordt gebruikt bij de begeleiding in een gedwongen kader.

Contact-momenten

Binnen de pilot is voor (alles rondom) de begeleiding van de jongeren ruim twee uur per week begroot (in totaal 60 uur per halfjaar per begeleider). In die twee uur moeten ook verslagen worden opgesteld, de administratie worden bijgehouden en worden samengewerkt met andere instellingen. Uit de interviews met de reclassering blijkt dat wekelijks contact met de jongeren geen vanzelfsprekendheid is. Een substantieel deel van de reclasseringswerkers (9) geeft aan dat het aantal contactmomenten wisselt van bijvoorbeeld één keer per week tot eens in de maand. Het hangt af van hoe het met de jongere gaat, wat de jongere nodig heeft, wat nog moet worden geregeld, in welke mate de jongere bekend is bij de reguliere hulpverlening etc. Eveneens negen werkers geven aan dat de intensiteit van de contactmomenten afneemt gedurende het verloop van de nazorg. Dit begint vaak met eens in de week en loopt vervolgens af naar eens in de twee, drie of vier weken. Eén reclasseringswerker geeft aan dat het realiseren van contactmomenten in de praktijk lastig is, omdat de jongeren zodra de PIJ-maatregel is beëindigd vaak al snel onbereikbaar zijn.

De gemiddelde duur van de contacten is volgens de geïnterviewde reclasseringswerkers maximaal één uur. Twee respondenten geven aan dat de duur van de gesprekken wisselt. De reclasseringswerkers houden zich aan de maximale termijn waarin nazorg mag worden gegeven. Zij geven aan dat de nazorg in principe een half jaar duurt met een mogelijke verlenging van opnieuw een half jaar. Volgens vijf respondenten is de duur van de nazorg in de praktijk heel verschillend. Twee respondenten geven aan dat de jongeren de nazorg maximaal een maand tot een paar maanden volhouden en dan uit beeld verdwijnen.

Sociale kaart Gevraagd naar de samenwerkingspartners van de begeleiders gedurende de nazorg, geven de respondenten van de reclassering in de eerste plaats aan dat zij gebruik maken van de gehele regionale sociale kaart. Er wordt gebruik gemaakt van instellingen al naar gelang nut en noodzaak. Hieronder volgt een overzicht van de instellingen waarmee de meeste samenwerking wordt gezocht en/of waar jongeren naar worden doorverwezen. De instellingen bovenaan de lijst zijn het meest genoemd en de instellingen onderaan de lijst het minst:

- reguliere ondersteuning/hulpverlening (woonbegeleiding, GGZ, ambulante forensische psychiatrie, verslavingszorg, schuldhulpverlening, maatschappelijk werk/opvang, verstandelijke gehandicaptenzorg);
- gemeenten/veiligheidshuizen;
- UWV/re-integratiebureaus;
- werk/school (ROC's);
- JJI's (Work-Wise/ITB'er);
- woningcorporaties;
- Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ), bijvoorbeeld voor het aanvragen van een persoonsgebonden budget (PGB);
- wijkagent/politie.

Wat de samenwerking met gemeenten betreft, is het beeld wisselend, afhankelijk van de respondent (reclassering of gemeenteamttenaar) en afhankelijk van gemeentegrootte.

Grotere gemeenten lijken meer betrokken bij de nazorg dan kleinere gemeenten. Van de tien gemeenten waarmee voor dit onderzoek is gesproken, nemen er negen deel aan de NTB's. In drie gevallen verloopt de samenwerking (inclusief deelname aan NTB's) via de veiligheidshuizen. Sommige gemeenten volgen de nazorg actief, via het veiligheidshuis of via een speciaal daarvoor of voor PIJ-ers opgericht overleg, bij andere is dat minder het geval.

Het beeld van reclasseringswerkers over de betrokkenheid van gemeenten is minder eenduidig. Zeven respondenten hebben aangegeven dat gemeenten in het geheel niet betrokken zijn, vijftien respondenten dat gemeenten wel (in een bepaalde mate) betrokken zijn. Een verklaring voor dit verschil ligt mogelijk in de gemeentegrootte. De gemeenten waarmee voor dit onderzoek is gesproken, behoren voor het merendeel tot de grootste van Nederland. De betrokkenheid van gemeenten ligt met name in het ondersteunen bij het realiseren van praktische zaken zoals huisvesting, inkomen en dagbesteding. Het regelen van huisvesting is overigens een aspect dat uiteindelijk niet tot nauwelijks met behulp van gemeenten wordt gerealiseerd.

Inhoud nazorg indien geen proefverlof De inhoud van de nazorg verschilt indien er wel of geen proefverlof aan vooraf gaat. Dit geven met name de geïnterviewde reclasseringswerkers aan. Maar ook de JJI's zien verschillen. Drie JJI's geven aan dat de nazorg intensiever is omdat alle praktische zaken nog moeten worden geregeld. Deze JJI's vermoeden tegelijkertijd dat de reclassering weinig kans krijgt om deze zaken alsnog op te zetten, omdat de jongeren de nazorg waarschijnlijk niet

zullen accepteren. Twee JJI's geven aan dat indien het proefverlof wegvalt, de zorgvuldig opgebouwde lijn vanaf de voorbereiding op uitstroom tot en met de nazorg wegvalt. Volgens één JJI biedt de JJI geen nazorg indien er geen proefverlof is geweest, omdat het proefverlof en de nazorg in elkaars verlengde liggen. Hoe de reclassering hiermee omgaat, weet deze JJI niet. Kortom: het uitvoeren van de nazorg is heel lastig indien er geen proefverlof aan vooraf gaat: er is nog niets opgezet en voor de jongere is er geen stok achter de deur meer.

Ook de reclassering geeft aan dat de nazorg logisch volgt op het proefverlof. Dat betekent dat als het proefverlof wegvalt al het praktische nog geregeld en verankerd moet worden. Zou er wel proefverlof zijn, dan zijn die zaken al geregeld en is er tijdens de nazorg meer ruimte en aandacht voor immateriële zaken en de verdere persoonlijke ontwikkeling van de jongeren. Het alsnog opzetten van begeleiding en ondersteuning bij het vinden van woonruimte, inkomen en dagbesteding is volgens de reclassering overigens moeilijk te realiseren als de PIJ-maatregel zonder proefverlof eindigt. Het justitiële kader valt weg, de jongeren zijn tot niets meer verplicht en met de jongeren is nog geen band opgebouwd. Kortom: de kans is groot dat de jongeren de overgang van 'binnen' naar 'buiten' zonder verdere begeleiding doormaken en er weinig tot niets voor hen kan worden geregeld.

Beëindiging Uit de interviews met reclasseringsinstellingen blijkt dat de nazorg op verschillende manieren kan worden beëindigd. In theorie is er sprake van vier mogelijkheden: de maximale nazorgperiode van één jaar is verstreken, de nazorg is succesvol geweest en kan eerder dan na één jaar beëindigd worden, de jongere is niet meer gemotiveerd of de jongere heeft gerecidiveerd. De meest genoemde situatie door reclasseringswerkers die ervaring hebben met nazorg (19 van de 21) is beëindiging doordat de jongere niet meer gemotiveerd is. Dat wil zeggen: de jongere verschijnt niet meer op afspraken, is niet meer bereikbaar of geeft aan dat hij met de nazorg wil stoppen. Ook noemt een groot aantal respondenten (14) dat nazorg wordt beëindigd wanneer het traject succesvol was: het goed gaat met de jongere, de trajectdoelen zijn behaald, de jongere recidiveert niet en de belangrijkste zaken op alle leefgebieden zijn geregeld of de jongere is goed ingebed in de reguliere zorg. Een kleiner aantal respondenten (6) noemt de situatie van recidive door de jongere – hij komt dan opnieuw in een justitieel kader terecht – of wanneer de maximale periode van één jaar nazorg is verstreken (4 respondenten). Alle respondenten geven aan dat de nazorgfase een periode van afbouw in contactmomenten kent. Eén respondent is van mening dat dit wel de opzet is maar dit zeker niet bij iedereen lukt. De start en de duur van de afbouwphase is afhankelijk van de duur van de nazorg (6), wordt in overleg met de jongere bepaald en zijn dus wisselend (3). Er wordt in principe direct bij de start van de nazorg mee begonnen of zo snel mogelijk (4) of begint in de tweede helft van de nazorgperiode (2). Op de vraag of jongeren bij uitstroom worden overgedragen aan reguliere zorginstanties, geven de meeste respondenten met ervaring op dit vlak (14) aan dat dit inderdaad gebeurt (als nodig), hoewel een enkeling hierbij opmerkt dat dit niet altijd lukt. Drie andere

respondenten antwoorden dat dit niet gebeurt of dat overdracht al in het proefverlof heeft plaatsgevonden.

3.3 Nazorg in een verplicht kader

Paragraaf 3.3 gaat in op wat de wijzigingen van de Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen (Bjj) inhouden en wat dit betekent voor de nazorg. De informatie in het hoofdstuk is gebaseerd op Tweede Kamerstukken, vergaderjaar 2008-2009 en 2009-2010, 31915 en op het advies van de werkgroep Nazorg PIJ.

3.3.1 De wetswijziging

Op het moment van schrijven ligt het voorstel voor wijziging van de Bjj bij de Eerste Kamer, nadat de Tweede Kamer er op 2 februari 2010 mee heeft ingestemd.

De wetswijziging, indien de Eerste Kamer akkoord gaat met het voorstel zoals dat op moment van schrijven is verwoord, houdt voor wat betreft de nazorg aan PIJ-jongeren het volgende in:

- De door de rechter opgelegde PIJ-maatregel geldt voor drie jaar. Na twee jaar wordt de maatregel voorwaardelijk beëindigd, tenzij de maatregel door de rechter wordt verlengd (op dezelfde wijze als in de huidige praktijk, met maximaal twee keer twee jaar). Ook na verlenging geldt altijd een voorwaardelijke beëindiging van een jaar. Eventueel proefverlof is dan al afgerond.
- Tijdens de voorwaardelijke beëindiging van de PIJ-maatregel staat de (18+) PIJ-jongere onder reclasseringstoezicht. De reclassering houdt toezicht op de voorwaarden die bij de voorwaardelijke beëindiging zijn gesteld.
- De voorwaardelijke beëindiging kan verlengd worden tot twee jaar.⁵

Deze wijziging betekent dat de nazorg, die in de pilot op vrijwillige basis plaatsvindt, in de toekomst in een verplicht kader tijdens de voorwaardelijke beëindiging van de PIJ-maatregel plaatsvindt. Binnen het kader van de nazorg zal de jongere in de toekomst aan bepaalde voorwaarden gebonden zijn. Op deze wijze beoogt de minister een betere terugkeer van PIJ-jongeren in de samenleving te realiseren, door goede, verplichte begeleiding, en op die manier de recidive onder deze doelgroep te verminderen.⁶

De voorwaardelijke beëindiging van de PIJ-maatregel vervangt de huidige definitieve beëindiging. Tegelijkertijd wordt de duur van de maatregel met een jaar *verlengd*. Een voorbeeld: in de oude regeling bedroeg de termijn van de maatregel twee jaar. In de nieuwe regeling bedraagt deze termijn drie jaar

⁵ Eerste Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 2009-2010, Kamerstuk 31 915 nr. A.

⁶ Tweede Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 2008-2009, Kamerstuk 31 915 nr. 3.

waarbij de maatregel na twee jaar voorwaardelijk eindigt. Als de maatregel in het voorkomende geval door de rechter met twee jaar wordt verlengd, wordt de termijn van de maatregel vijf jaar en eindigt voorwaardelijk vier jaar na oplegging. Mocht de maatregel nogmaals met twee jaar worden verlengd, dan wordt de termijn zeven jaar en eindigt de maatregel voorwaardelijk na zes jaar. Wordt de maatregel niet met twee maar met één jaar verlengd, dan eindigt de maatregel

bij de eerste verlenging na vier jaar en de voorwaardelijke beëindiging na drie jaar.

Het voorwaardelijke karakter van de beëindiging van de PIJ-maatregel betekent dat de jongere bij schending van de voorwaarden die in de proeftijd gelden in een inrichting kan worden teruggeplaatst. Deze terugplaatsing heeft een maximale duur van een jaar. De mogelijkheid voor terugplaatsing ontstaat doordat de maatregel, een jaar voordat de maximale duur van de maatregel is bericht, van rechtswege voorwaardelijk wordt beëindigd.

3.3.2 Werkproces en inhoud verplichte nazorg

Zoals aangegeven is de wetswijziging nog niet behandeld en goedgekeurd in de Eerste Kamer. Een vertaalslag van het wetsvoorstel naar een concreet werkproces of plan van aanpak ligt er daarom nog niet: het wetsvoorstel kan immers nog worden aangepast. Wel biedt het eerder genoemde advies van de werkgroep Nazorg PIJ-jongeren, naast informatie over de bespreking van de PIJ-jongeren in de NTB's, ook inzicht in de organisatie van de nazorg in het toekomstige, verplichte kader. Voor zover op dit moment, in het vrijwillige kader relevant, wordt sinds de overname van het advies in het Uitvoeringskader voor het Netwerk- en Trajectberaad (oktober 2009) ook al op deze manier gewerkt.

In het advies wordt de verplichte nazorg georganiseerd naar analogie van het model van het Forensisch Psychiatrisch Toezicht (FPT).⁷ Net als bij het FPT worden voor de verplichte nazorg aan PIJ-jongeren twee verantwoordelijkheden onderscheiden: de executieverantwoordelijkheid en de uitvoerende verantwoordelijkheid. Voor zowel de executieverantwoordelijkheid als de uitvoerende verantwoordelijkheid geldt dat deze tot het moment van de voorwaardelijke beëindiging bij de JJI ligt. Daarna ligt de executieverantwoordelijkheid bij het OM en de uitvoeringsverantwoordelijkheid bij de reclassering totdat de maatregel onvoorwaardelijk wordt beëindigd. In de fase van het proefverlof, voorafgaand aan de voorwaardelijke beëindiging en de ingang van de proeftijd, zijn de JJI en reclassering beide verantwoordelijk. De JJI blijft in die fase verantwoordelijk voor de uitvoering van de PIJ-maatregel, terwijl de reclassering is belast met de begeleiding van de jongere en het toezicht op het dagelijkse verloop van het proefverlof. Indien de jongere na de onvoorwaardelijke beëindiging van de maatregel nog zorg nodig heeft, zijn de

⁷ Het FPT is een vernieuwde vorm van toezicht op tbs-gestelden gedurende de terugkeer in de samenleving.

reguliere regionale zorgaanbieders uitvoeringsverantwoordelijk waarbij gemeenten, zoals in de Wmo vastgelegd, verantwoordelijk zijn voor de coördinatie van de zorg.

Het is de bedoeling dat de reclasseringsmedewerker al tijdens de intramurale fase (ten minste een halfjaar voor het begin van het proefverlof) bij de behandelbesprekingen in de JJI wordt betrokken, meedenkt en advies geeft over de behandeling vanuit de optiek van de reclassering. Omgekeerd adviseert de JJI tijdens de fase van verplichte nazorg de reclassering vanuit de optiek van de behandeling. Kort gezegd is het uitgangspunt dat de reclassering eerder naar binnen gaat en de JJI mee naar buiten, waarbij beide partijen van elkaars expertise gebruikmaken.

3.4 Samenvatting

Voor de beschrijving van het proces en de inhoud van de vrijwillige nazorg aan 18+ PIJ-jongeren is het nazorgproces in dit hoofdstuk verdeeld in drie fasen: de voorbereidingsfase, de proefverloffase en de vrijwillige nazorgfase. Na wijziging van de Bij zullen deze fasen intramuraal (behandeling en voorbereiding op uitstroom), extramuraal (proefverlof) en voorwaardelijke beëindiging (verplichte nazorg) heten.

Bij de invulling van de fasen zijn de JJI's en volwassenreclassering betrokken waarbij de begeleiding van de jongeren door de JJI steeds meer afneemt en de taken en begeleiding van de reclassering steeds meer toenemen. De uitrol van de pilot in de loop van 2008 betekent dat het goed mogelijk is dat op punten, waarop tijdens het onderzoek geconstateerd is dat JJI's en reclassering nog beperkt of onvoldoende samenwerken, verbetering is opgetreden. Waar mogelijk worden daar uitspraken over gedaan, maar veelal geeft het onderzoek hier geen uitsluitsel over.

Het proces	<p>De reclassering wordt twee tot vijf maanden voorafgaand aan de uitstroom van de jongere betrokken bij de voorbereidingsfase. Het doel van het project vrijwillige nazorg is dat dit eerder gebeurt, namelijk zes maanden voor uitstroom. De reden dat dit in de praktijk niet lukt, is dat de uitstroomdatum niet tijdig bekend is binnen de JJI of het uitstroombepalingproces onvoldoende is ingesloten in de organisatie. Het komt vervolgens ook voor dat, nadat de op handen zijnde uitstroom is doorgegeven, de reclassering zich niet meteen meldt bij de JJI, wat de voorbereidingstijd ook verkort. Een reden daarvan is vaak de omvang van de caseload van de reclasseringswerkers. De kortere voorbereidingstijd is van invloed op de kwaliteit van de voorbereiding; hoe minder voorbereidingstijd, hoe minder face-to-face-gesprekken kunnen worden gehouden met de jongeren. Overigens blijkt uit het onderzoek dat de reclassering in de loop van de pilot steeds eerder door de JJI's bij de uitstroom betrokken wordt.</p> <p>Wat betreft het motiveren van de jongeren voor nazorg is beperkt sprake van</p>
------------	---

afstemming tussen de reclassering en de JJI. In de praktijk neemt de reclassering deze taak grotendeels op zich, mede doordat de uitvoering van de nazorg ook met name in handen ligt van de reclassering. Toch zou het voor de acceptatie van het aanbod door de jongere van belang zijn als de 'vertrouwde' ITB'er het belang van de nazorg weet over te brengen en hij of zij de reclassering bijstaat in het opbouwen van een band met de jongere. Ook wat het doen van het nazorgaanbod betreft, is slechts beperkt sprake van samenwerking tussen de JJI en de reclassering en ligt deze taak voornamelijk bij de reclassering.

Tot slot blijkt uit het onderzoek dat tijdens het proefverlof, of indien er geen proefverlof is, tijdens de voorbereidingsfase, niet of nauwelijks sprake is van voorbereiding op de nazorg en dat meestal geen nazorgplan wordt opgesteld. Het komt nauwelijks voor dat de nazorg in samenwerking tussen de JJI en de reclassering wordt ingevuld. In de praktijk borduurt de reclassering voort op het maatregelrapport en zijn de behoefte en hulpvraag van de jongeren belangrijke uitgangspunten voor het vormgeven van de nazorg.

De inhoud	De inhoud van de nazorg is met name praktisch van aard. Er wordt daarbij niet gewerkt met een vaste methodiek, maar 'maatwerk' is het credo. De jongeren worden waar nog nodig ondersteund op de gebieden van huisvesting, werk, scholing, dagbesteding, schulden, administratie et cetera. Vanuit het praktische pakt de begeleider in tweede instantie eventueel de immateriële/psychosociale begeleiding op. Zoals het formele proces voorschrijft, is een belangrijk onderdeel van de nazorg de doorverwijzing naar en het contact met de reguliere hulpverlening indien nodig. Het aantal contacten tussen de reclassering en de jongeren varieert van eens in de week tot eens in de maand afhankelijk van de situatie en afhankelijk van wat de jongere nog nodig heeft. De gemiddelde contactduur bedraagt een uur. Indien geen proefverlof heeft plaatsgevonden, moeten alle praktische zaken nog in de nazorgfase worden geregeld, terwijl er minder ruimte overblijft voor het immateriële/psychosociale aspect. Het regelen van het praktische lukt bovendien niet meer zo solide als in de proefverloffase.
Verplichte nazorg	Het kabinet is voornemens om nazorg voor onder meer 18+ PIJ-jongeren verplicht te stellen. Deze verplichting wordt opgenomen in de op handen zijnde gewijzigde Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen. De voorgestelde wetswijzigingen zijn nog niet behandeld in de Eerste Kamer en daarmee ontbreekt ook nog de definitieve invulling van het werkproces en de inhoud. Wat al wel waarschijnlijk is, is dat voor het verplichte karakter de huidige beëindiging van de maatregel een <i>voorwaardelijke</i> beëindiging wordt. Dat betekent dat indien jongeren zich niet houden aan de eisen die gedurende de proeftijd gelden, zij kunnen worden teruggeplaatst in de inrichting..

4 JONGEREN EN NAZORG

Hoofdstuk 4 beschrijft de groep PIJ-jongeren die voor vrijwillige nazorg in aanmerking komt, vrijwillige nazorg krijgt aangeboden en vrijwillige nazorg accepteert. Paragraaf 4.1 gaat in op de achtergrondkenmerken van de jongeren. Paragraaf 4.2 gaat in op de realisatie van een aantal basisvoorwaarden bij uitstroom. Paragraaf 4.3 beschrijft het gewenste aanbod voor nazorg. De acceptatie van aangeboden nazorg komt aan de orde in paragraaf 4.4. De motivatie voor (acceptatie van) vrijwillige nazorg wordt in paragraaf 4.5 behandeld. In 4.6 wordt beschreven hoe de verschillende bij nazorg betrokken partijen aankijken tegen het verplicht worden daarvan. Paragraaf 4.7 bevat de resultaten van de aanvullende dataverzameling met betrekking tot de acceptatie van de vrijwillige nazorg na uitrol van de pilot over de JJI's. Waar mogelijk worden de bevindingen in dit hoofdstuk gerelateerd aan achtergrondkenmerken van de jongeren. Het hoofdstuk sluit af met een samenvatting (paragraaf 4.8).

Dit hoofdstuk is gebaseerd op de informatie uit interviews met 11 ITB'ers, 24 reclasseringswerkers en 33 jongeren en op vier databestanden. Deze databestanden zijn:

- Een overzichtsbestand van alle PIJ-jongeren in de pilot 'Vrijwillige Nazorg' d.d. 25-06-2009. Dit bestand wordt door de projectleider van de pilot gebruikt om bij te houden welke jongeren in aanmerking komen voor de vrijwillige nazorg, en in welke fase van het traject zij zich bevinden. Het bestand bevat per jongere een aantal kerngegevens, waaronder de (voorziene) uitstroombdatum, betrokken JJI en reclasseringsvestiging, het hebben (doorlopen) van proefverlof, aanbod en acceptatie van nazorg en actuele status. Het gebruikte bestand bevat deze gegevens voor alle 18+ PIJ-jongeren die in de periode 1 januari 2008-eind juni 2009 in aanmerking kwamen voor de vrijwillige nazorg omdat zij naar verwachting binnen een half jaar uit zouden stromen of reeds (met proefverlof) uitgestroomd waren. Naar dit bestand wordt verwezen als 'overzichtsbestand pilot Vrijwillige Nazorg'. Dit bestand is gebruikt voor een analyse van het aanbod en de acceptatie van de vrijwillige nazorg, waarvan de resultaten worden gepresenteerd in paragraaf 4.4.
- Twee bestanden die zijn opgesteld op basis van het uitgevoerde dossieronderzoek bij JJI's en reclasseringsvestigingen. Het onderzoek bij deze instellingen is apart van elkaar uitgevoerd. Dat heeft geresulteerd in twee bestanden: een bestand op basis van het dossieronderzoek bij de JJI's en een bestand op basis van het dossieronderzoek bij de reclasseringsvestigingen. Hiernaar wordt verwezen als 'Dossieronderzoek JJI's' en 'Dossieronderzoek reclassering'.

Voor het dossieronderzoek is een steekproef uit het overzichtsbestand van de pilot d.d. 25-06-2009 getrokken (zie hoofdstuk 2). Het totale aantal jongeren in de steekproef bij de JJI's en de reclasseringsvestigingen is

237. Het JJI-bestand bevat 111 jongeren, waarvan zes meisjes; het reclasseringsbestand bevat 126 jongeren, waarvan eveneens zes meisjes. De jongeren in zowel het JJI- als het reclasseringsbestand zijn op het moment dat zij de JJI verlaten (al dan niet op proefverlof) gemiddeld 21 jaar. Vierendertig jongeren zijn in beide bestanden opgenomen. Dat betekent dat in totaal 203 unieke cases in de steekproef zijn opgenomen. De resultaten van de analyses die op deze bestanden zijn uitgevoerd, zijn opgenomen in de paragrafen 4.1, 4.2 en 4.4.

- Een databestand op basis van de aanvullende dataverzameling met gegevens over 105 18+ PIJ-jongeren die zijn uitgestroomd nadat de uitrol van de pilot over de JJI's gerealiseerd was. Hiernaar wordt verwezen als de 'aanvullende dataverzameling'. De resultaten die gepresenteerd worden in paragraaf 4.7 zijn op dit bestand gebaseerd.

4.1 Achtergrondkenmerken jongeren

Deze paragraaf is gebaseerd op het dossieronderzoek bij de JJI's en de reclassering.

Tabel 4.1 biedt een overzicht van de mate waarin bepaalde soorten problematiek zich voordoen bij de 18+ PIJ-jongeren. Dit is gebaseerd op informatie uit dossiers en indrukken van ITB'ers en reclasseringswerkers. De gegevens zijn niet per definitie gebaseerd op systematische diagnose bij uitstroom (met behulp van de DSM of actuele kennis van de invuller¹) maar bij instroom in de JJI (zie ook hoofdstuk 3). Deze diagnostiek wordt namelijk zeker niet altijd opnieuw uitgevoerd bij uitstroom uit de PIJ-maatregel.

Tabel 4.1 Problematiek 18+ PIJ-jongeren²

	Verslavings- problematiek³ (JJI: n=109 Recl.: n=122)	Schulden- problematiek (JJI: n=107 Recl.: n=117)	Psychiatrische /medische problematiek⁴ (JJI: n=78 Recl.: n=117)	Delinquente elementen in thuisituatie/ vriendenkring (JJI: n=108 Recl.: n=121)
JJI	39%	36%*	44%	51%
Reclassering	45%	24%	74%	68%

Bron: dossieronderzoek JJI en reclassering

* Na weging 26 procent.

¹ Of op basis van de RISC in geval van binnenkomst bij de Reclassering.

² De n in deze tabel varieert tussen 78 en 116.

³ Afhankelijkheid van alcohol, softdrugs, harddrugs of gokverslaving.

⁴ Op basis van de DSM.

De tabel laat zien dat verslavingsproblematiek in 39 tot 45 procent van de gevallen een rol speelt; schuldenproblematiek in 24 tot 36 procent (26% na weging) van de gevallen; psychiatrische en/of medische problematiek in 44 tot 74 procent van de gevallen en delinquente elementen in de thuissituatie (gezin en/of vriendenkring) in 51 tot 68 procent van de gevallen. Het grote verschil in psychiatrische/medische problematiek tussen de JJI- en de reclasseringsdossiers wordt mogelijk verklaard door een verschil in actueel inzicht in deze problematiek tussen de JJI en de reclassering. In de meeste JJI's vindt bij uitstroom geen nieuwe diagnose plaats; althans in de dossiers is vaak geen beschrijving van de actuele problematiek te vinden. De reclassering vraagt bij binnenkomst van de jongere echter onder andere de DSM op die voorafgaand aan het opleggen van de PIJ-maatregel is afgenomen en voert zelf een risicotaxatie uit (met behulp van de RISc), waardoor men hier mogelijk meer zicht heeft op de *actuele* problematiek dan bij de JJI's. Het is niet waarschijnlijk dat de jongeren over wie bij de JJI's gegevens zijn opgevraagd, daadwerkelijk minder psychiatrische/ medische problematiek vertonen dan de jongeren over wie gegevens bij de reclassering zijn opgevraagd.

Het bovenstaande beeld sluit aan bij de resultaten van eerder onderzoek naar problematiek bij PIJ-jongeren en waarin een tot twee derde problematisch alcohol- of druggebruik toont, er in veel gevallen delinquente elementen in de thuissituatie zijn (in 39% van de gevallen bij ouders, in 78% in de 'peer group') en 30 procent van de jongeren met een psychiatrische stoornis in de meest enge definitie komt.⁵ Over schuldenproblematiek en niet-psychiatrische, medische problematiek is uit dit eerdere onderzoek niets bekend.

4.2 Realisatie basisvoorwaarden bij uitstroom

Deze paragraaf is grotendeels gebaseerd op de analyse van het uitgevoerde dossieronderzoek bij JJI's en de reclassering. De informatie daaruit is aangevuld met informatie uit de interviews met ITB'ers en reclasseringswerkers.

Onderstaande tabellen tonen het resultaat van het dossieronderzoek bij respectievelijk reclasseringsvestigingen en JJI's naar de realisatie van een aantal basisvoorwaarden bij uitstroom van 18+ PIJ'ers.

Tabel 4.2a Reclassering: achtergrondkenmerken 18+ PIJ'ers

	Onderdak (n=38)	Dagbesteding (n=119)	Inkomen (n=119)	Geldig identiteitsbewijs (n=115)
Ja	95%	92%	87%	98%
Nee	5%	8%	13%	2%

Bron: dossieronderzoek reclassering

⁵ Brand en Van den Hurk, 2008.

Tabel 4.2b JJl's: achtergrondkenmerken 18+ PIJ'ers

	Onderdak (n=107)	Dagbesteding (n=105)	Inkomen (n=105)	Geldig identiteitsbewijs (n=109)
Ja	97%	87%	75%	97%
Nee	3%	13%	25%	3%

Bron: dossieronderzoek JJl's

Onderdak en een geldig identiteitsbewijs zijn in veruit de meeste gevallen geregeld voor uitstroom. Het hebben van een dagbesteding en een inkomen is echter in 8 à 13 procent respectievelijk 13 à 25 procent van de gevallen nog niet geregeld. Overigens zien we een groot verschil in het percentage jongeren zonder een inkomen tussen reclassering (13%) en JJl's (25%). Dit is mogelijk te verklaren doordat een groot deel van de jongeren inmiddels een inkomen heeft kunnen realiseren tegen de tijd dat zij bij de reclassering binnenkomen. Onderdak en dagbesteding zijn voorwaarden om op proefverlof te mogen, dus het is aannemelijk dat het ontbreken ervan vooral voorkomt bij de jongeren die geen proefverlof hebben gehad (zie hieronder).

Overplaatsingen

Het aantal overplaatsingen tijdens detentie per PIJ-jongere is onderzocht vanuit de gedachte dat dit mogelijk van invloed is op hun motivatie voor nazorg. Veel overplaatsingen kan wijzen op problemen tijdens het verblijf en/of de behandeling in de JJl. Deze problemen kunnen bij de jongere een weerzin tegen justitie en/of hulpverlening teweegbrengen. Dit hoeft overigens niet het geval te zijn; een overplaatsing kan bijvoorbeeld ook bedoeld zijn om een jongere de juiste hulp of meer rust te bieden.

Het uitgevoerde dossieronderzoek heeft weinig informatie opgeleverd over het aantal overplaatsingen tijdens detentie: veelal weten betrokkenen in de JJl's en bij de reclassering niet (precies) hoe vaak een jongere gedurende de PIJ-maatregel is overgeplaatst. Voor zover er wel informatie is over het aantal overplaatsingen, blijkt daaruit dat het bij de meeste jongeren die zijn overgeplaatst, één overplaatsing betreft. Dit kan te maken hebben met de wachttijd om ergens geplaatst te worden. In afwachting van definitieve plaatsing zitten jongeren dan in een andere JJl vast. Ook kan het te maken hebben met de overgang van een voorwaardelijke naar een onvoorwaardelijke straf. Na de uitspraak van de rechter worden de jongeren in dat geval vaak overgeplaatst. Dit is af te leiden uit de dossiers. Jongeren die zijn overgeplaatst, geven zelf veelal aan dat de overplaatsing niet van invloed is op hun motivatie voor nazorg. Meer informatie over motivatie is opgenomen in paragraaf 4.5.

Proefverlof

Het Reglement justitiële jeugdinrichtingen⁶ stelt regels ten aanzien van

⁶ De Algemene Maatregel van Bestuur waarin de Bjj wordt uitgewerkt.

Scholings- en Trainingsprogramma (STP) en proefverlof. STP is een resocialisatieprogramma dat 26 uur dagbesteding inhoudt. Een jongere die veroordeeld is tot een PIJ-maatregel van twee jaar komt hiervoor in aanmerking wanneer het strafrestant nog maximaal drie maanden bedraagt, een jongere die veroordeeld is tot een PIJ-maatregel van twee tot vier jaar wanneer het strafrestant nog maximaal zes maanden bedraagt. Proefverlof is eveneens gericht op resocialisatie en duurt maximaal één jaar. De jongere dient tijdens het proefverlof minimaal 26 uur per week dagbesteding te hebben. Voor zowel STP als proefverlof geldt dat de jongere over een 'aanvaardbaar verblijfadres' dient te beschikken. Een onderscheid tussen STP en proefverlof blijkt in de praktijk niet altijd mogelijk, omdat betrokkenen zelf het onderscheid niet maken of niet bekend zijn met de term STP. In deze paragraaf wordt daarom alleen gesproken over proefverlof.

De meeste 18+ PIJ-jongeren gaan met proefverlof, hoewel er een verschil is tussen de dossiers die bij de reclasseringsinstellingen bestudeerd zijn en de dossiers die bij de JJI's zijn onderzocht. Volgens het bestand van de reclasseringsdossiers krijgt 83 procent van de jongeren proefverlof. Bij de JJI's is dat 63 procent⁷. Dat wil zeggen dat een niet te verwaarlozen deel van de jongeren niet met proefverlof gaat. Daarvoor zijn diverse redenen. De meest voorkomende zijn:

- dat onderdak en dagbesteding niet geregeld zijn, waardoor niet aan de basisvoorwaarden van proefverlof voldaan is;
- dat jongeren onverwacht uitstromen, bijvoorbeeld omdat de rechter niet instemt met een verlengingsaanvraag.

Verband met aanbod en acceptatie nazorg

Onderzocht is of er een verband is tussen het wel of niet hebben van proefverlof en het ontvangen en accepteren van een nazorgaanbod. De analyse van de reclasseringsdossiers heeft een dergelijk verband niet aangetoond. De analyse van de JJI-dossiers laat echter wel een verband zien: jongeren die geen nazorgaanbod hebben gehad, blijken minder vaak proefverlof gehad te hebben dan jongeren die wel een nazorgaanbod hebben gekregen. Ook blijkt dat jongeren die het nazorgaanbod weigeren vaker geen proefverlof gehad hebben dan jongeren die het accepteren.

Verband met inhoud nazorg

Uit de interviews die met reclasseringswerkers en ITB'ers zijn gevoerd, komt naar voren dat de invloed van proefverlof op de acceptatie van nazorg afhankelijk is van het verloop van het proefverlof. Een goed proefverlof waarin jongeren wel ervaren dat het leven buiten de JJI moeilijk kan zijn, maar waarin de reclassering niet al te sterk in de rol van strenge controleur wordt gedwongen, kan bevorderend werken volgens de geïnterviewden. Het niet hebben gehad van proefverlof kan dat volgens hen echter ook, met name wanneer een jongere zonder basisvoorzieningen op straat belandt. Daarnaast blijkt uit deze interviews dat de aanwezigheid van proefverlof van invloed is op de inhoud van de vrijwillige nazorg. Vrijwel alle geïnterviewde reclasseringswerkers, die ervaring hebben met het bieden van nazorg, zowel na een proefverlof als na uitstroom zonder proefverlof (14 van de 17), geven

⁷ Het gewogen percentage is 73 procent.

aan dat de inhoud van de nazorg anders is als een jongere niet eerst met proefverlof is geweest. De nazorg is dan in eerste instantie veel meer gericht op het regelen van praktische zaken en het opbouwen van een vertrouwensband tussen werker en jongere. Is er wel proefverlof geweest, dan zijn de praktische zaken in principe al geregeld en is er meer gelegenheid geweest voor het opbouwen van een vertrouwensband.

Verbanden met onderliggende problematiek

Onderzocht is of verslavings-, psychiatrische en/of medische problemen van invloed zijn op de mate waarin jongeren proefverlof krijgen en/of bij uitstroom onderdak, dagbesteding, een inkomen, ander zorgcontact en een geldig identiteitsbewijs hebben.⁸ Het dossieronderzoek bij de reclassering heeft geen significant verband aan kunnen tonen tussen dit soort onderliggende problematiek en de realisatie van deze basisvoorwaarden bij uitstroom (met uitzondering van een net niet significant effect dat wijst op een – logisch – verband tussen onderliggende problematiek en aanvullende zorgcontacten). De analyse van de JJI-dossiers laat een aantal verbanden zien die net niet statistisch significant zijn⁹:

- jongeren met destijds verslavingsproblematiek lijken bij uitstroom minder vaak dagbesteding te hebben dan jongeren zonder verslavingsproblematiek;
- jongeren met destijds psychiatrische/medische problematiek lijken bij uitstroom minder vaak inkomen te hebben dan jongeren zonder deze problematiek en lijken ook minder vaak met proefverlof te gaan.
- jongeren met destijds psychiatrische/medische problematiek lijken iets vaker aanvullende zorg te krijgen dan jongeren zonder deze problematiek.

4.3 Gewenst aanbod voor nazorg

Deze paragraaf is gebaseerd op interviews met 33 jongeren die in de voorbereidende fase op uitstroom zitten of inmiddels zijn uitgestroomd. In de interviews, die met deze jongeren gehouden zijn, is op diverse manieren gevraagd naar hun wensen ten aanzien van de nazorg. Zij hebben gepraat over hun verwachtingen van de nazorg en wat zij zelf het belangrijkste aan de nazorg vinden. Hun antwoorden zijn hieronder verdeeld tussen materiële en immateriële zaken.

Materiële zaken

Praktische
hulp

Jongeren verwachten van de nazorg in eerste instantie praktische ondersteuning. Negentien van de zevenentwintig geïnterviewde jongeren die verwachtingen van de nazorg hebben of hadden, noemen dit. Daaronder verstaan zij onder andere:

⁸ Dit is statistisch getoetst met een chi-kwadraattoets.

⁹ p ligt tussen .05 en .12. Dergelijke verbanden worden ook wel trends genoemd.

- hulp bij het zoeken en houden van woonruimte, werk, een opleiding;
- hulp bij het afsluiten van verzekeringen;
- hulp bij het (leren) omgaan met financiën en schulden.

Of, zoals iemand het formuleert, “een soort vraagbaak”. Van de vijftien jongeren die de nazorg inmiddels hebben afgerond, meten zes jongeren het succes van de nazorg af aan wat er in die tijd praktisch voor hen gerealiseerd is.

Immateriële zaken

Emotionele ondersteuning Hoewel de jongeren praktische hulp belangrijk vinden, geldt voor 13 van de 21 jongeren die geïnterviewd zijn en die nazorg hebben geaccepteerd of van plan waren te accepteren, dat zij (ook) accepteerden, omdat zij behoefte hadden aan hulp op een meer immaterieel vlak. Gevraagd naar hun verwachtingen van nazorg en naar wat zij het belangrijkste vinden aan de nazorg, noemen zij onder andere:

- (het voorkomen van) terugval;
- ‘iemand om mee te praten’;
- er niet alleen voor staan.

Het gaat hier dus vooral om een vorm van emotionele ondersteuning. Een aantal jongeren geeft aan dat zij het prettig vinden dat er nog iemand een oogje in het zeil houdt, hen een beetje controleert en in de gaten houdt. Er zijn echter ook jongeren die juist wars zijn van elke vorm van controle.

Diverse jongeren geven daarnaast aan het belangrijk te vinden dat de nazorg hen helpt bij ‘het vinden van een plek in de maatschappij’. Zij bedoelen daarmee het leren dragen van verantwoordelijkheid, het aanleren van sociale omgangsvormen en het voorkomen van recidive.

Initiatief en vertrouwen Tot slot heeft een aantal jongeren in antwoord op de vraag wat zij belangrijk vinden aan de nazorg, aangegeven dat zij zelf het initiatief willen hebben en door de werker ondersteund willen worden bij de richting die zij kiezen. Een ‘klik’, een vertrouwensband met degene die hen nazorg verleent, is belangrijk.

4.4 Acceptatie aangeboden nazorg

Deze paragraaf is gebaseerd op een analyse van drie databestanden die aan het begin van dit hoofdstuk genoemd zijn: ‘overzichtsbestand pilot Vrijwillige Nazorg’, ‘dossieronderzoek JJI’s’ en ‘dossieronderzoek reclassering’. Daarnaast zijn gegevens gebruikt afkomstig uit de gevoerde interviews met 33 jongeren, 11 ITB’ers en 24 reclasseringswerkers.

4.4.1 Aanbod en acceptatie in de pilot vrijwillige nazorg

Tabel 4.4 biedt inzicht in de totale groep 18+ PIJ’ers die volgens de registratie van de pilot tussen 1 januari 2008 en eind juni 2009 in aanmerking kwamen voor de vrijwillige nazorg. De tabel is gebaseerd op het overzichtsbestand van

de pilot Vrijwillige Nazorg. Overigens veranderen deze resultaten enigszins na analyse van de aanvullende gegevensverzameling. Deze resultaten worden in paragraaf 4.7 weergegeven.

Tabel 4.4 Totaaloverzicht aanbod en acceptatie nazorg in pilot

PIJ-maatregel afgelopen	Nazorg aangeboden	Nazorg reclassering	Nazorg andere partij	Andere zorg
282	210	74	31	29

Bron: overzichtsbestand pilot vrijwillige nazorg d.d. 25-06-2009

Uit de tabel blijkt dat 282 jongeren in deze periode in aanmerking zijn gekomen voor een aanbod vrijwillige nazorg, omdat hun PIJ-maatregel afliep. Vierenzeventig procent daarvan (210) heeft dat aanbod ook daadwerkelijk gekregen.

Van de 210 aanbiedingen zijn er 105 (50%) geaccepteerd. In zeventig procent van de geaccepteerde nazorgtrajecten (74 gevallen) verzorgt de reclassering de nazorg. In de overige gevallen wordt de nazorg verzorgd door Work-Wise/ITB'er, JJI Glen Mills, Groot Emaus of Bureau Jeugdzorg. Zes procent van jongeren die klaar zijn met hun PIJ (29 jongeren) krijgen andere zorg in plaats van nazorg. Het gaat dan om zorg die tijdens het proefverlof of de PIJ-maatregel is opgestart en daarna, in overleg met de JJI en de reclassering wordt voortgezet, zoals GGZ of begeleid wonen.

Aanbod aan en acceptatie van nazorg door jongeren in de steekproef van dossiers (dossieronderzoek JJI's en dossieronderzoek reclassering) wijken niet veel af van de cijfers die gelden voor alle PIJ-jongeren in het bestand van de pilot, zoals in tabel 4.4 weergegeven: vier vijfde van de jongeren krijgt nazorg aangeboden, ongeveer de helft accepteert het aanbod. Onderstaande tabel laat dit zien.

Tabel 4.5 Totaaloverzicht aanbod en acceptatie nazorg in pilot¹⁰

Dossierstudie bij:	Nazorg niet aangeboden	Nazorg aangeboden	Nazorg geaccepteerd	Nazorg niet geaccepteerd
Reclassering	(n=103) 20%	80%	49%	(n=77) 51%
JJI's	(n=97) 19%	81%	56%	(n=75) 44%

Bron: dossieronderzoek reclassering en JJI's

¹⁰ De n in het reclasseringsbestand varieert tussen 77 (acceptatie) en 103 (aanbod). De n in het JJI-bestand varieert tussen 75 (acceptatie) en 97 (aanbod).

4.4.2 Redenen voor aanbod en acceptatie vrijwillige nazorg

Uit het totaalbestand van de pilot Vrijwillige Nazorg, dat per jongere een toelichting bevat, blijkt dat redenen waarom jongeren geen aanbod hebben gekregen, zijn:

- dat hun uitstroom te laat bij de reclassering bekend was;
- dat de jongeren naar het buitenland verhuisden;
- dat de jongeren recidiveerden;
- dat de jongeren zich geheel aan contact onttrokken.

Nut inzien Jongeren zelf geven aan dat zij de nazorg accepteren wanneer zij daar zowel in praktische als in immateriële zin het nut van inzien (zie vorige paragraaf). De jongeren die de nazorg niet accepteren, zien het nut er niet van in, omdat praktische zaken al geregeld zijn en/of ze voldoende steun aan familie en vrienden hebben, omdat ze denken zichzelf zonder hulp wel te redden of omdat ze onvoldoende vertrouwen hebben in de reclassering en/of de ITB'er.

Geheel doorlopen nazorg-trajecten Het is niet bekend of de geaccepteerde trajecten ook allemaal goed verlopen. De reclassering registreert een jongere die nazorg in eerste instantie afwijst, toch als nazorg ontvangend, zodat nog een aantal pogingen gedaan kan worden om de jongere over te halen de nazorg alsnog te accepteren. Deze wijze van registratie maakt het moeilijk om precies te kunnen zien in hoeveel van de trajecten, die als geaccepteerd geregistreerd zijn, daadwerkelijk nazorg (op dit moment) op gang is gekomen. Uit het totaalbestand van de pilot blijkt dat niet alle trajecten die worden opgestart, ook daadwerkelijk geheel doorlopen worden. Het komt voor dat trajecten voortijdig beëindigd worden of in het geheel niet starten. Over de meeste trajecten worden echter geen bijzonderheden vermeld, zodat onduidelijk blijft hoe ze verlopen.

4.4.3 Relatie tussen aanbod/acceptatie nazorg en achtergrondkenmerken

Onderzocht is of het mogelijk is iets te zeggen over de achtergrond van de jongeren die wel en niet nazorg krijgen aangeboden en die dat wel en niet accepteren. Gekeken is naar leeftijd, geslacht, schuldenproblematiek, verslavingsproblematiek, psychische/medische problematiek, het hebben van inkomen, onderdak, dagbesteding en een geldig identiteitsbewijs bij uitstroom en delinquente elementen in de thuissituatie.¹¹

Het is niet mogelijk geweest te analyseren naar geslacht, omdat de groep meisjes erg klein is. Evenmin is het mogelijk te differentiëren naar duur van de PIJ-maatregel, omdat informatie daarover in de dossiers vaak ontbreekt. Onderstaande tabel toont de resultaten van de analyse.

¹¹ In het dossieronderzoek is ook informatie verzameld over de duur van de PIJ-maatregel. Deze was echter in een overgrote meerderheid van de dossiers niet traceerbaar of ingevuld, waardoor deze variabele niet in de analyse kon worden betrokken.

Tabel 4.6 Aanbod en acceptatie nazorg in relatie tot achtergrondkenmerken

Kenmerk	Wel/geen aanbod nazorg		Wel/geen acceptatie nazorg	
	Reclassering	JJI	Reclassering	JJI
Schuldenproblematiek	-	-	-	-
Verslavingsproblematiek	-	-	-	-
Psychische/medische problematiek	+*	-	-	-
Onderdak	-	+**	-	-
Inkomen	-	+***	+*	+*
Dagbesteding	-	-	-	+**
Geldig ID	-	-	-	-
Delinquente elementen in thuissituatie	+*	-	-	-
Reclasseringsorganisatie/JJI	-	x	+***	x

-: geen verband aangetroffen; +: verband aangetroffen; x: aantal dossiers per JJI te klein om dit te toetsen.

* $p < 0.1$, ** $p < 0.05$, *** $p < 0.01$.

Bron: dossieronderzoek reclassering en JJI's

Ontvangen aanbod

In de dossiers van de reclassering zijn twee trends voor het wel of niet krijgen van een nazorgaanbod aangetroffen. Jongeren zonder delinquente elementen in de thuissituatie of vriendenkring lijken vaker nazorg aangeboden (91%) te krijgen dan jongeren met delinquente elementen (75%). Jongeren die te maken hebben met psychische en/of medische problematiek (77%) lijken minder vaak aanbod te krijgen dan jongeren zonder deze problematiek (92%).

De analyse van de JJI-dossiers heeft geleid tot twee significante verschillen tussen wel of geen aanbod krijgen. Jongeren die een nazorgaanbod krijgen, hebben vaker een inkomen bij uitstroom (79%) dan jongeren die geen nazorgaanbod krijgen (44%). De jongeren die geen aanbod krijgen, hebben ook vaker geen onderdak (67%) dan jongeren die wel een aanbod krijgen (33%).¹²

Tussen de JJI's zijn ook enkele significante verschillen aangetroffen. Dat wil zeggen dat jongeren in sommige JJI's vaker en in andere minder vaak een nazorgaanbod krijgen. De aantallen waarop deze bevinding is gebaseerd, zijn echter klein, wat het belangrijk maakt voorzichtig met dit resultaat om te gaan.

Het is opmerkelijk dat deze resultaten wijzen op een tegengestelde situatie in het doen van een aanbod tussen de JJI's en de reclassering. Jongeren met bepaalde problematiek (bijvoorbeeld het hebben van psychische/medische problematiek of delinquente elementen in de thuissituatie en/of vriendenkring) lijken minder vaak een aanbod voor nazorg te ontvangen van de reclassering dan jongeren zonder dergelijke problematiek. In de JJI's echter, krijgen jongeren met bepaalde problematiek (zoals geen onderdak of geen inkomen)

¹² Deze bevinding met betrekking tot onderdak is gebaseerd op een kleine aantal respondenten, waardoor het verschil op toeval gebaseerd kan zijn.

juist vaker een aanbod voor nazorg dan jongeren zonder die problematiek.

Accepteren
aanbod

Voor wat betreft het wel of niet accepteren van nazorg heeft het dossieronderzoek bij de reclasseringsinstellingen alleen een significant verschil opgeleverd met betrekking tot de reclasseringsorganisatie: jongeren die begeleid worden door LJ&R blijken de nazorg vaker (76%) te accepteren dan jongeren die begeleid worden door RN (38%). Daarnaast is in de reclasseringsdossiers een trend ($p=.10$) gevonden met betrekking tot inkomen: jongeren die geen inkomen hebben, lijken nazorg vaker te accepteren (73%) dan jongeren die wel een inkomen hebben (46%). De analyse van de JJI-dossiers levert één significant verschil op: jongeren die de nazorg niet accepteren, hebben minder vaak (75%) dagbesteding dan jongeren die nazorg wel accepteren (93%). Daarnaast is op de variabele inkomen een verschil aangetroffen dat net niet significant is (trend): jongeren die nazorg weigeren, lijken iets minder vaak inkomen te hebben.¹³

4.5 Motivatie voor vrijwillige nazorg

Deze paragraaf is gebaseerd op interviews met 33 jongeren, 11 ITB'ers en 24 reclasseringswerkers.

In dit onderzoek is de motivatie van jongeren onderzocht door te vragen naar redenen die zij zelf hebben om positief of negatief tegenover de nazorg te staan. Reclasseringswerkers en intern begeleiders is gevraagd of zij verschijningsvormen van de verschillende soorten motivatie bij de PIJ'ers, met betrekking tot de nazorg, herkennen. Deze vorm van dataverzameling maakt het niet mogelijk uitspraken te doen over welke motiverende factoren het belangrijkst zijn. Wel ontstaat een indicatief beeld van factoren die acceptatie van nazorg bevorderen en factoren die acceptatie belemmeren.

4.5.1 Motiverende factoren voor nazorg

De jongeren die voor dit onderzoek zijn geïnterviewd en die nazorg hebben geaccepteerd, laten een zeer diverse motivatie zien. Hieronder is een schematisch overzicht opgenomen van de aangetroffen vormen van motivatie.

¹³ p ligt tussen .05 en .07.

Tabel 4.7 Verschijningsvormen motivatie PIJ'ers die nazorg (van plan zijn te) accepteren

Soort motivatie	Verschijsingsvorm bij PIJ'ers die nazorg accepteren
Intern	Hulp willen bij het opbouwen van een sociaal netwerk en bij het vinden van een weg in de maatschappij; controle nodig achten om niet terug te vallen in oud gedrag.
Intrinsiek	Onzekerheid over 'het helemaal zelf kunnen doen' en vanuit dat perspectief contact met en controle door reclassering positief waarderen; het contact met ITB'er of reclasseringswerker prettig vinden en voort willen zetten.
Extern	Druk vanuit ouders, JJI of reclasseringsinstelling; vanuit reclassering bijvoorbeeld door aan te geven dat acceptatie nazorg verlenging van het proefverlof kan voorkomen.
Extrinsiek	Op het rechte pad blijven; praktische zaken verwerven, zoals een huis, baan, uitkering, financiële problemen etc.; het een prettig idee vinden dat hulp mogelijk is, indien nodig; er niet alleen voor willen staan.

Bron: interviews met 18+ PIJ'ers

- Dominante motivatievorm** Jongeren die geen proefverlof hebben gehad, lijken niet anders gemotiveerd voor nazorg dan jongeren die wel proefverlof hebben gehad. Externe motivatie speelt volgens de jongeren zelf zelden een rol in de beslissing nazorg wel of niet te accepteren (in 2 van de 24 gevallen waarin de vraag relevant was). Extrinsieke motivatie komt uit het onderzoek als dominante motivatievorm (26 van de 33 gevallen); met name de hulp bij het regelen van allerlei praktische zaken zou jongeren overhalen om de nazorg te accepteren. Interne motivatie is bij 14 van de 21 geïnterviewde jongeren die nazorg (van plan zijn te) accepteren aanwezig: zij zien in dat de overstap van het proefverlof naar het echt zelf doen groot is en dat ondersteuning daarbij wenselijk is. Reclasseringswerkers geven echter aan dat interne motivatie een uitzondering is en het probleembesef bij deze jongeren onvoldoende is ontwikkeld. Intrinsieke motivatie komt het minst voor.
- Inzet werkers** Reclasseringswerkers zijn desondanks van mening dat jongeren vooral extrinsiek en intern gemotiveerd of te motiveren zijn voor nazorg, met name behoefte aan hulp bij het regelen van praktische zaken en onzekerheid over wat er allemaal op hen afkomt. Dit zijn dan ook de motivatievormen waarop zij in eerste instantie inzetten. Zij zijn van mening dat zij de meerwaarde van de reclassering en de nazorg het beste voor het voetlicht kunnen brengen door eerst te helpen bij hele praktische zaken en een luisterend oor te bieden. Wanneer het vertrouwen van de jongere in de werker toeneemt, kan vervolgens begonnen worden aan meer emotioneel/sociale hulpverlening, verkrijgen van inzicht in de eigen zwaktes en valkuilen en het op die manier tot stand brengen van een meer interne motivatie.
- Mening begeleiders** In de interviews met ITB'ers en reclasseringswerkers is gevraagd naar de relatie tussen bepaalde achtergrondkenmerken en de acceptatie van nazorg. Zij hebben daarover het volgende aangegeven:
- Een lange duur van de PIJ-maatregel kan leiden tot grotere angst voor

onzekerheid over terugkeer in de maatschappij en daardoor eerdere acceptatie van nazorg. Het kan echter ook leiden tot meer weerstand tegen justitie en een grotere hang naar vrijheid.

- De achterliggende problematiek van de jongere en de thuissituatie kunnen zowel mee- als tegenwerken; zelfreflectie werkt bijvoorbeeld bevorderend, narcisme niet; criminaliteit in de thuissituatie werkt belemmerend, maar als ouders/familie de jongere op de meerwaarde van de reclassering wijzen, kan dit bevorderend voor acceptatie zijn.
- De ervaringen tijdens de behandelperiode en het aantal overplaatsingen zijn van belang. Slechte ervaringen met het behandelplan en veel overplaatsingen kunnen het vertrouwen in de hulpverlening bij de jongere verminderen, hetgeen belemmerend is voor de acceptatie van nazorg. Met name reclasseringswerkers wijzen ook op het belang van een goede behandeling die effect gesorteerd heeft.
- De aard van het delict maakt volgens ITB'ers en reclasseringswerkers weinig uit voor de acceptatie van de nazorg.¹⁴

4.5.2 Factoren die motivatie in de weg staan

In de interviews die gevoerd zijn met PIJ-jongeren is aan degenen die nazorg niet hebben geaccepteerd of niet van plan waren te accepteren (8), gevraagd wat hun motieven daarvoor waren. Deze zijn in onderstaande tabel gegroepeerd naar de vormen van motivatie waarop ze betrekking hebben.

Tabel 4.8 Verschijningsvormen motivatie PIJ-jongeren die nazorg niet (van plan zijn te) accepteren

Soort motivatie	Verschiijningsvorm bij PIJ-jongeren die nazorg niet accepteren
Intern	De noodzaak van hulp niet inzien; van mening zijn het 'zelf te kunnen' of te moeten kunnen; het zelf willen doen.
Intrinsiek	Geen klik met of vertrouwen in de werker en/of de ITB'er.
Extern	Omgeving verzet zich tegen associatie met de reclassering
Extrinsiek	Alle praktische zaken zijn al vanuit de JJI geregeld of jongere krijgt nog andere zorg, waardoor jongere hulp niet nodig acht.

Bron: interviews met 18+ PIJ'ers

Afwezige
motivatie
bij weigeraars

Het meest ontbreekt de interne motivatie bij deze jongeren. Vier van de acht geïnterviewde jongeren zien de noodzaak van hulp niet in. Eén jongere geeft aan 'het uiteindelijk toch zelf te moeten doen' en daar het best dan maar meteen mee te kunnen beginnen. Bij drie van de geïnterviewde jongeren is ook de wens terug te vinden om los te raken van justitie en weer zelf de controle over het eigen leven te nemen. Het gebrek aan intrinsieke motivatie betreft vooral het ontbreken van een goede relatie met de reclasseringswerker en/of ITB'er. In de voorkomende gevallen heeft dit te maken met ervaringen uit het proefverlof. Als dit niet goed loopt, heeft de reclassering de rol van 'strenge

¹⁴ Het dossieronderzoek heeft onvoldoende informatie opgeleverd om dit verband te kunnen toetsen.

toezichthouder', die in de nazorg niet zomaar kan worden omgezet in de rol van begeleider. Het tegendeel van externe motivatie (externe *de*-motivatie) is in een enkel geval aangetroffen, waarin de omgeving niet wilde dat de jongere met de reclassering in zee zou gaan. Extrinsieke motivatie ontbreekt vooral als de basisvoorwaarden aan het eind van de PIJ goed op de rails staan; jongeren zien de noodzaak van hulp dan niet in.

Weerstand Reclasseringswerkers en ITB'ers geven aan dat in de groep 18+ PIJ'ers veel weerstand tegen de nazorg voorkomt. Deels komt dat voort uit het zien van de reclassering als een verlengstuk van justitie en met justitie zijn ze na hun PIJ-maatregel meestal 'helemaal klaar'. Deels komt de weerstand echter ook voort uit de vrijheid die lonkt aan het einde van de PIJ, een vrijheid die ze ten volle willen benutten, zonder dat er iemand over hun schouder meekijkt of ze het wel goed doen. De meeste reclasseringswerkers en ook ITB'ers zijn ervan overtuigd dat de weerstand kan worden weggenomen. Dat begint met een goed verloop van het proefverlof. Het wegnemen van weerstand doet de reclassering bijvoorbeeld door een goede vertrouwensband met de jongere op te bouwen, diens netwerk in het contact te betrekken, jongeren meer controle over de inrichting van het proefverlof en de nazorg te geven, ze de meerwaarde van de nazorg te laten ervaren door te beginnen met het regelen van praktische zaken en outreachend te werken en/of door de jongeren eerst wat meer hun gang te laten gaan en er zelf achter te laten komen dat ze hulp kunnen gebruiken bij hun terugkeer in de maatschappij. Vanuit de reclassering is ook genoemd dat een betere samenwerking tussen JJI en reclassering weerstand kan verminderen, met name een eerdere betrokkenheid van de reclassering in de JJI, het realiseren van een goed voorbereid proefverlof en het samen optrekken. Een aantal JJI's geeft aan dat de jongeren vaak een betere band met de ITB'er hebben en daar eerder nazorg van accepteren, waardoor ze daar ook op inzetten.

Bevorderende factoren Wanneer het bovenstaande wordt afgezet tegen de in hoofdstuk 1 genoemde factoren die motivatie bevorderen, dan blijkt dat reclasseringswerkers en jongeren met name de band tussen de werker en de jongere als belangrijke factor zien in het slagen van de nazorg. In de antwoorden van reclasseringswerkers en ITB'ers klinkt daarnaast door dat deze respondenten ook het belang van duidelijkheid over het traject en steun vanuit het netwerk van de jongere inzien.

4.5.3 Verschillen in motivatie voor verplichte en vrijwillige trajecten

Reclasseringswerkers en ITB'ers is gevraagd of jongeren voor de vrijwillige nazorg anders zijn gemotiveerd dan voor het proefverlof dat in een verplicht kader plaatsvindt. Zij zien inderdaad een verschil. Bij het proefverlof bestaat de verplichting om aan de voorwaarden te voldoen; anders worden de jongeren teruggestuurd naar de inrichting. Deze verplichting zorgt voor externe motivatie van jongeren om mee te doen. Daarnaast zijn jongeren voor het proefverlof sterk extrinsiek gemotiveerd: ze willen graag de JJI verlaten en dat

vormt een korte termijn winst waarvoor ze meewerken. Op deze extrinsieke motivatie kan in de vrijwillige nazorg worden voortgebouwd, maar hij wordt minder, omdat jongeren al buiten zijn en dat is waar ze het meest naar hebben verlangd. De externe motivatie is in de vrijwillige nazorg minder dominant en de interne motivatie wordt belangrijker om de jongeren in de nazorg te houden.

4.6 Verplichte nazorg

Zoals in hoofdstuk 3 beschreven, wordt nazorg voor 18+ PIJ-jongeren na wijziging van de Beginselenwet Justitiële Jeugdinrichtingen verplicht. Respondenten in het onderzoek is gevraagd wat deze overgang van vrijwillig naar verplicht kader voor het proces, de inhoud, de acceptatie van en motivatie voor de nazorg zal betekenen. Deze paragraaf is gebaseerd op informatie uit de gevoerde interviews met 33 jongeren, 11 ITB'ers en 24 reclasseringswerkers.

4.6.1 Justitiële Jeugdinrichtingen over verplichte nazorg

De JJI's hebben ten tijde van het onderzoek nog geen goed beeld van hoe de nazorg er in een verplicht kader uit zal gaan zien en hoe nazorg zich dan tot proefverlof zal verhouden. Over het algemeen geven ITB'ers aan niets anders te zullen doen in hun contact met de jongeren als nazorg wordt verplicht. Wel vinden zij het positief dat er dan meer tijd komt om de jongere te begeleiden bij de terugkeer in de maatschappij. Verder lopen de ideeën over verplichte nazorg uiteen. De één vindt het belangrijk ook in de nazorg verplichtingen aan de jongere op te leggen en niet helemaal in de wensen van de jongere zelf mee te gaan, de ander vindt het juist belangrijk de regie bij de jongere te leggen. Het kan moeilijker worden om de jongere intern te motiveren, maar aan de andere kant stelt een respondent dat het verplichte kader daar wel meer tijd voor biedt.

4.6.2 De reclassering over verplichte nazorg

Net als de JJI's heeft de reclassering nog geen goed beeld van hoe de nazorg er in een verplicht kader uit zal gaan zien en hoe nazorg zich dan tot proefverlof zal verhouden. Ook reclasseringswerkers zijn over het algemeen van mening dat ze in het verplichte kader niet anders zullen handelen dan ze nu doen; "het blijft maatwerk". Het hebben van meer tijd om de jongere naar buiten te begeleiden, kan leiden tot een beter 'passend' proefverlofplan dat echt aansluit bij de behoefte van de jongere. Nu is dat niet altijd mogelijk omdat voor bepaalde vormen van zorg wachtlijsten bestaan. Het motiveren van de jongere blijft belangrijk. De verplichting vormt de eerste motivatie en maakt dat de jongere in ieder geval op gesprek komt. Uiteindelijk moet de jongere echter inzicht hebben in de eigen sterke en zwakke punten en daar

buiten de JJI mee om kunnen gaan en blijft het dus van belang aan interne motivatie te werken. Tot slot geeft een aantal reclasseringswerkers aan dat het in een verplicht kader beter mogelijk is, in te zetten op de behoeften van de jongeren, in plaats van op hun wensen.

4.6.3 Jongeren over verplichte nazorg

De jongeren die voor het onderzoek geïnterviewd zijn, verzetten zich bijna allemaal tegen het verplichte kader voor nazorg. Juist de verplichting roept verzet op, is hun mening. Een greep uit hun reacties:

- “Bij vrijwillige nazorg wordt meer bereikt, jongeren willen dan echt en gaan er dan voor honderd procent voor. Bij verplichting werken ze niet mee.”
- “Niet iedereen heeft nazorg nodig.”
- “Het is dan hetzelfde als het proefverlof. De verplichting moet juist minder worden.”
- “Je bent meer gemotiveerd als het je eigen keuze is.”
- “Als je nog niet losgelaten kunt worden, moeten ze het proefverlof verlengen.”

Er zijn echter ook jongeren die van mening zijn dat niet iedereen zelf kan beoordelen of hij nog verdere zorg nodig heeft: “Voor jongeren die het nodig hebben, moet je het verplichten”. Tot slot zijn er ook enkele jongeren die het goed vinden dat het wordt verplicht: “Het is in het belang van de jongere zelf, je gaat zo weer de fout in” en “Omdat je het op vrijwillige basis niet wilt”.

4.7 Het effect van gevorderde uitrol op acceptatie

In hoofdstuk 2 is uitgelegd dat, in verband met de uitrol van de pilot gedurende 2008, niet alle JJI's direct na 1 januari 2008 zijn begonnen met het aanbieden van nazorg. Het overzichtsbestand van de pilot vrijwillige nazorg, dat voor de analyses van aanbod en acceptatie van nazorg in paragraaf 4.4 is gebruikt, bevat alle jongeren die, ongeacht deze uitrol, na 1 januari 2008 in theorie in aanmerking kwamen voor een aanbod vrijwillige nazorg. Het feit dat niet al deze jongeren zijn uitgestroomd op het moment dat de pilot in 'hun' JJI al was uitgerold, heeft echter mogelijk consequenties gehad voor de acceptatie van de nazorg. Deze paragraaf gaat hier nader op in. We geven antwoord op een drietal vragen:

- 1) Wat zijn de achtergrondkenmerken van de 18+ PIJ-jongeren die na de volledige uitrol van de pilot het aanbod voor nazorg hebben geaccepteerd of geweigerd?
- 2) In hoeverre zijn er veranderingen opgetreden in het accepteren of weigeren van nazorg naarmate de pilot verder is uitgerold en het aanbod vaker volgens de beoogde systematiek is gedaan?
- 3) Welke indicaties zijn er dat jongeren met de ernstigste problemen nazorg vaker zijn gaan accepteren naarmate de pilot verder is uitgerold en het

aanbod vaker volgens de beoogde systematiek is gedaan? We gebruiken hiervoor de gegevens van 105 jongeren uit de aanvullende dataverzameling (zie methoden, hoofdstuk 2). Deze jongeren zijn allen na de volledige uitrol van de pilot uitgestroomd. Deze gegevens worden waar nodig statistisch vergeleken met data van jongeren in de oorspronkelijke databestanden die in dit onderzoek zijn opgebouwd en die voor de uitrol van de pilot zijn uitgestroomd.¹⁵

4.7.1 Achtergrondkenmerken

Een eerste globale analyse van de aanvullende data laat de volgende samenstelling zien van jongeren die zijn uitgestroomd, nadat de pilot volledig was uitgerold in de JJI's, gesplitst naar nazorgaanbod geaccepteerd en nazorgaanbod geweigerd (zie tabel 4.9).

Van 53 jongeren is bekend of zij het nazorgaanbod hebben geaccepteerd of geweigerd.¹⁶

Beide groepen hebben dezelfde kenmerken als het gaat om verslavingsproblematiek, schuldenproblematiek, psychische en medische problematiek, het hebben van onderdak, dagbesteding een inkomen en een geldig ID. Waar de groepen statistisch in verschillen, is de aanwezigheid van delinquente elementen in de thuissituatie of vriendengroep.¹⁷ Jongeren met delinquente elementen weigeren het nazorgaanbod vaker (14; 44%) dan jongeren zonder delinquente elementen (2; 12%). Na de uitrol van de pilot vinden we de overige verbanden die we in de oorspronkelijke analyse aantreffen (zie tabel 4.6) niet terug.

Tabel 4.9 Achtergrondkenmerken PIJ-jongeren die na uitrol zijn uitgestroomd

Kenmerken	Acceptatie nazorgaanbod		Totaal
	Ja	Nee	
Man	35 (67%)	17 (33%)	52
Vrouw	1 (100%)	0 (0%)	1
Verslaving	12 (57%)	9 (43%)	21
Geen verslaving	19 (73%)	7 (27%)	26
Schulden	10 (71%)	4 (29%)	14
Geen schulden	23 (66%)	12 (34%)	35
Psychische/medische problematiek	28 (74%)	10 (26%)	38
Geen psychische/medische problematiek	6 (55%)	5 (45%)	11
Delinquente elementen	18 (56%)	14 (44%)	32
Geen delinquente kenmerken	15 (88%)	2 (12%)	17

¹⁵ Jongeren (in de oorspronkelijke bestanden) die zijn uitgestroomd of voorbereid zijn op uitstroom voordat de pilot volledig was uitgerold, worden zekerheidshalve achterwege gelaten.

¹⁶ Bij de overige 52 jongeren gaf men aan dat een aanbod nog niet van toepassing was.

¹⁷ Dit is statistisch getoetst met een chi-kwadraat toets, met $n=49$, $p=.02$.

Vervolg tabel 4.9 Achtergrondkenmerken PIJ-jongeren die na uitrol zijn uitgestroomd

Kenmerken	Acceptatie nazorgaanbod		Totaal
	Ja	Nee	
Onderdak	30 (65%)	16 (35%)	46
Geen onderdak	4 (80%)	1 (20%)	5
Dagbesteding	24 (67%)	12 (33%)	36
Geen dagbesteding	11 (73%)	4 (27%)	15
Inkomen	23 (68%)	11 (32%)	34
Geen inkomen	10 (67%)	5 (33%)	15
Geldig ID	32 (68%)	15 (32%)	47
Geen geldig ID	0 (-)	0 (-)	0

Bron: aanvullende dataverzameling

4.7.2 Acceptatie voor en na volledige uitrol

Om de tweede vraag (in hoeverre zijn er veranderingen opgetreden in het accepteren of weigeren van nazorg naarmate de pilot verder is uitgerold) te beantwoorden, is een vergelijking nodig tussen de aanvullende data (jongeren die na uitrol zijn uitgestroomd) en de oorspronkelijke data (mix van jongeren die voor en na de uitrol zijn uitgestroomd). Daarbij is het voor een zo nauwkeurig mogelijke vergelijking nodig om in de oorspronkelijke data alleen die jongeren te selecteren voor analyse van wie kan worden vastgesteld dat zij daadwerkelijk voor de uitrol zijn uitgestroomd.¹⁸

Om te bepalen of jongeren voor of na de uitrol zijn uitgestroomd, hebben we het volgende onderscheid aangebracht. Jongeren zijn meegeteld als 'uitgestroomd voor uitrol', wanneer zij minder dan zes maanden nadat de pilot in 'hun' JJI was uitgerold zijn uitgestroomd, of als zij al zijn uitgestroomd voordat de uitrol plaatsvond.¹⁹ Jongeren zijn meegeteld als 'uitgestroomd na uitrol', wanneer zij minimaal zes maanden nadat de pilot in 'hun' JJI was uitgerold, zijn uitgestroomd. De periode van zes maanden na de uitrol is gekozen omdat uit het onderzoek blijkt dat de voorbereiding op uitstroom door reclasseringswerkers en JJI gezamenlijk twee tot vijf maanden voor uitstroom begint (zie hoofdstuk 3). Zekerheidshalve hanteren we een ruimere grens van zes maanden, waarmee we zeggen dat de JJI na uitrol in ieder geval zes maanden de tijd heeft gehad om de jongere samen met de reclassering voor te bereiden op de uitstroom.

Het samengestelde bestand bevat in totaal 247 jongeren. Hiervan is in 147 gevallen bekend of zij het nazorgaanbod wel of niet hebben geaccepteerd. In de overige gevallen was het doen van een aanbod nog niet aan de orde of niet meer van toepassing, vanwege bijvoorbeeld een verhuizing naar het

¹⁸ Om in de selectie terecht te kunnen komen moet aan drie voorwaarden worden voldaan: datum van uitstroom (of einde PIJ) bekend, betrokken JJI bekend in verband met de uitrol datum, en het moet bekend zijn of het nazorgaanbod is geaccepteerd of geweigerd.

¹⁹ In één JJI heeft geen uitrol plaatsgevonden (omdat dit per 1-1-2009 geen JJI meer is). Daarom hebben we die jongeren (22), ongeacht uitstroombdatum, op 'uitgestroomd voor uitrol' gezet.

buitenland. Duidelijk is dat na de uitrol van de pilot alle jongeren die daarvoor in aanmerking kwamen een aanbod voor nazorg hebben ontvangen.

Tabel 4.10 Acceptatie nazorg voor en na uitrol

	Totaal aantal cases	Nazorg geaccepteerd	Nazorg geweigerd
Uitstroom voor uitrol	94	51 (54%)	43 (46%)
Uitstroom na uitrol	53	36 (68%)	17 (32%)
Totaal	147	87 (59%)	60 (41%)

Bron: oorspronkelijke data en aanvullende dataverzameling

Tabel 4.10 laat de resultaten van de vergelijkende analyse zien (chi-kwadraat-toets). Van de 147 jongeren in de analyse zijn 94 jongeren voor uitrol (dan wel binnen zes maanden na uitrol) uitgestroomd en 53 jongeren meer dan zes maanden na de uitrol. Van de jongeren die voor de uitrol zijn uitgestroomd, accepteert iets meer dan helft (54%) het nazorgaanbod dat hen is gedaan. In de situatie dat jongeren na de uitrol van de pilot zijn uitgestroomd, zien we dat 68 procent van hen het aanbod voor nazorg accepteert. Hoewel dit verschil statistisch gezien niet significant is,²⁰ is er wel een trend te zien ($p = .10$) die lijkt te wijzen op een verbetering in de acceptatie van de nazorg. Deze is mogelijk veroorzaakt door een betere voorbereiding op de uitstroom nadat de pilot over de JJI's is uitgerold.

4.7.3 Relatie tussen ernstige problematiek en acceptatie aanbod

Deze paragraaf gaat wat dieper in op de acceptatiegraad in relatie tot problematiek bij jongeren. We geven een antwoord op de vraag of jongeren met problematiek het nazorgaanbod vaker accepteren sinds de pilot verder is uitgerold. We hebben analyses uitgevoerd voor 54 jongeren met verslavingsproblematiek, 78 jongeren met psychische of medische problemen en 77 jongeren met delinquente elementen in de thuissituatie en/of vriendenkring.

Tabel 4.11 Acceptatie onder jongeren met ernstige problematiek

	Totaal aantal jongeren (n)	Totaal aantal acceptaties	Nazorg geaccepteerd	
			Voor uitrol	Na uitrol
Psychische/medische problematiek	78	50	22 (55%)	28 (74%)
Verslavingsproblematiek	54	28	16 (49%)	12 (57%)
Delinquente elementen	77	40	22 (49%)	18 (56%)

Bron: oorspronkelijke data en aanvullende dataverzameling

²⁰ Met andere woorden: de toevalsfactor bij deze uitkomst is niet verwaarloosbaar.

Uit tabel 4.11 blijkt dat jongeren met psychische of medische problematiek die na de uitrol zijn uitgestroomd het aanbod voor nazorg vaker lijken te accepteren (74%) dan jongeren met dezelfde problematiek, die voor de uitrol zijn uitgestroomd (55%).²¹ Voor jongeren met verslavingsproblematiek of delinquente elementen in de thuissituatie of vriendenkring is er statistisch geen verschil gevonden in acceptatiegraad voor en na de uitrol. Op het oog is er echter bij beide soorten problematiek sprake van een stijging in het percentage acceptaties na de uitrol (met 7 à 8 procentpunten).

4.8 Samenvatting

In deze paragraaf worden de resultaten kort samengevat, te beginnen met de uitkomsten van het eerste deel dossieronderzoek en vervolgens de uitkomsten van het aanvullende dossieronderzoek.

Tussen 1 januari 2008 en eind juni 2009 zijn 282 18+ PIJ'ers in aanmerking gekomen voor nazorg. Drieënzestig tot 83 procent van deze PIJ'ers gaat voorafgaand aan beëindiging van de PIJ-maatregel met proefverlof. Bij uitstroom hebben de meeste jongeren onderdak en een geldig identiteitsbewijs, terwijl een dagbesteding en inkomen in iets minder groten getale is geregeld. De jongeren die deze zaken niet hebben, hebben vaak ook geen proefverlof gehad. Tussen de realisatie van proefverlof en/of een aantal basisvoorwaarden bij uitstroom en achterliggende problematiek zijn geen significante verbanden aangetroffen.

Ongeveer tachtig procent van de 18+ PIJ'ers kreeg aanvankelijk (voor uitrol van de pilot over de JJI's) een aanbod voor nazorg. Dit percentage is sinds de volledige uitrol van de pilot (eind 2008) gestegen naar vrijwel honderd procent. Dat wil zeggen, dat inmiddels alle jongeren die daarvoor in aanmerking komen, nazorg krijgen aangeboden. De overige jongeren (ongeveer 5%) komen niet in aanmerking voor nazorg, bijvoorbeeld doordat zij opnieuw worden gedetineerd voor een nieuw delict, omdat andere zorg is geregeld of omdat zij het land verlaten. Van alle PIJ'ers die voor (of tijdens) uitrol zijn uitgestroomd, accepteerde 54 procent het aanbod. Na afloop van de uitrol is dit aandeel gestegen naar 68 procent.

Bij de analyse van de in eerste instantie verzamelde dossiers (die zowel jongeren bevatten die voor de uitrol van de pilot zijn uitgestroomd, als jongeren die na uitrol zijn uitgestroomd) blijkt in één van de twee onderzochte groepen (de jongeren die via de JJI's zijn onderzocht) dat jongeren die een nazorgaanbod weigeren, minder vaak proefverlof hebben gehad. Dat is belangrijk, omdat de groep die geen proefverlof heeft bij uitstek baat kan hebben bij nazorg. Andere in deze analyse aangetroffen significante verbanden met het krijgen en/of accepteren van een nazorgaanbod hebben betrekking op een aantal achtergrondkenmerken, gerealiseerde basisvoorwaarden en de begeleidende reclasseringsorganisatie. De

²¹ Trend met $p = .09$.

verbanden zijn echter verdeeld over de JJI-dossiers en de reclasseringsdossiers aangetroffen en hebben betrekking op slechts een deel van de achtergrondkenmerken en basisvoorwaarden. De aanvullende analyse, die betrekking heeft op zowel JJI- als reclasseringsdossiers na afronding van de uitrol, laat alleen een significant verband zien met betrekking tot de aanwezigheid van delinquente elementen in de thuissituatie of vriendengroep: jongeren met delinquente elementen weigeren het aanbod vaker dan jongeren zonder delinquente elementen. Voor het overige zijn achtergrondkenmerken en de realisatie van basisvoorwaarden bij uitstroom niet van invloed op de acceptatie van nazorg. Wel laat deze analyse zien dat jongeren met psychische of medische problematiek het aanbod voor nazorg na de uitrol van de pilot vaker lijken te accepteren dan daarvoor (trend) en dat jongeren met verslavingsproblematiek of delinquente elementen in de thuissituatie op het oog de nazorg iets meer zijn gaan accepteren. Deze resultaten geven aanleiding voor de gedachte dat een verbeterde voorbereiding op uitstroom een positieve uitwerking heeft op het accepteren van het nazorgaanbod voor jongeren met ernstige bijkomende problematiek.

Uit de gevoerde interviews blijkt tot slot dat het proefverlof, de duur van de PIJ-maatregel, achterliggende problematiek, thuissituatie en ervaringen in de JJI het succes van de nazorg zowel kunnen bevorderen als belemmeren.

De nazorgtrajecten die jongeren accepteren, worden niet allemaal daadwerkelijk gestart of afgemaakt. Meestal verzorgt de reclassering de nazorg, soms de JJI waaruit de jongere afkomstig is of een andere instelling. Jongeren zijn vooral extrinsiek gemotiveerd voor de nazorg: ze verwachten van de nazorg in eerste instantie praktische ondersteuning. Interne motivatie speelt bij een deel van de jongeren die de nazorg accepteren ook een rol, ze hebben behoefte aan emotionele ondersteuning. Dit voldoet aan de verwachting die in hoofdstuk 1 op basis van de literatuur is verwoord. Externe motivatie speelt zelden een rol bij de acceptatie van het nazorgaanbod. Intrinsieke motivatie komt het minst voor. De jongeren die nazorg afwijzen, doen dat vooral vanuit een ontbreken van interne motivatie. Vaak hebben ze weerstand tegen de nazorg. Volgens de meeste reclasseringswerkers en ITB'ers is het mogelijk deze weerstand gedurende het traject, vanaf de voorbereiding op uitstroom, weg te nemen. Naast de werkwijze van JJI's en de reclassering is ook de samenwerking tussen deze instellingen hierbij van belang. Jongeren, ITB'ers en reclasseringswerkers zijn van mening dat de werkelijkheid tussen begeleider en jongere, duidelijkheid over het traject en steun vanuit het netwerk van de jongere factoren zijn die motivatie bevorderen.

De verwachting is dat bij verplichte nazorg de externe motivatie als startpunt belangrijker wordt en de interne motivatie (nog) minder belangrijk. De jongeren zelf verzetten zich tegen het verplichte kader en geven aan dat de verplichting verzet zal oproepen. JJI's en de reclassering erkennen dat het in een verplicht kader moeilijker wordt jongeren intern te motiveren, terwijl dit juist van belang wordt geacht voor een effectief (verplicht) nazorgtraject. Respondenten geven

wel aan dat er dan meer tijd is om aan interne motivatie te werken, omdat jongeren verplicht zijn mee te werken.

5 CONCLUSIE

5.1 Nazorg, pilot en onderzoek

Nazorg en pilot	Dit onderzoek heeft als doel de kennis over de aard, omvang en acceptatie van nazorg aan 18+ PIJ-jongeren en de motivatiefactoren die daarbij een rol spelen te vergroten, met het oog op het verplichte kader voor nazorg na de geplande wijziging van de Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen (Bij). Het onderzoek is uitgevoerd in de huidige context van <i>vrijwillige</i> nazorg, die wordt georganiseerd vanuit de pilot Vrijwillige Nazorg. Het onderzoek is nadrukkelijk niet bedoeld of opgezet als een evaluatie van de pilot.
Gegevens-verzameling	<p>In de voorgaande hoofdstukken is aan de hand van gegevens uit interviews, registraties en dossiers beschreven hoe de aard en de omvang van nazorg aan 18+ PIJ-jongeren op dit moment vorm krijgen. De wijze waarop de gegevens voor het onderzoek zijn verzameld, stelt beperkingen aan de generaliseerbaarheid van de resultaten. Deels hangt dit samen met de wijze waarop de dossiers geselecteerd zijn, zoals beschreven in hoofdstuk 2. Daarnaast was de pilot ten tijde van de dataverzameling nog volop in ontwikkeling. De pilot heeft het onderzoek gefaciliteerd, in die zin dat er gegevens werden bijeengebracht en geregistreerd. Deze gegevens zijn in het onderzoek gebruikt. Daarbij moet worden aangetekend dat het ontwikkelingstraject waarin de pilot verkeerde, zijn weerslag kan hebben gehad op de beschikbaarheid en de betrouwbaarheid van de gegevens. Dit bleek geen groot probleem voor het onderzoek, omdat er ook gegevens uit andere bronnen konden worden gebruikt.</p> <p>De interviews met jongeren zijn niet gebaseerd op een steekproef, waardoor de uitkomsten hiervan met name ter illustratie van de data uit het dossieronderzoek en de overige interviews gelden.</p> <p>Bij de interpretatie van de uitkomsten van het dossieronderzoek gelden de volgende beperkingen:</p> <ul style="list-style-type: none">• De verantwoordelijkheden van de JJI's en de reclassering in het nazorgproces verschillen en zij hebben op verschillende momenten in het PIJ-traject met de jongere te maken. Dat kan ertoe leiden dat hun kennis over bepaalde onderzochte variabelen (bijvoorbeeld inkomen bij uitstroom) verschilt.• Het dossieronderzoek is deels door de onderzoekers verricht, en deels uitgezet bij de JJI's en reclasseringsvestigingen zelf. Het is niet zeker dat de medewerkers van deze instellingen de variabelen op precies dezelfde wijze hebben geïnterpreteerd als de onderzoekers. <p>Het onderzoek schetst dus geen beeld van een uitgekristalliseerde structuur voor nazorg. Wel biedt het inzicht in de manier waarop en de mate waarin, midden in een ontwikkelings- en verbeteringstraject, vrijwillige nazorg wordt geboden en hoe/waarom deze wordt geaccepteerd.</p>

Ook andere onderdelen van de relevante infrastructuur waren overigens ten

tijde van de dataverzameling voor dit onderzoek nog in ontwikkeling. Dat geldt bijvoorbeeld voor de Netwerk- en Trajectberaden (NTB's), waarin ketenpartners afspraken maken over de begeleiding en de nazorg van in de samenleving terugkerende ex-gedetineerden.

5.2 Nazorg vrijwillig/verplicht

Knelpunten	<p>Nazorg impliceert dat op het moment dat alle voorwaarden voor een goede terugkeer van de jongere in de maatschappij zijn vervuld en de jongere in een verplicht kader (proefverlof) met die terugkeer heeft kunnen oefenen, de jongere nog verdere begeleiding krijgt bij de zaken waarbij dat nodig wordt geacht. Doel is daarbij hetgeen de jongere in de JJI en tijdens het proefverlof heeft geleerd, te doen beklijven. Daarvoor is nodig dat de jongere inzicht in de eigen situatie heeft en intrinsiek gemotiveerd is voor de begeleiding, dat wil zeggen: inziet wanneer begeleiding nodig is en die begeleiding ook zelf wil. Dat stelt eisen aan de behandeling in de JJI (met name in het kader van inzicht en motivatie) en aan het proefverlof (met name dat dit goed aansluit bij de wensen en mogelijkheden van de jongere, zodat de resultaten ook voor de langere duur behouden blijven).</p> <p>Dit onderzoek heeft laten zien dat de keten van behandeling, voorbereiding op uitstroom en proefverlof hiaten vertoont en dat de huidige werkwijze niet garandeert dat jongeren klaar zijn voor terugkeer in de maatschappij, om zowel praktische redenen als kwesties die samenhangen met de problematiek en motivatie bij jongeren. Dit leidt tot problemen in de nazorg.</p> <p>Reclasseringswerkers besteden een groot deel van hun (beperkte) tijd aan het motiveren van, het vasthouden van het contact met en het regelen van praktische zaken voor de jongeren. Een vaste methodiek in de nazorg ontbreekt daardoor. Door het ontbreken van inzicht en intrinsieke motivatie bij de jongeren komt het bovendien voor dat nazorgtrajecten blijven steken in sporadisch contact of dat ze in het geheel niet worden afgemaakt.</p>
Vrijwillig of verplicht	<p>De betekenis van de bevindingen voor de <i>verplichte</i> nazorg, die in het wetsvoorstel tot wijziging van de Bij is opgenomen, is niet in alle opzichten evident. De motivatie voor deelname verschilt immers in de beide contexten (vrijwillig of verplicht) en het is de vraag in hoeverre uitspraken over vrijwillige nazorg (vooral in termen van deelname en motivatie) ook opgaan voor verplichte nazorg. In het onderzoek kon verplichte nazorg niet worden bestudeerd, zij het dat er, waar mogelijk, gezocht is naar parallellen met het proefverlof, waar geen sprake is van vrijwilligheid. Bovengenoemde knelpunten worden echter niet opgelost door een verplicht karakter van de nazorg. De oplossing ligt in het voortraject: de behandeling in de JJI en (een verlenging van) het proefverlof. Uiteindelijk zal immers ook bij de verplichte nazorg toegewerkt moeten worden naar een situatie waarin jongeren na afloop van hun PIJ succesvol en zonder te recidiveren terugkeren in de samenleving.</p>

5.3 Onderzoeksvragen en conclusies

Bij het trekken van conclusies volgen we de structuur van de onderzoeksvragen. Dat houdt in dat we eerst aandacht besteden aan de organisatie van de vrijwillige nazorg. Vervolgens komen het aanbod, ontvangst en acceptatie daarvan aan bod. Daarna gaat het om de kenmerken van de jongeren in relatie tot de vraag hoe en in hoeverre zij een aanbod ontvangen, accepteren en waarderen. In de kantlijn wordt verwezen naar de nummering van de onderzoeksvragen uit hoofdstuk 1. Hier volstaan we met hoofdlijnen; voor de gedetailleerde beantwoording van de onderzoeksvragen verwijzen we naar de eerdere hoofdstukken.

Organisatie van de nazorg

Keten-samenwerking	Bij de organisatie van de nazorg werken in eerste instantie JJI's en reclassering samen. Daarnaast zijn andere partijen betrokken, zoals gemeenten en hulpverleningsinstellingen. De pilot Vrijwillige Nazorg is er mede op gericht om de samenwerking te ontwikkelen en te stimuleren. Volgens respondenten in het onderzoek is de samenwerking tussen de JJI's en de reclassering onder invloed van de pilot geïntensiveerd en verbeterd. De respondenten zijn hier positief over. Er zijn zeker ook verbeteringen mogelijk. Zo kan er nog geruime tijd overheen gaan voordat een reclasserings-medewerker contact heeft met een jongere die voor nazorg wordt aangemeld. Genoemd wordt een periode van twee weken tot drie maanden. Vooral als de plaats van vestiging en de JJI ver uit elkaar liggen, kan het eerste contact lang op zich laten wachten. Verder valt op dat de
1d Doelen	samenwerking tussen JJI en reclassering bij het opstellen van een nazorgplan (dat vaak ontbreekt) voor verbetering vatbaar is. Het afstemmen van plannen en doelen van de JJI met de inhoud van de nazorg gebeurt zeker niet
1a Regie	optimaal. Met name in gevallen waarin de uitvoering van de nazorg vanuit de JJI plaatsvindt, is de belegging van de regiefunctie tijdens de nazorg niet
NTB's	duidelijk. De ketensamenwerking in de NTB's tot slot was ten tijde van de dataverzameling duidelijk nog in ontwikkeling. Formeel worden PIJ-jongeren sinds oktober 2009 in de beraden besproken. Respondenten zijn in principe positief over de NTB's, maar ze moeten zich voor deze groep jongeren nog bewijzen.
1c Proef-verlof	Het proefverlof is een zeer belangrijke fase, die de schakel vormt tussen detentie (en behandeling) en nazorg. JJI's en reclassering zijn hierbij in principe gezamenlijk betrokken. De geïnterviewde ITB'ers en reclasserings-medewerkers hebben het idee dat bijna alle jongeren aan proefverlof deelnemen, maar volgens de dossiers is dat bij ongeveer een kwart van de jongeren niet het geval. Proefverlof blijft dus met enige regelmaat achterwege, met als redenen dat onderdak en dagbesteding niet geregeld zijn (waardoor niet aan de basisvoorwaarden voor proefverlof is voldaan) of dat jongeren onverwacht uitstromen, bijvoorbeeld omdat de rechter niet instemt met een verlengingsaanvraag. Als er geen proefverlof is, is er niet of nauwelijks sprake

van voorbereiding op uitstroom. Het ontbreken van proefverlof heeft ook een duidelijke invloed op de inhoud van de nazorg: die staat dan nog veel nadrukkelijker in het teken van het regelen van praktische zaken. Binnen het vrijwillige kader voor nazorg brengt het ontbreken van proefverlof en nazorg risico's met zich mee: de kans is groot dat de jongeren de overgang van detentie naar vrijheid zonder verdere begeleiding doormaken.

1b Capaciteit Wat de capaciteit van het aanbod van nazorg betreft, zijn in het onderzoek voor de huidige situatie geen grote knelpunten naar voren gekomen. Er zijn geen signalen dat er geen nazorg kan worden geboden, terwijl jongeren daaraan wel behoefte hebben. Wel is het zo dat de betrokkenheid van de reclassering bij de voorbereiding op de nazorg in een aantal gevallen later begint dan wenselijk is, en dat dit deels wordt toegeschreven aan de caseload van de reclasseringsmedewerkers. Dit kan erop wijzen dat de huidige capaciteit niet toereikend is om alles te doen wat in het kader van de vrijwillige nazorg van hen wordt gevraagd. Reclasseringsmedewerkers geven aan dat meer tijd kan helpen om tot een beter passend proefverlofplan te komen. Bij de vraag naar eventuele capaciteitstekorten speelt natuurlijk mee dat in de huidige situatie niet alle jongeren nazorg ontvangen, vooral omdat zij het aanbod niet accepteren. In een situatie van verplichte nazorg kan het beroep op de capaciteit groter worden en zouden knelpunten kunnen ontstaan. Dit zal mede afhangen van de omvang van de uitstroom uit PIJ-inrichtingen. Verwacht wordt dat deze niet toeneemt en zelfs zal dalen. Bij de uitvoering van de nazorg weten de reclasseringsmedewerkers de reguliere hulpverlening naar eigen zeggen goed te vinden. Gemeenten zijn in hun ogen nog te vaak afwezig.

Het aanbod van de nazorg

1f,g Inhoud Een eerste conclusie met betrekking tot het aanbod van programma's, interventies en activiteiten, die samen nazorg kunnen vormen, is dat er niet zozeer sprake is van een set van interventies, die zoiets als een programma vormen. Aan het begin van de pilot is voorgenomen nazorgplannen op te stellen, waarmee invulling wordt gegeven aan de leefgebieden waarvoor begeleiding wordt georganiseerd, de frequentie van de contacten met de jongere, de wijze waarop begeleiding wordt gegeven, de risicotaxatie en een terugvalpreventieplan. In de praktijk ontbreekt het nazorgplan meestal echter, en wordt voortgebouwd op proefverlofplannen en maatregelrapporten.

1h Totstand-koming De nazorg wordt in de praktijk meestal aangeboden door de reclassering. De eerste aankondiging van de nazorg vindt al in de voorbereidingsfase plaats. Het feitelijke aanbod doet de reclasseringswerker in de proefverloffase, nadat een band met de jongere is opgebouwd.

1i Overeen-stemming De aansluiting tussen de ervaringen met de behandeling in de JJI's en de inhoud van de nazorg is niet altijd gegarandeerd. Slechts een beperkt deel van de reclasseringsmedewerkers meldt dat er expliciet overeenstemming met de JJI's is bereikt over de relatie tussen de behandeling en de nazorg. De inhoud van de nazorg is vooral praktisch van aard. Waar mogelijk wordt hierop voortgebouwd met immateriële/psychosociale begeleiding. Beide worden

verleend op basis van maatwerk en zijn niet volgens een vaste methodiek georganiseerd. De verbinding met de *what works*-principes rond risico, behoeften, responsiviteit en programma-integriteit komt daardoor onzes inziens niet sterk tot uitdrukking. Voor de toekomst betekent dit dat het bij verplichte nazorg niet goed duidelijk is wat er nu precies verplicht wordt: er is immers geen helder omschreven programma of aanbod.

Ontvangst en acceptatie van het nazorgaanbod

- 1j Ontvangst In 2009, nadat de uitrol van de pilot was voltooid, kregen alle jongeren die daarvoor in aanmerking kwamen een aanbod van vrijwillige nazorg. Als ze daar niet voor in aanmerking kwamen, was dat volgende de respondenten omdat de jongeren naar het buitenland verhuisden, recidiveerden of zich geheel aan contact onttrokken.
- 1n Informatie De eerste aankondiging van de mogelijkheid van nazorg vindt al tijdens de voorbereiding op de proefverloffase plaats. Het feitelijk aanbod gebeurt tijdens het proefverlof. Volgens de reclasseringsmedewerkers is er een uitgebreide en gefaseerde toelichting op de inhoud en de betekenis van de nazorg. De geïnterviewde jongeren vonden de uitleg duidelijk, zij het dat ze hem desgevraagd alleen in algemene en vage termen konden reproduceren.
- 1k,l Acceptatie Sinds de uitrol van de pilot is voltooid, accepteert 68 procent van de jongeren het aanbod van vrijwillige nazorg. Voordat de pilot geheel was uitgerold, bedroeg dit percentage vijftig procent. Zelf geven de jongeren aan dat ze op het aanbod ingaan als ze er het nut van inzien. Jongeren die het aanbod weigeren, zien er het nut niet van in omdat praktische zaken al geregeld zijn en/of ze voldoende steun aan hun omgeving hebben, omdat ze zichzelf wel denken te redden of omdat ze onvoldoende vertrouwen hebben in de begeleiding. Overigens blijkt in de praktijk dat niet alle trajecten die geaccepteerd worden ook daadwerkelijk starten of geheel doorlopen worden. De begeleiders van de jongeren zien geen eenduidige redenen voor het afwijzen van het aanbod. Zij zien juist redenen die twee kanten op kunnen werken, zoals de lange duur van de PIJ-maatregel (die kan leiden tot onzekerheid rond terugkeer in de maatschappij, en daardoor tot acceptatie van nazorg, maar ook tot een behoefte aan vrijheid zonder verdere begeleiding) en het besef van de aard en de ernst van de achterliggende problematiek, die in positieve zin of in negatieve zin kan inwerken op deelname aan nazorg.
- Analyse van dossiers laat zien dat er geen relatie bestaat tussen achtergrondkenmerken van de jongeren en het wel of niet accepteren van het aanbod. Een uitzondering hierop is het significante verband dat is aangetroffen met betrekking tot de aanwezigheid van delinquente elementen in de thuissituatie of vriendengroep: jongeren met delinquente elementen weigeren het aanbod vaker dan jongeren zonder delinquente elementen. Daarnaast valt op dat jongeren die door LJ&R worden begeleid, nazorg vaker accepteren dan jongeren die worden begeleid door RN. Wat hiervan de achtergronden zijn, is in het onderzoek niet bekend geworden. Specifiek voor jongeren met ernstige

bijkomende problematiek toont dit onderzoek aan dat niet de achtergrondkenmerken of het realiseren van basisvoorwaarden bij uitstroom bepalend zijn voor de acceptatie van de vrijwillige nazorg, maar een goede voorbereiding op de uitstroom.

1m Wensen De jongeren zelf verwachten van nazorg in eerste instantie praktische ondersteuning. Daaronder verstaan ze hulp bij het zoeken (en houden) van woonruimte, werk en/of opleiding, het afsluiten van verzekeringen en het leren omgaan met geld. Maar er is ook behoefte aan hulp op een meer immaterieel vlak, een vorm van psychosociale ondersteuning en soms ook gewoon controle bij de terugkeer in de maatschappij. Zij willen wel zelf richting kunnen geven aan de ondersteuning.

Omvang nazorg en achtergrondkenmerken jongeren

2a Omvang In het onderzoek zijn met behulp van gegevens uit registraties, dossiers en interviews kenmerken en achtergronden van jongeren geïnventariseerd. In de periode tussen 1 januari 2008 en eind juni 2009 kwamen 282 jongeren voor (een aanbod voor) nazorg in aanmerking. Op jaarbasis zijn dat er bijna 190.

Leefsituatie

2b-g Basisvoorwaarden Uit dossieronderzoek blijkt dat voor de meeste, maar niet alle, 18+ PIJ-jongeren ($\pm 90\%$) bij uitstroom onderdak, dagbesteding, inkomen en een identiteitsbewijs geregeld zijn.

2h Structuur Na uitstroom vallen veel jongeren terug op een structuur die elementen kent die een succesvolle nazorg, en motivatie daarvoor, kunnen belemmeren. Verslaving, schulden, psychiatrische problematiek en delinquente elementen in de thuissituatie zijn factoren waar veel jongeren mee te maken hebben (afhankelijk van problematiek en registratie 24 tot 68%). Dit beeld komt overeen met resultaten van eerder onderzoek naar PIJ-jongeren, waaruit blijkt dat een groot deel van deze groep kampt met ernstige gezins- en opvoedingsgerelateerde problemen, psychologische/psychiatrische problematiek en verslaving.

Voorgeschiedenis

2i,j,l Proefverlof Rond de 75 procent van de 18+ PIJ-jongeren heeft (volgens de dossiers) proefverlof gehad. Kennelijk is er bij 25 procent van de jongeren reden om geen proefverlof in te stellen. Dit legt een zwaarder beslag op de nazorg, zowel met betrekking tot het motiveren van de jongere als met betrekking tot de noodzaak om praktische zaken te regelen. Er lijkt een verband te zijn tussen het hebben van proefverlof en het aanbod en de acceptatie van nazorg: jongeren die geen aanbod van nazorg hebben ontvangen en geaccepteerd, hebben vaker geen proefverlof gehad dan jongeren die wel een aanbod kregen of accepteerden. De informatie in de dossiers over eerder proefverlof en afwijzing of misgaan daarvan is te beperkt om conclusies aan te kunnen verbinden.

2k Overplaatsingen In het onderzoek is getracht na te gaan in hoeverre de detentiegeschiedenis van jongeren van invloed is op het aanbod en de acceptatie van nazorg. Wat

eerdere overplaatsingen betreft, is geen duidelijk verband uit de registraties af te leiden. Jongeren zelf zien geen invloed.

Verschillen tussen (categorieën) jongeren

2m

Er zijn geen sterke verbanden aangetroffen tussen verslavings-, psychiatrische en/of medische problematiek bij de jongeren en het realiseren van proefverlof en basisvoorwaarden bij uitstroom. Hetzelfde geldt voor het verband tussen de achterliggende problemen van de jongeren en het accepteren en doorlopen van de nazorgtrajecten. Dit kan mede te wijten zijn aan registratieproblemen.

5.4 De inhoud van verplichte nazorg

1e Toekomst

Eerder is aangegeven dat niet eenduidig vaststaat wat nazorg inhoudt. De positieve uitleg is dat hierdoor een grote mate van maatwerk mogelijk is. In de praktijk zien we dat de invulling van de nazorg overeenkomt met de wensen van de jongeren hierover, namelijk praktische ondersteuning, aangevuld met emotionele steun. In feite wordt nu, bij de vrijwillige nazorg, ingezet op de wensen van de jongeren. Dit hoeft niet volledig te sporen met andere uitgangspunten, zoals het voortbouwen op de behandeling in de JJI. Dit laatste komt bij de inrichting van de nazorg niet goed uit de verf, wat onder andere te zien is aan het ontbreken van nazorgplannen en overleg hierover tussen de reclassering en de JJI.

Motivatie

Hier doet zich de vraag voor of de verplichte nazorg hierin verbetering kan brengen. De kans bestaat dat de nadruk op interne motivatie, die nu al geen heel grote rol speelt, minder wordt vanwege de verplichting, terwijl deze interne motivatie wel belangrijk is. Aan de andere kant is er wel meer tijd voor het opbouwen van een werkrelatie tussen werker en jongeren en het intern motiveren van de jongere, omdat jongeren nu eenmaal verplicht zijn om mee te werken. Belangrijk lijkt het behouden van de extrinsieke motivatie, die nu een zeer grote rol speelt en die nauw aansluit bij de huidige inhoud van de nazorg, passend bij de wensen van de jongeren en bij de inzichten van de begeleiders. Aansluiting zoeken bij de wensen van de jongeren zal daarom ook in een situatie van verplichte nazorg een herkenbaar onderdeel moeten blijven. Reclasseringswerkers en trajectbegeleiders bevestigen de uitkomst van eerder onderzoek (zie hoofdstuk 1) dat duidelijkheid over het traject, de band tussen begeleider en jongere en steun vanuit het netwerk van de jongere motivatie (kunnen) bevorderen. Overigens is een belangrijke vraag in hoeverre de beperkte contactfrequentie van de reclassering het opbouwen van een goede band tussen begeleider en jongere mogelijk maakt.

De meeste geïnterviewde jongeren verzetten zich tegen een verplichting en geven aan dat deze verzet zal oproepen. Ze willen zelf graag richting geven aan de aard en de omvang van de begeleiding. De begeleiders in JJI's en bij de reclassering zijn genuanceerder. Zij zien voor- en nadelen. Volgens enkele respondenten zou het mogelijk worden om meer in te zetten op behoeften van

	<p>jongeren in plaats van alleen op hun wensen. Geen van hen heeft het idee dat hun werk door een verandering van vrijwillige naar verplichte nazorg sterk zal veranderen. Daarbij moet worden aangetekend dat zij geen goed beeld hebben van de</p>
Inhoud	<p>inhoud van nazorg in een verplicht kader. Daarmee zijn we terug bij de constatering, die eerder in dit hoofdstuk is verwoord. Het staat niet duidelijk vast wat nazorg is, hoe deze zich tot het proefverlof verhoudt en hoe ze voortbouwt op de behandeling in de JJI. De Bjj bevat geen verplichtingen ten aanzien van de inhoud van de nazorg. Er zijn echter effectief bewezen methoden beschikbaar. De uitkomsten van het onderzoek suggereren dat het wenselijk is om op dit vlak tot een scherpere omlijning te komen.</p>
Effectiviteit	<p>In hoofdstuk 1 zijn diverse kenmerken van reclasseringsinterventies en nazorg genoemd die van invloed kunnen zijn op de effectiviteit van de nazorg aan 18+ PIJ-ers. Deze kenmerken hebben geen betrekking op de nazorg zelf en zijn in dit onderzoek niet systematisch in kaart gebracht en geanalyseerd. Toch levert het onderzoek op dit punt een aantal interessante resultaten op. Zo blijkt bij de invulling van de vrijwillige nazorg weinig rekening gehouden te worden met de 'What Works'-principes, terwijl deze wel van toepassing moeten zijn op de nazorgtrajecten. Het vrijwillige karakter maakt dat de bereidheid van de jongere een grote rol speelt in de inrichting van de trajecten. Het is daardoor met name moeilijk om het risicoprincipe, het behoefteprincipe en het principe van programma-integriteit toe te passen. De overige drie principes krijgen beter vorm, door het betrekken van de jongere bij de inrichting van het traject (responsiviteit en 'eigen context') en het betrekken van de reclasseringsvestiging, met kennis van de lokale sociale kaart, in de uitstroomregio (professionaliteit). Over de effectiviteit van de duur, vorm en contactfrequentie heeft het onderzoek geen resultaten opgeleverd.</p>
Lessen uit het Proefverlof	<p>Bij de vormgeving van de nazorg is duidelijk rekening gehouden met de lessen uit het proefverlof (zie hoofdstuk 1): er wordt gestreefd naar een duidelijke koppeling tussen behandeldoelen en de doelen van het nazorgtraject, de instellingen in de vestigingsregio worden bij voorkeur eerder in het traject betrokken en hetzelfde geldt voor de jongeren zelf, hun sociaal systeem en relevante instellingen. Voor deze aspecten geldt wel dat het onderzoek heeft laten zien dat ze nog niet geheel gerealiseerd worden.</p> <p>Belangrijk blijft dat nazorg aan het einde van het PIJ-traject plaatsvindt. Voor het succes van de nazorg is, naast alles wat hierboven beschreven is, vooral van belang dat het traject in de JJI succesvol verloopt en het proefverlof goed is toegesneden op de mogelijkheden, situatie en wensen van de jongere. Als dat het geval is, dan verlaat de jongere met een beter inzicht in de eigen problematiek en een betere motivatie de inrichting. Dat maakt het mogelijk het 'maatwerk' van de nazorg in te vullen op een meer structurele en methodologisch onderbouwde wijze dan op dit moment het geval is.</p>

LITERATUUR

- Advies van de Werkgroep Nazorg PIJ-jongeren (2009) over nazorg in een verplicht kader en het bespreken van PIJ-jongeren in de Netwerk- en Trajectberaden (intern document ministerie van Veiligheid en Justitie).
- Adviesbureau Van Montfoort en Spirit (2008) *Nieuwe Perspectieven bij Terugkeer. Hulp voor jongeren na vrijheidsbeneming. Theoriehandleiding*. Amsterdam/Woerden.
- Algemene Rekenkamer (2007) *Detentie, behandeling en nazorg criminele jeugdigen*. Den Haag: Sdu Uitgevers.
- Brand, E.F.J.M. en A.A. van den Hurk (2008) *10 jaargangen PIJ-ers. Kenmerken en veranderingen*. Den Haag: Ministerie van Veiligheid en Justitie, Dienst Justitiële Inrichtingen.
- Brief van de Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie aan de Tweede Kamer inzake 'verplichte nazorg aan en informatieverstrekking over gedetineerde jeugdigen', 19 mei 2008.
- Inspectie voor de Sanctietoepassing en Inspectie Jeugdzorg (2009) *Themaonderzoek Uitvoering verlofbeleid justitiële jeugdinrichtingen*. Utrecht/Den Haag.
- Jeugd Terecht. Programma aanpak jeugdcriminaliteit 2003-2006*. 13 december 2002.
- Jonkman, H. en M. Vandenbroucke (2009) *Nazorg voor allochtone jongeren in detentie. Evaluatie van het Helmond-programma*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Menger, A. en L. Krechtig (2008) *Het delict als maatstaf. Methodiek voor werken in gedwongen kader*. Amsterdam: Uitgeverij SWP en Reclassering Nederland.
- Ministerie van Veiligheid en Justitie/Dienst Justitiële Inrichtingen, Raad voor de Kinderbescherming en MO Groep (2008) (voorlopig) *Uitvoeringskader invoering netwerk- en eerste trajectberaad i.v.m. nazorg jeugd*.
- Pilot Vrijwillige Nazorg PIJ-jongeren 18+ (2008) *Werkproces uitstroom en begeleiding PIJ-jongeren 18+*.
- Tweede Kamerstukken:
- Vergaderjaar 2008-2009, 31 915, nr. 7. 'Wijziging van de Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen, het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering en enige andere wetten, in verband met de aanpassing van de tenuitvoerlegging van vrijheidsbenemende jeugdsancties'; verslag.
 - Vergaderjaar 2008-2009, 31 915, nr. 8. 'Wijziging van de Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen, het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering en enige andere wetten, in verband met de aanpassing van de tenuitvoerlegging van vrijheidsbenemende jeugdsancties'; nota naar aanleiding van het verslag.

- Vergaderjaar 2009-2010, 31 915, nr. 9. 'Wijziging van de Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen, het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering en enige andere wetten, in verband met de aanpassing van de tenuitvoerlegging van vrijheidsbenemende jeugdsancties'; nota van wijziging.

Van Ooyen-Houben, M., D. Roeg, C.H. de Kogel en M. Koeter (2008) 'Zorg onder dwang en drang; een verkenning van mogelijkheden en grenzen' in *Justitiële Verkenningen*, jrg. 34, nr. 3, p. 11-41.

Verdonck, E. en E. Jaspaert (2009) *Motivatatie voor gedragsinterventies bij jeugdige justitiabelen. Meetinstrumenten beoordeeld* Leuven: Katholieke Universiteit Leuven in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek en Documentatiecentrum, ministerie van Veiligheid en Justitie.

Voortgangsrapportage Kwaliteitsverbetering Justitiële Inrichtingen, oktober 2008.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1

Gehanteerde checklists en itemlijsten

1. Checklists registraties JJI's
2. Checklists registraties reclasseringsvestigingen
3. Itemlijst face-to-face-interviews JJI's beleid
4. Itemlijst face-to-face-interviews JJI's uitvoering
5. Itemlijst telefonische interviews JJI's
6. Itemlijst interviews reclasseringsvestigingen (face to face en telefonisch)
7. Itemlijst telefonische interviews gemeenten

1. CHECKLIST REGISTRATIES JJI'S

DEEL A: ALLE JJI'S (gekoppeld aan telefonische en face-to-face-interviews)

Betrokken partijen

- naam jongere
- geboortedatum jongere
- betrokken JJI
- betrokken ITB'er (één of meerdere)
- betrokken reclasseringsvestiging
- betrokken reclasseringswerker

Achtergrond jongere

- verslavingsproblematiek
- schuldenproblematiek
- psychiatrische en/of medische problematiek
- delinquente elementen in thuissituatie (familie/vrienden)
- dagbesteding jongere bij uitstroom
- heeft jongere inkomen bij uitstroom?
- heeft jongere geldig ID bij uitstroom?
- heeft jongere bij uitstroom onderdak?

Vorbereidingsfase uitstroom en aanbod nazorg

- proefverlof gehad
- nazorgaanbod gedaan
- door wie is nazorgaanbod gedaan
- acceptatie nazorgaanbod door jongere
- reden acceptatie/weigering
- is er sprake van recidive tijdens uitstroomfase (incl. proefverlof) (recidive = proces-verbaal opgemaakt)
- (blijvende) betrokkenheid ITB'er in nazorgfase
- hoe ziet die betrokkenheid eruit?

Deelname jongere aan andere programma's

- deelname aan buitenprogramma Work-Wise
- deelname aan Nieuwe Perspectieven bij Terugkeer
- deelname aan andere interventie/zorg

Motivatie jongeren

- jongere heeft wel/geen weerstand tegen nazorg
- jongere ziet noodzaak van nazorg wel/niet in
- jongere verwacht wel/geen 'winst' van de nazorg
- jongere accepteert nazorg wel/niet door druk van anderen/buitenaf
- wat motiveert jongere wel/niet tot deelname aan nazorg?

DEEL B: VERDIEPENDE DOSSIERSTUDIE (gekoppeld aan face to face interviews)

Achtergrond

- info delict
- duur PIJ-periode
- aantal overplaatsingen
- PIJ-maatregel verlengd
- diagnostisch beeld bij instroom
- behandeldoelen/plan
- thuissituatie/sociale omgeving

Voorbereiding uitstroom en feitelijke nazorg

- datum voorgenomen uitstroom
- datum feitelijke uitstroom
- datum melding uitstroom aan reclassering
- melding aan wie, bijvoorbeeld contactfunctionaris?
- datum start betrokkenheid reclasseringswerker bij JJI
- aantal contactmomenten tussen reclassering en JJI in uitstroomfase
- aantal gesprekken tussen ITB'er en jongere in uitstroomfase ter voorbereiding op de nazorg
- is nazorgplan opgesteld
- wie heeft nazorgplan opgesteld, reclassering en/of JJI
- inhoud nazorgplan MATERIEEL/PRAKTISCH
- inhoud nazorgplan IMMATERIEEL
- is er een geactualiseerd diagnostisch beeld
 - Zo ja, wat is de classificatie?
 - Is er een SAFRI ingevuld bij uitstroom?
 - Zo ja, wat is de score?
 - Is er bij uitstroom door een psycholoog van de JJI een verslag opgesteld over de jongere?

Samenwerking

- samenwerkingspartners
- wordt samengewerkt met de gemeente?
- datum betrekken gemeente
- inhoud betrekken gemeente

2. CHECKLIST REGISTRATIES RECLASSERINGSVESTIGINGEN

DEEL A: DOSSIERSTUDIE DOOR RECLASSERINGSVESTIGING ZELF (gekoppeld aan telefonische interviews)

Betrokken partijen

- naam jongere
- geboortedatum jongere
- reclasseringsvestiging
- werker
- betrokken JJI

Achtergrond jongeren

- verslavingsproblematiek
- schuldenproblematiek
- psychiatrische problematiek
- delinquente elementen in thuissituatie (familie, vrienden)
- dagbesteding bij uitstroom?
- inkomen bij uitstroom
- geldig ID bij uitstroom

Vorbereidingsfase uitstroom en aanbod nazorg

- wel/geen proefverlof (gehad)
- datum start voorbereiding werker in JJI
- aantal contacten tussen werker en jongere in voorbereiding
- nazorgaanbod gedaan door reclassering
- datum nazorgaanbod (1e keer)
- acceptatie nazorgaanbod door jongere
- reden Acceptatie/ weigering
- inhoud nazorgplan MATERIEEL
- inhoud nazorgplan IMMATERIEEL
- datum start nazorg
- datum einde nazorg
- aantal contacten met jongere gedurende de vrijwillige nazorg
- reden beëindiging nazorg
- overdracht aan reguliere zorg na afronding nazorg

Deelname jongeren aan andere programma's

- deelname Buitenprogramma Work-Wise
- deelname aan Nieuwe Perspectieven bij Terugkeer
- deelname andere vormen van ondersteuning/zorg

Motivatie jongeren

- jongere heeft wel/geen weerstand tegen nazorg
- jongere ziet noodzaak van nazorg wel/niet in
- de jongere verwacht wel/geen 'winst' van de nazorg
- de jongere accepteert nazorg wel/niet door druk van anderen/buitenaf
- wat wil jongere aangeboden krijgen wat betreft nazorg?
- wat motiveert de jongere wel/niet tot deelname?

**DEEL B: DOSSIERSTUDIE DOOR ONDERZOEKERS
(gekoppeld aan FACE-TO-FACE-interviews)****Betrokken partijen**

- naam jongere
- achternaam
- geboortedatum jongere
- betrokken vestiging
- betrokken werker
- betrokken JJI

Achtergrond jongeren

- verslavingsproblematiek
- schuldenproblematiek
- overlastgevende of delinquente elementen in thuissituatie
- dagbesteding jongere bij uitstroom
- heeft jongere inkomen bij uitstroom?
- heeft de jongere onderdak bij uitstroom?
- heeft jongere geldig ID bij uitstroom?

Geschiedenis jongere

- info delict
- duur PIJ-periode uitgezeten
- aantal overplaatsingen incl preventieve hechtenis
- PIJ-maatregel verlengd, hoe vaak
- PIJ-maatregel verlengd, hoe lang in totaal
- Classificatie DSM bij instroom/verblijf in JJI: As 1
- Classificatie DSM bij instroom/verblijf in JJI: As 2
- Classificatie DSM bij instroom/verblijf in JJI: As 3
- Classificatie DSM bij instroom/verblijf in JJI: As 4
- Classificatie DSM bij instroom/verblijf in JJI: As 5
- behandeldoelen/plan bij instroom JJI
- thuissituatie/sociale omgeving

Vorbereidingsfase uitstroom (inclusief voorbereiding proefverlof)

- datum melding geplande uitstroom door JJI aan contactfunctionaris
- datum start voorbereiding werker in JJI
- proefverlof gehad
- aantal contacten tussen werker en jongere in voorbereidingsfase uitstroom
- aantal contacten tussen werker en JJI in voorbereidingsfase uitstroom
- is maatregelenrapport of nazorgplan opgesteld?
- door wie is nazorgplan/rapport opgesteld, reclassering en/of JJI?
- is er bij uitstroom een geactualiseerd diagnostisch beeld?
- Classificatie DSM bij uitstroom: As 1
- Classificatie DSM bij uitstroom: As 2
- Classificatie DSM bij uitstroom: As 3
- Classificatie DSM bij uitstroom: As 4
- Classificatie DSM bij uitstroom: As 5
- is er een SAVRY ingevuld bij uitstroom?
- zo ja, wat is de score van de SAVRY?
- is er een RISC ingevuld bij uitstroom?
- zo ja, wat is de score van de RISC?
- is er bij uitstroom door een psycholoog van de JJI een verslag opgesteld over de jongere?

Aanbod nazorg

- is een nazorgaanbod gedaan door reclassering?
- datum nazorgaanbod (1e keer)
- is het nazorgaanbod geaccepteerd?
- reden acceptatie/weigering aanbod

Deelname jongeren aan andere programma's

- deelname aan Buitenprogramma Work-Wise
- deelname aan Nieuwe Perspectieven bij Terugkeer of een vergelijkbaar programma
- deelname aan andere vorm van ondersteuning/zorgcontact

Samenwerking/contactregistraties

- samenwerkingspartners bij nazorg
- wordt samengewerkt met de gemeente?
- datum betrekken gemeente
- inhoud samenwerking met gemeente

Informatie over de nazorg

- datum start nazorg
- datum einde nazorg
- aantal contacten met jongere gedurende de vrijwillige nazorg
- reden beëindiging nazorg
- indien uitval, wat was daar de reden voor?
- overdracht aan reguliere zorg na afronding nazorg
- indien ja, omschrijf nazorg

Feitelijke nazorgaanbod

- inhoud nazorgplan (specificeren immateriële hulp)
- inhoud nazorgplan (specificeren materiële/praktische hulp)
- frequentie gevoerde gesprekken met jongere
- regelen woonruimte
- regelen scholing/werk
- regelen uitkering
- regelen ID

Recidive

- is sprake (geweest) van recidive tijdens nazorg (=proces-verbaal opgemaakt)?
- datum proces-verbaal
- is nazorg gestopt na de recidive?

3. ITEMLIJST JJI's (BELEID) face-to-face-interviews

Achtergrondinformatie

- Functie respondent:
- In welke JJI werkzaam:
- Sinds wanneer wordt nazorg geboden:
- Betrokken reclasseringsinstelling:

Voorbereiding uitstroom, warme overdracht

1. Wat is het doel van de voorbereidingsfase?
2. Op welk moment wordt bekend dat een PIJ-jongere uit gaat stromen?
3. Wanneer start de voorbereiding op de uitstroom voor de jongere?
4. Hoe wordt de jongere hierbij betrokken?
5. Wanneer betreft de JJI de reclassering bij de voorbereiding op de uitstroom? Op welke manier gaat dat? Loopt dat naar tevredenheid?
6. Heeft de JJI contact met de contactfunctionaris en/of de werker?
7. Zijn er verschillen in aanbod van nazorg aan de jongeren en zo ja, wat zijn die verschillen en wat is er de reden voor?
8. Start de voorbereiding op de uitstroom ook als de JJI het OM geadviseerd heeft de PIJ-maatregel te verlengen?
9. Wat gaat goed in de voorbereidingsfase en wat kan beter?

Nazorg

10. Wat is het doel van de nazorg?
11. Wie voert de regie over de nazorg? Is deze partij ook verantwoordelijk voor het verloop van de nazorg?
12. Op welke wijze is de JJI betrokken tijdens de nazorg?
 - a. Indien de ITB'er betrokken blijft: wat is de taakverdeling met de reclasseringswerker?
 - b. Hoe blijft de JJI op de hoogte van het verloop van de nazorg indien de ITB'er niet betrokken is?
13. Hoe verloopt de samenwerking met de reclassering?
14. Is de JJI betrokken bij het besluit de nazorg te beëindigen en zo ja, hoe?
15. Hoe zouden de ketenpartners in de toekomst samen de *verplichte* nazorg vorm moeten geven?
16. Wat zijn knelpunten/succesfactoren in de nazorg, waar worden deze door veroorzaakt en waar leiden ze toe?

4. ITEMLIJST JJI's (UITVOERING) face to face interviews

Achtergrondinformatie

- Functie respondent:
- In welke JJI werkzaam:
- Sinds wanneer wordt nazorg geboden:
- Betrokken reclasseringsinstelling:

Voorbereiding uitstroom, warme overdracht

1. Hoe snel na aanmelding van de verwachte uitstroom bij de reclassering heeft de ITB'er van de jongere contact met de reclasseringswerker in de vestigingsplaats?
2. Heeft de JJI contact met de contactfunctionaris en/of de werker?
3. Hoe komt het nazorgplan tot stand en werkt dit plan naar behoren?
 - a. Wie zijn bij het opstellen van het plan betrokken (JJJ, reclassering, jongere)?
 - b. Is er sprake van overeenstemming tussen de JJI en de reclassering bij het opstellen van het plan?
 - c. Is de diagnostiek geactualiseerd: beschrijvende diagnose plus een classificatie in termen van de DSM-IV-TR ?
 - d. Wat is de rol van de risicoanalyse in het nazorgplan?
 - e. In hoeverre wordt rekening gehouden met de wensen en motivatie van de jongere?
 - f. Wat zijn belangrijke achtergrondkenmerken en kenmerken van de structuur waarin jongeren terugkomen waar in het nazorgplan rekening mee gehouden moet worden?
 - g. Hoe worden de trajectdoelen van de PIJ-maatregel in het nazorgplan verwerkt?
4. Wanneer is het eerste contact van de reclasseringswerker met de jongere? Hoeveel contacten zijn er gedurende de voorbereiding op de nazorg en wat is de betrokkenheid van de ITB'er (in aantal en duur gesprekken)?
5. Hoe verloopt de samenwerking tussen ITB'er en reclasseringswerker (duidelijke taakverdeling, gedeelde uitgangspunten voor nazorg, motiveren van de jongere, overdracht)?
6. Waaruit bestaat het aanbod aan de jongere tijdens de voorbereidingsfase? Is dit naar tevredenheid van de JJI?
7. Is het startmoment en de inhoud van de *voorbereiding uitstroom* anders als een jongere Work-Wise, STP of proefverlof volgt/heeft?
8. Is het startmoment en de inhoud van de *nazorg* anders als een jongere Work-Wise, STP of proefverlof volgt/heeft gehad?
9. Zijn er jongeren die na afloop van hun PIJ-maatregel eigenlijk nog niet klaar zijn voor terugkeer in de maatschappij? Zo ja, in welke zin? Biedt de verplichte nazorg hier een oplossing voor?
10. Wat gaat goed in de voorbereidingsfase en wat kan beter?
11. Indien er geen voorbereidings/overdrachtsfase is geweest, waarom niet?

Nazorg

12. Wat is het doel van de nazorg?
13. Op welke wijze is de JJI betrokken tijdens de nazorg?
 - a. Indien de ITB'er betrokken blijft: wat is de taakverdeling met de reclasseringswerker?
 - b. Blijft, en zo ja hoe, de JJI op de hoogte van het verloop van de nazorg indien de ITB'er niet betrokken is? (*waarom?*)
14. Hoe verloopt de samenwerking met de reclassering?
15. Worden de jongeren besproken in de netwerk- en trajectberaden?
16. Is de nazorg anders wanneer een PIJ'er proefverlof heeft (gehad) of deel heeft genomen aan Work-Wise/STP of een dergelijke interventie?
17. Sluit de nazorg in de praktijk goed aan op het traject dat de jongere in de JJI doorlopen heeft?
18. Wat is de invloed op de inhoud nazorg van:
 - a. diagnostiek
 - b. risicofactoren
 - c. beschermende factoren
 - d. risicomanagement
19. Hoe zouden de ketenpartners in de toekomst samen de *verplichte* nazorg vorm moeten geven?
20. Wat zijn knelpunten/succesfactoren in de nazorg, waar worden deze door veroorzaakt en waar leiden ze toe?

Motivatatie jongeren

21. jongere heeft wel/geen weerstand tegen nazorg
22. jongere ziet noodzaak van nazorg wel/niet in
23. jongere verwacht wel/geen winst van de nazorg
24. jongere accepteert nazorg wel/niet door druk van anderen/buitenaf
25. wat motiveert jongere wel/niet tot deelname aan nazorg?
26. Wat zijn redenen waarom jongeren nazorg accepteren?(intrinsiek, extrinsiek, intern, extern)
27. Kunnen deze redenen tijdens de voorbereiding op de nazorg worden bevorderd? Zo ja, hoe? Zo niet, waarom niet?
28. Wat zijn redenen waarom jongeren nazorg niet accepteren? (intrinsiek, extrinsiek, intern, extern)
29. Kunnen deze redenen tijdens de voorbereiding op uitstroom worden weggenomen? Zo ja, hoe? Zo niet, waarom niet?
30. Wat zou de JJI anders doen bij het bieden van nazorg binnen een verplicht kader, in relatie tot de motivatie van de jongeren?
31. Is er een verschil in motivatie onder jongeren voor proefverlof/STP (verplicht) en nazorg (vrijwillig)? Om wat voor verschil gaat het?

32. Zijn de volgende factoren van invloed op het al dan niet accepteren van de nazorg?
- a. Deelname aan interventies als Work-Wise, STP, proefverlof
 - b. Verloop behandelperiode (incl. aantal overplaatsingen en betrokken ITB'ers) in JJI en aangeboden behandelplan
 - c. Aard van gepleegd(e) delict(en)
 - d. Duur PIJ-periode
 - e. Achtergrond en eigenschappen van de jongere
 - f. Nazorgaanbod van de Reclassering

5. ITEMLIJST JJI's (telefonische interviews)

Achtergrondinformatie

- Functie respondent:
- In welke JJI werkzaam:
- Sinds wanneer wordt nazorg geboden:
- Betrokken reclasseringsinstelling:

Voorbereiding uitstroom, warme overdracht

1. Wat is het doel van de 'voorbereiding uitstroom'? (De 'voorbereiding uitstroom' vindt voorafgaand aan het proefverlof of het einde van de PIJ-maatregel plaats)
2. Op welk moment wordt bekend dat een PIJ-jongere uit gaat stromen?
3. Wanneer start de voorbereiding op de uitstroom voor de jongere?
4. Hoe wordt de jongere hierbij betrokken?
5. Wanneer betreft de JJI de reclassering bij de voorbereiding op de uitstroom? Op welke manier gaat dat? Loopt dat naar tevredenheid?
6. Hoe snel na aanmelding van de verwachte uitstroom bij de reclassering heeft de ITB'er van de jongere contact met de reclasseringswerker in de vestigingsplaats?
7. Hoe komt het *nazorgplan* tot stand en werkt dit plan naar behoren?
 - a. Wie zijn bij het opstellen van het plan betrokken (JJJ, reclassering, jongere)?
 - b. Is er sprake van overeenstemming tussen de JJI en de reclassering bij het opstellen van het plan?
 - c. Is de diagnostiek geactualiseerd bij uitstroom: beschrijvende diagnose plus een classificatie in termen van de DSM-IV-TR ?
 - d. Wat is de rol van de risicoanalyse in het nazorgplan?
 - e. In hoeverre wordt rekening gehouden met de wensen en motivatie van de jongere?
 - f. Wat zijn belangrijke achtergrondkenmerken en kenmerken van de structuur waarin jongeren terugkomen waar in het nazorgplan rekening mee gehouden moet worden?
 - g. Hoe worden de trajectdoelen van de PIJ-maatregel in het nazorgplan verwerkt?
8. Zijn er verschillen in aanbod van nazorg aan de jongeren en zo ja, wat zijn die verschillen en wat is er de reden voor?
9. Wanneer is het eerste contact van de reclasseringswerker met de jongere? Hoeveel contacten zijn er gedurende de voorbereiding op de nazorg en wat is de betrokkenheid van de ITB'er (in aantal en duur gesprekken)?
10. Hoe verloopt de samenwerking tussen ITB'er en reclasseringswerker (duidelijke taakverdeling, gedeelde uitgangspunten voor nazorg, motiveren van de jongere, overdracht)?
11. Start de voorbereiding op de uitstroom ook als de JJI het OM geadviseerd heeft de PIJ-maatregel te verlengen?

12. Waar bestaat het aanbod aan de jongere uit tijdens de 'voorbereiding uitstroom'? Is dit naar tevredenheid van de JJI?
13. Is het startmoment en de inhoud van de *voorbereiding uitstroom* anders als een jongere Work-Wise, STP of proefverlof volgt/gaat doen?
14. Is het startmoment van de *nazorg* anders als een jongere Work-Wise, STP of proefverlof volgt/heeft gehad?
15. Zijn er jongeren die na afloop van hun PIJ-maatregel eigenlijk nog niet klaar zijn voor terugkeer in de maatschappij? Zo ja, in welke zin? Biedt de verplichte nazorg hier een oplossing voor?
16. Wat gaat goed in de 'voorbereiding uitstroom' en wat kan beter?
17. Indien er geen voorbereiding uitstroom/overdrachtsfase aan de reclassering is geweest, waarom niet?

Nazorg

18. Wat is het doel van de nazorg?
19. Wie voert de regie over de nazorg? Is deze partij ook verantwoordelijk voor het verloop van de nazorg?
20. Op welke wijze is de JJI betrokken bij de nazorg?
 - a. Indien de ITB'er betrokken blijft: wat is de taakverdeling met de reclasseringswerker?
 - b. Hoe blijft de JJI op de hoogte van het verloop van de nazorg indien de ITB'er niet betrokken is?
21. Hoe verloopt de samenwerking met de reclassering?
22. Worden de jongeren besproken in de netwerk en trajectberaden?
23. Is de nazorg anders wanneer een PIJ'er proefverlof heeft (gehad) of deel heeft genomen aan Work-Wise/STP of een dergelijke interventie?
24. Sluit de nazorg in de praktijk goed aan op het traject dat de jongere in de JJI doorlopen heeft?
25. Is de JJI betrokken bij het besluit de nazorg te beëindigen en zo ja, hoe?
26. Hoe zouden de ketenpartners in de toekomst samen de *verplichte nazorg* vorm moeten geven?
27. Wat zijn knelpunten/succesfactoren in de nazorg, waar worden deze door veroorzaakt en waar leiden ze toe?

Motivatatie jongeren

28. Wat motiveert jongeren wel/niet tot deelname aan nazorg?
29. Wat zijn redenen waarom jongeren nazorg accepteren? Kunnen deze redenen tijdens de voorbereiding op de nazorg worden bevorderd? Zo ja, hoe? Zo niet, waarom niet?
30. Wat zijn redenen waarom jongeren nazorg niet accepteren? Kunnen deze redenen tijdens de voorbereiding op uitstroom worden weggenomen? Zo ja, hoe? Zo niet, waarom niet?
31. Wat zou de JJI anders doen bij het bieden van nazorg binnen een verplicht kader, in relatie tot de motivatie van de jongeren?
32. Is er een verschil in motivatie onder jongeren voor proefverlof/STP (verplicht) en nazorg (vrijwillig)? Om wat voor verschil gaat het?

33. Zijn de volgende factoren van invloed op het al dan niet accepteren van de nazorg?
- a. Deelname aan interventies als Work-Wise, STP, proefverlof
 - b. Verloop behandelperiode (incl. aantal overplaatsingen en betrokken ITB'ers) in JJI en aangeboden behandelplan
 - c. Aard van gepleegd(e) delict(en)
 - d. Duur PIJ-periode
 - e. Achtergrond en eigenschappen van de jongere
 - f. Nazorgaanbod van de reclassering

6. ITEMLIJST RECLASSERINGSVESTIGINGEN (face to face en telefonische interviews)

Achtergrondinformatie

- Functie respondent:
- In welke regio werkzaam:
- Sinds wanneer wordt de nazorg geboden in de regio:
- Aantal jongeren dat in 2008 en 2009 is begeleid door de vestiging:
- Betrokken JJI's (uitstroom):

Voorbereiding uitstroom, warme overdracht

1. Wat is het doel van de voorbereiding op uitstroom (periode van eerste betrokkenheid tot proefverlof, of als proefverlof er niet is, tot einde PIJ)?
2. Hoe en door wie wordt de reclassering op de hoogte gebracht dat jongere uit gaat stromen?
3. Hoe ver vooraf wordt de reclassering hierover in de regel ingelicht?
4. Welke processen treden dan in werking bij de reclassering?
 - a. Hoe wordt een jongere gekoppeld aan een reclasseringsvestiging en aan een werker?
 - b. Wordt een dossier aangelegd/gegevens ingevoerd in CVS?
 - c. Hoe wordt de informatie verzameld?
5. Wordt de werker voorafgaand aan het eerste gesprek ingelicht over de jongere (aard delict; PIJ-periode; achtergrond jongere; perspectieven; etc.) en zo ja: hoe en door wie?
6. Op welk moment heeft de werker voor het eerst contact met de jongere?
7. Hoeveel gesprekken voert een werker gemiddeld met de jongere voordat hij uitstroomt? Is dat voldoende?
8. Hoe lang duren de gesprekken?
9. Hoe lang duurt de overdrachtsfase minimaal en maximaal (in dagen, weken, maanden)?
10. Bezoekt de jongere voorafgaand aan de uitstroom (naar proefverlof of, indien dat er niet is, na einde PIJ) ook de beoogde woonlocatie (waarom, met welk doel, door wie begeleid) en zo ja, hoe vaak?
11. Indien er geen voorbereidings/overdrachtsfase is geweest, waarom niet?
12. Wat is voorafgaand aan de uitstroom geregeld (onderdak; scholing/werk; inkomen; dagbesteding; geldig ID; etc.)? Waarom (in de praktijk) wel/niet?
13. Is de *voorbereiding op uitstroom* anders wanneer een PIJ'er proefverlof heeft (gehad) of deel heeft genomen aan Work-Wise/STP of een dergelijke interventie?
14. Is de *inhoud van de nazorg* anders wanneer een PIJ'er proefverlof heeft (gehad) of deel heeft genomen aan Work-Wise/STP of een dergelijke interventie?
15. Op welke manier wordt afstemming gezocht met andere interventies (Work-Wise; proefverlof; STP; anders)?

16. Zijn er jongeren die na afloop van de hun PIJ-maatregel eigenlijk nog niet klaar zijn voor terugkeer in de maatschappij? Zo ja, in welke zin? Biedt de *verplichte nazorg* hier in de toekomst een oplossing voor?
17. Wat gaat goed wat betreft de voorbereiding uitstroom en wat kan beter (overdracht door JJI; duur; inhoud; etc.)?

Feitelijke aanbod

18. Wat is het doel van de nazorg?
19. Hoe verloopt het doen van een aanbod?
 - a. Mondeling of schriftelijk?
 - b. Na hoeveel gesprekken wordt het aanbod gedaan?
20. In hoeverre is de jongere voorafgaand aan de nazorg al voorbereid op wat hij tijdens de nazorg kan verwachten? Hoe belangrijk is dit?
21. Hoe komt het nazorgplan tot stand en werkt dit plan naar behoren?
 - a. Wie zijn bij het opstellen van het plan betrokken?
 - b. Is er sprake van overeenstemming tussen de JJI en de reclassering bij het opstellen van het plan?
 - c. Is de diagnostiek geactualiseerd: beschrijvende diagnose plus een classificatie in termen van de DSM-IV-TR? Wat is de invloed van de diagnostiek op de inhoud van de nazorg?
 - d. Wat is de rol van de risicoanalyse in het nazorgplan? Wat is de invloed van risicofactoren en risicomanagement op de inhoud nazorg?
 - e. In hoeverre wordt rekening gehouden met de wensen en motivatie van jongeren?
 - f. Wat zijn belangrijke achtergrondkenmerken en kenmerken van de structuur waarin jongeren terugkomen waar in het nazorgplan rekening mee gehouden moet worden? Wat is de invloed van beschermende factoren op de inhoud van de nazorg?
 - g. Hoe worden de trajectdoelen van de PIJ-maatregel in het nazorgplan verwerkt?
22. Wie biedt de nazorg? (zelfde werker als bij overdrachtsfase of een ander; één werker of meerdere etc.)
23. Wordt er gewerkt volgens een vaste methodiek? Zo ja, welke, door wie opgesteld? Is er input vanuit het handboek Jeugdreclassering?
24. Wat is het aanbod van de reclassering gedurende de nazorg (materiele en immateriële begeleiding, namelijk...)?
25. In hoeverre ligt de nazorg in het verlengde van de trajectdoelen zoals door de JJI geformuleerd? Waarom wel/niet?
26. Hoeveel contactmomenten zijn er? Wat is de duur van die contact momenten?
27. Hoe lang duurt de feitelijke nazorg (in weken, maanden, jaren)?
28. Wat zijn belangrijke factoren in de structuur waarop de jongeren terug vallen die het succes van de nazorg hinderen (bijvoorbeeld middelen-gebruik, delinquentie) of juist bevorderen?
29. In hoeverre is de nazorg succesvol (realiseren materiele doelen; realiseren immateriële doelen)?

30. Is de nazorg anders wanneer een PIJ'er proefverlof heeft (gehad) of deel heeft genomen aan Work-Wise/STP of een dergelijke interventie?

Samenwerking

31. Hoe ziet u de samenwerking tussen verschillende reclasseringsorganisaties en –vestigingen idealiter voor zich?
32. Met welke andere partijen werkt de reclassering samen bij de uitvoering van de nazorg? Op welke onderdelen?
33. Hoe verloopt de samenwerking met andere betrokken partijen? (*Denk aan: duidelijke taakverdeling, gedeelde uitgangspunten voor nazorg; motiveren van de jongere, overdracht*)
34. Is de JJI betrokken bij de nazorg? Zo ja, op welke manier? Hoe verloopt de samenwerking? (*Denk aan: duidelijke taakverdeling, gedeelde uitgangspunten voor nazorg; motiveren van de jongere, overdracht*)
35. Worden de jongeren besproken in de netwerk- en trajectberaden?
36. Worden/zijn gemeenten betrokken? Waarom wel/niet? Hoe?
37. Hoe ziet de reclassering de ketensamenwerking idealiter voor zich bij nazorg in een verplicht kader?
38. Wat zijn knelpunten/succesfactoren in de samenwerking met andere partijen?

Beëindiging nazorg

39. Wanneer wordt de nazorg beëindigd (verschillende scenario's)?
40. Wat wordt als succesvolle beëindiging beschouwd?
41. Wordt de nazorg afgebouwd en zo ja, hoe?
42. Hoe lang duurt die afbouwfase?
43. Wat wordt als niet-succesvolle beëindiging beschouwd?
44. Worden jongeren (standaard) overgedragen bij uitstroom aan reguliere (zorg)organisaties? Waarom en welke?
45. Hoe groot is de voortijdige uitval? Wordt deze uitval geregistreerd?
46. Wat wordt gedaan om uitval te voorkomen?
47. Hoe wordt omgegaan met recidive (= proces-verbaal)? Gaat de nazorg dan door of wordt het beëindigd? In welke gevallen?

Motivatie

48. Jongere heeft wel/geen weerstand tegen nazorg
49. Jongere ziet noodzaak van nazorg wel/niet in
50. Jongere verwacht wel/geen winst van de nazorg
51. Jongere accepteert nazorg wel/niet door druk van anderen/buitenaf
52. Wat motiveert jongere wel/niet tot deelname aan nazorg?
53. In welke mate kan de reclassering (en/of de JJI) de motivatie van de jongere beïnvloeden? Op welke manier? Wat werkt in deze succesvol en juist niet?
54. Kunnen deze redenen tijdens de voorbereiding op uitstroom worden weggenomen? Zo ja, hoe en door wie? Zo nee, waarom niet?
55. Hoe kan weerstand worden voorkomen of worden verminderd?

56. Op welk moment kan de reclassering inschatten of de jongere het aanbod van nazorg wel/niet zal accepteren/accepteert (al in start/overdrachtsfase; tijdens proefverlof; tijdens de feitelijke nazorg; na uitval).
57. Wat zijn redenen voor jongeren om tijdens de nazorg af te haken?
58. Is het mogelijk op deze redenen in te spelen en afhaken te voorkomen?
Zo ja, hoe?
59. Wat maakt dat jongeren het nazorgtraject geheel doorlopen?
60. Wat zou de reclassering anders doen bij het bieden van nazorg binnen een verplicht kader, in relatie tot de motivatie van jongeren?
61. Is er een verschil in motivatie onder jongeren voor proefverlof/STP (verplicht) en nazorg (vrijwillig)? Om wat voor verschil gaat het?
62. Zijn de volgende factoren van invloed op het al dan niet accepteren en het succes van de nazorg?
 - a. Deelname aan interventies als Work-Wise, STP, proefverlof
 - b. Verloop behandelperiode (incl. aantal overplaatsingen en betrokken ITB'ers) in JJI en aangeboden behandelplan
 - c. Aard van gepleegd(e) delict(en)
 - d. Duur PIJ-periode
 - e. Achtergrond en eigenschappen van de jongere
 - f. Nazorgaanbod van de reclassering

7. ITEMLIJST GEMEENTEN (telefonische interviews)

Voor welke doelgroepen heeft de gemeente een rol in de nazorg?

- Volwassen en jeugdige ex-gedetineerden;
- TBS'ers;
- PIJ'ers;
- Anders, namelijk:

Indien gemeente een rol heeft in de nazorg aan 18+ PIJ-jongeren:

1. Wat is de rol van de gemeente in de nazorg na afloop van de PIJ-maatregel?
 - a. Huisvesting
 - b. Werk en inkomen (uitkering, schuldhulpverlening)
 - c. Ondersteuning en participatie in kader Wmo
 - d. Informatie-uitwisseling met andere netwerken waarin jongere besproken wordt
 - e. Andere zaken zoals informatie achterhalen uit gemeentelijke systemen en overleggen, pro-actief meedenken, financiering van trajecten, bemiddeling e.d.
2. Sinds wanneer heeft de gemeente een rol in de nazorg voor PIJ'ers?
3. Hoe ziet die rol eruit en op welke wijze vervult de gemeente die rol?
4. Heeft de gemeente daarvoor voldoende capaciteit?
5. Wie informeert de gemeente over de uitstroom van de genoemde doelgroep uit een JJI (einde PIJ-maatregel/vestiging in gemeente)?
6. Ontvangt de gemeente alle benodigde informatie over de jongere en de uitstroom?
7. Wanneer wordt de gemeente geïnformeerd? Is dat op tijd om relevante zaken te regelen?
8. Voert de gemeente overleg over de groep PIJ-jongeren (van 18 jaar en ouder)?
 - a. Hoe vaak?
 - b. Wie is bij dat overleg betrokken?
 - c. Wat is de inhoud van het overleg?
 - d. Neemt de gemeente deel aan de netwerk- en trajectberaden?
9. Heeft de gemeente zelf contact met de jongere of loopt alles via de reclassering/reguliere zorgaanbieders?
10. Wat is volgens u de meerwaarde van nazorg aan PIJ-jongeren? Waar maakt u dat uit op?
11. Wat gaat goed wat betreft de nazorg, wat kan beter? Op basis waarvan concludeert u dit?
12. Zijn er knelpunten wat betreft privacy-bescherming van de jongere en diens gezin?

Indien gemeente (nog) geen rol heeft in de nazorg aan 18+ PIJ-jongeren:

13. Waarom is de gemeente op dit moment nog niet betrokken bij nazorg aan PIJ'ers?
14. Staat betrokkenheid bij nazorg aan PIJ'ers wel op de agenda? Waarom wel/niet?
15. Wat moet er gebeuren/aan welke randvoorwaarden moet worden voldaan voordat de gemeente betrokken kan raken?
16. Welke rol zou de gemeente volgens u moeten hebben (huisvesting; werk en inkomen; ondersteuning; informatie-uitwisseling; etc.).
17. Wat zijn volgens u de samenwerkingspartners van de gemeente in deze?
18. Zouden deze partners periodiek bijeen moeten komen en zo ja, hoe vaak?
19. Is de deelname aan het netwerk- en trajectberaad een relevante ervaring voor nazorg aan PIJ'ers?

8. ITEMLIJST RAAD VOOR DE KINDERBESCHERMING (face-to-face-interview)

Netwerk- en trajectberaden

1. Hoe gaat de nazorg aan PIJ-jongeren vanaf september 2009 geregeld worden? Wat adviseert de werkgroep hierover?
2. Wat houdt de regierol van de RvdK in?
3. Voeren alle betrokken partijen hun taken goed uit?
4. Werken de betrokken partijen goed samen?
5. Stelt de groep PIJ'ers andere eisen aan het NTB?
6. Stelt de groep PIJ'ers andere eisen aan de nazorg?
7. Wat is voor de groep PIJ'ers de meerwaarde om opgenomen te worden in het NTB?
8. Zijn er mogelijk knelpunten bij het opnemen van de groep PIJ'ers in het NTB? Zo ja, welke?

Wat is het effect van het NTB op:

9. de tijdigheid van het contact tussen JJI en de reclassering;
10. de inhoud van dit contact;
11. de motivatie van de jongere voor de nazorg;
12. de aard van de nazorg;
13. de kwaliteit van de nazorg;
14. de aansluiting tussen trajectdoelen en het nazorgtraject?

Ervaringen met NTB's voor PIJ'ers in de pilots

15. Welke specifieke aspecten van de nazorg verdienen extra aandacht?
16. Is er bij aanvang van de nazorg geactualiseerde diagnostiek beschikbaar: beschrijvende diagnostiek plus een DSM-IV classificatie?
17. Wordt er gestructureerd risicotaxatie gedaan?
18. Hoe wordt in de nazorg risicomangement geregeld?

Is de Raad tevreden over zijn rol in het NTB en de nazorg?

19. Waarover is de Raad tevreden?
20. Wat zou anders/beter kunnen?

9. ITEMLIJST JONGEREN (face-to-face- en telefonische interviews)

JONGEREN DIE NAZORG GEACCEPTEERD EN AFGEMAAKT HEBBEN

Achtergrondinformatie

1. Hoe lang heeft de PIJ-maatregel geduurd?
2. In welke JJI('s) heb je gezeten?
Indien in meerdere JJI's gezeten:
 - a. Waarom ben je wel eens overgeplaatst?
 - b. Wat vind je van die overplaatsing? Was/ben je daardoor meer of minder gemotiveerd voor vrijwillige nazorg of maakt het niet uit?
3. Heb je één of meerdere ITB'ers (gehad)?
4. In welke stad ga je wonen als de PIJ-maatregel afgelopen is/in welke stad ben je gaan wonen toen de PIJ-maatregel afgelopen was?
5. Wat is de naam van de reclasseringswerker die jou vrijwillige nazorg heeft gegeven?

Aanbod van en voorbereiding op de vrijwillige nazorg

6. Wanneer hoorde je dat je zou beginnen met STP/proefverlof of dat je PIJ-maatregel af zou lopen?
7. Wanneer en van wie hoorde je dat je vrijwillige nazorg kon krijgen na STP/proefverlof/einde PIJ-maatregel?
8. Wat werd door hen gezegd over vrijwillige nazorg en de inhoud van vrijwillige nazorg?
9. Konden ze het goed uitleggen? Werde het voor jou voldoende duidelijk?
10. Waarom heb je de vrijwillige nazorg geaccepteerd?
11. Vond je de gedachte hulp te krijgen na je verblijf in de JJI prettig? Waarom wel/niet?
12. Was je al op een andere manier op de uitstroom voorbereid, bijvoorbeeld via STP/proefverlof of Work-Wise?
13. Hebben anderen druk op je uitgevoerd om de nazorg te accepteren? Wat voor druk? Wat vond je ervan dat ze dat deden?
14. Heb je voordat je de JJI verliet gesprekken gehad met je ITB'er en/of een reclasseringswerker uit de plaats waar je ging wonen? Zo ja: hoe vaak? En waar gingen die gesprekken over?
15. Wat vond je van die gesprekken?

Vrijwillig nazorg (na einde PIJ-maatregel)

16. Van wie krijg je vrijwillige nazorg/heb je vrijwillige nazorg gekregen?
17. Wat verwachtte je dat de nazorg op zou leveren (positief en negatief; oplossing van problemen, onderdak, werk, controle)?
18. Hoe vaak heb je in de plaats waar je ging wonen contact gehad met de reclassering/ITB'er? Was dat telkens met dezelfde persoon?
19. Wat was de frequentie van dat contact?
20. Waar gingen de gesprekken met de reclassering/ITB'er over?

21. Heeft de reclassering/ITB'er ook buiten deze gesprekken om dingen voor je gedaan? Zo ja, wat?
22. Wat vond je belangrijk aan het contact met de reclassering/ITB'er na je verblijf in de JJI en na het STP/proefverlof?
23. Heb je in het kader van de vrijwillige nazorg nog met andere hulpverleners of andere instellingen contact gehad dan alleen de reclassering/ITB'er? Zo ja, met welke hulpverleners/instellingen en waarover?
24. Heeft de nazorg uiteindelijk ook opgeleverd wat je ervan verwachtte? Waarom wel/niet?
25. Heb je dingen in de nazorg gemist, die je wel belangrijk vindt? Welke dingen?
26. Wat vind je het belangrijkste dat in de nazorg aan bod moet komen of geregeld moet worden? Waarom vind je dat?
27. Zou je opnieuw meedoen met vrijwillige nazorg? Waarom wel/niet?
28. Wat vind je ervan als de nazorg verplicht wordt? Waarom vind je dat?

JONGEREN DIE NAZORG GEACCEPTEERD HEBBEN MAAR TUSSENTIJDEN ZIJN AFGEHAAKT

Achtergrondinformatie

1. Hoe lang heeft de PIJ-maatregel geduurd?
2. In welke JJI('s) heb je gezeten?
Indien in meerdere JJI's gezeten:
 - a. Waarom ben je wel eens overgeplaatst?
 - b. Wat vind je van die overplaatsing? Was/ben je daardoor meer of minder gemotiveerd voor vrijwillige nazorg of maakt het niet uit?
3. Heb je één of meerdere ITB'ers (gehad)?
4. In welke stad ga je wonen als de PIJ-maatregel afgelopen is/in welke stad ben je gaan wonen toen de PIJ-maatregel afgelopen was?
5. Wat is de naam van de reclasseringswerker die jou vrijwillige nazorg heeft gegeven?

Aanbod van en voorbereiding op nazorg

6. Wanneer hoorde je dat je zou beginnen met STP/proefverlof of dat je PIJ-maatregel af zou lopen?
7. Wanneer en van wie hoorde je dat je vrijwillige nazorg kon krijgen na STP/proefverlof/einde PIJ-maatregel?
8. Wat werd door hen gezegd over vrijwillige nazorg en de inhoud van vrijwillige nazorg?
9. Konden ze het goed uitleggen? Werd het voor jou voldoende duidelijk?
10. Waarom heb je de vrijwillige nazorg geaccepteerd?
11. Vond je de gedachte hulp te krijgen na je verblijf in de JJI prettig? Waarom wel/niet?

12. Was je al op een andere manier op de uitstroom voorbereid, bijvoorbeeld via STP/proefverlof of Work-Wise?
13. Hebben anderen druk op je uitgevoerd om de nazorg te accepteren? Wat voor druk? Wat vond je ervan dat ze dat deden?
14. Heb je voordat je de JJI verliet gesprekken gehad met je ITB'er en/of een reclasseringswerker uit de plaats waar je ging wonen? Zo ja: hoe vaak? En waar gingen die gesprekken over?
15. Wat vond je van die gesprekken?

Vrijwillig nazorg (na einde PIJ-maatregel)

16. Van wie krijg je vrijwillige nazorg/heb je vrijwillige nazorg gekregen?
17. Wat verwachtte je dat de nazorg op zou leveren (positief en negatief; oplossing van problemen, onderdak, werk, controle)?
18. Hoe vaak heb je in de plaats waar je ging wonen contact gehad met de reclassering/ITB'er? Was dat telkens met dezelfde persoon?
19. Wat was de frequentie van dat contact?
20. Waar gingen de gesprekken met de reclassering/ITB'er over?
21. Heeft de reclassering/ITB'er ook buiten deze gesprekken om dingen voor je gedaan? Zo ja, wat?
22. Wat vond je belangrijk aan het contact met de reclassering/ITB'er na je verblijf in de JJI en na het STP/proefverlof? Waarom vond je dat?
23. Heb je in het kader van de vrijwillige nazorg nog met andere hulpverleners of andere instellingen contact gehad dan alleen de reclassering/ITB'er? Zo ja, met welke hulpverleners/instellingen en waarover?
24. Waarom ben je met de nazorg gestopt?
25. Wanneer zou je het nazorgtraject wel afgemaakt hebben? Waarom dan wel?
26. Leverde de nazorg op wat je ervan verwachtte? Waarom wel/niet?
27. Heb je dingen in de nazorg gemist, die je wel belangrijk vindt? Welke dingen?
28. Wat vind je het belangrijkste dat in de nazorg aan bod moet komen of geregeld moet worden? Waarom vind je dat?
29. Wat vind je ervan als de nazorg verplicht wordt? Waarom vind je dat?

JONGEREN DIE NAZORG NIET GEACCEPTEERD HEBBEN

Achtergrondinformatie

1. Hoe lang heeft de PIJ-maatregel geduurd?
2. In welke JJI('s) heb je gezeten?
(Indien in meerdere JJI's gezeten):
 - a. Waarom ben je wel eens overgeplaatst?
 - b. Wat vind je van die overplaatsing? Was/ben je daardoor meer of minder gemotiveerd voor vrijwillige nazorg of maakt het niet uit?
3. Heb je één of meerdere ITB'ers (gehad)?

4. In welke stad ga je wonen als de PIJ-maatregel afgelopen is/in welke stad ben je gaan wonen toen de PIJ-maatregel afgelopen was?
5. Wat is de naam van de reclasseringswerker die jou tijdens je proefverlof heeft begeleid?

Aanbod van en voorbereiding op nazorg

6. Wanneer hoorde je dat je zou beginnen met STP/proefverlof of dat je PIJ-maatregel af zou lopen?
7. Wanneer en van wie hoorde je dat je vrijwillige nazorg kon krijgen na STP/proefverlof/einde PIJ-maatregel?
8. Wat werd door hen gezegd over vrijwillige nazorg en de inhoud van vrijwillige nazorg?
9. Konden ze het goed uitleggen? Werde het voor jou voldoende duidelijk?
10. Wat verwachtte je dat de nazorg op zou leveren (positief en negatief; oplossing van problemen, onderdak, werk, controle)?
11. Vond je de gedachte hulp te krijgen na je verblijf in de JJI prettig? Waarom wel/niet?
12. Was je al op een andere manier op de uitstroom voorbereid, bijvoorbeeld via STP/proefverlof of Work-Wise?
13. Hebben anderen druk op je uitgevoerd om de nazorg te accepteren? Wat voor druk? Wat vond je ervan dat ze dat deden?
14. Heb je voordat je de JJI verliet gesprekken gehad met je ITB'er en/of een reclasseringswerker uit de plaats waar je ging wonen? Zo ja: hoe vaak? En waar gingen die gesprekken over?
15. Wat vond je van die gesprekken?
16. Waarom heb je de vrijwillige nazorg niet geaccepteerd?
17. Wanneer zou je de vrijwillige nazorg wel geaccepteerd hebben?
18. Is door de ITB'er of de reclasseringswerker gezegd dat als je later toch hulp nodig had, dat je die dan kon krijgen?
19. Heb je een andere vorm van hulp gehad na het verlaten van de JJI? Zo ja, wat voor hulp? Was dat voldoende? Waarom wel/niet?

Vrijwillig nazorg (na einde PIJ-maatregel)

20. Vind je nazorg helemaal overbodig, of zou de nazorg anders moeten zijn dan wat ze je hebben aangeboden?
21. Wat vind je het belangrijkste dat in de nazorg aan bod moet komen of geregeld moet worden? Waarom vind je dat?
22. Ben je nu problemen tegengekomen, waarbij het prettig was geweest als je ondersteuning had gehad? Zo ja, welke, en welke ondersteuning had je dan willen hebben?
23. Zou je, als je het opnieuw moest beslissen, de vrijwillige nazorg weer weigeren? Waarom wel/niet?
24. Wat vind je ervan als de nazorg verplicht wordt? Waarom vind je dat?

JONGEREN DIE NOG IN VOORBEREIDING OP UITSTROOM ZITTEN

Jongeren die in de voorbereiding op het proefverlof zitten (of geen proefverlof krijgen en direct uitstromen); potentiële weigeraars en potentiële deelnemers

Achtergrondinformatie

1. Hoe lang duurt de PIJ-maatregel naar verwachting?
2. In welke JJI('s) heb je gezeten?
Indien in meerdere JJI's gezeten:
 - a. Waarom ben je wel eens overgeplaatst?
 - b. Wat vind je van die overplaatsing? Was/ben je daardoor meer of minder gemotiveerd voor vrijwillige nazorg of maakt het niet uit?
3. Heb je één of meerdere ITB'ers (gehad)?
4. In welke stad ga je wonen als de PIJ-maatregel afgelopen is?
5. Wat is de naam van de reclasseringswerker die met jou je STP/proefverlof of de uitstroom (einde PIJ-maatregel) voorbereidt?

Aanbod van en voorbereiding op vrijwillige nazorg

6. Wanneer hoorde je dat je zou beginnen met STP/proefverlof of dat je PIJ-maatregel af zou lopen?
7. Heb je al contact gehad met de reclasseringswerker die je bij het proefverlof/na het einde van je PIJ-maatregel gaat begeleiden?
Zo ja:
 - Wanneer was het eerste contact?
 - En hoe vaak daarna?
 - Was je ITB'er daarbij aanwezig?
8. Is je ook verteld dat je van deze reclasseringswerker of ITB'er na afloop van het proefverlof nog een tijdje vrijwillige nazorg kunt krijgen?
 - Zo ja, door wie?
 - Wat werd door hen gezegd over vrijwillige nazorg en de inhoud van vrijwillige nazorg?
 - Konden ze het goed uitleggen? Werd het voor jou voldoende duidelijk?
9. Vind je het een prettig idee dat je ook na het proefverlof/uitstroom nog contact met de reclassering/ITB'er kunt hebben? Waarom wel/niet? Indien niet: zou je met iemand anders wel contact willen houden? Zo ja, met wie? Waarom?
10. Heb je gesprekken gehad met je ITB'er en/of een reclasseringswerker uit de plaats waar je gaat wonen? Zo ja: hoe vaak? En waar gingen die gesprekken over?
11. Wat vond je van die gesprekken?
12. Wat verwacht je dat de nazorg op kan leveren (positief en negatief zoals oplossing van problemen, onderdak, werk, controle)?
13. Wat vind je het belangrijkste dat in de nazorg aan bod moet komen of geregeld moet worden? Waarom vind je dat?
14. Wat vind je ervan als de nazorg verplicht wordt? Waarom vind je dat?

JONGEREN DIE MET PROEFVERLOF ZIJN

Achtergrondinformatie

1. Hoe lang duurt je PIJ-maatregel tot nu toe?
2. Hoe lang denk je dat je PIJ-maatregel vanaf nu nog gaat duren?
3. In welke JJI('s) heb je gezeten?
Indien in meerdere JJI's gezeten:
 - a. Waarom ben je wel eens overgeplaatst?
 - b. Wat vind je van die overplaatsing? Was/ben je daardoor meer of minder gemotiveerd voor vrijwillige nazorg of maakt het niet uit?
4. Heb je één of meerdere ITB'ers (gehad)?
5. In welke stad ben je gaan wonen tijdens je proefverlof?
6. Wat is de naam van de reclasseringswerker die jou vrijwillige nazorg heeft gegeven?

Aanbod van en voorbereiding op de vrijwillige nazorg

7. Wanneer hoorde je dat je zou beginnen met STP/proefverlof of dat je PIJ-maatregel af zou lopen?
8. Wanneer en van wie hoorde je dat je vrijwillige nazorg kon krijgen na STP/proefverlof/einde PIJ-maatregel?
9. Wat werd door hen verteld over vrijwillige nazorg en de inhoud van vrijwillige nazorg?
10. Konden ze het goed uitleggen? Werd het voor jou voldoende duidelijk?
11. Ben je van plan de vrijwillige nazorg te accepteren of heb je het al geaccepteerd?
 - a. Waarom wel/niet?
 - b. Wat vind je het belangrijkste dat in de nazorg aan bod moet komen of geregeld moet worden? Waarom vind je dat?
 - c. Vind je het een prettig idee dat je ook na het proefverlof/uitstroom nog contact met de reclassering/ITB'er kunt hebben? Waarom wel/niet?
 - Indien niet: zou je met iemand anders wel contact willen houden? Zo ja, met wie? Waarom wel met hem/haar?
 - d. Wat verwacht je dat de vrijwillige nazorg op kan leveren? (positief en negatief zoals oplossing van problemen, onderdak, werk, controle, problemen bespreken, persoonlijk gesprek voeren)?
 - e. Bij niet accepteren nazorg: wanneer zou je vrijwillige nazorg wel accepteren?
 - f. Bij niet accepteren nazorg: is door de ITB'er of de reclasseringswerker gezegd dat als je later toch hulp nodig hebt, dat je die dan alsnog kan krijgen?
 - g. Bij niet accepteren nazorg: krijg je een andere vorm van hulp na afloop van de PIJ? Zo ja, wat voor hulp?
 - h. Bij niet accepteren nazorg:
 - Vind je nazorg helemaal overbodig?
 - Of zou de nazorg anders moeten zijn dan wat ze je hebben aangeboden?

12. Vind je de gedachte hulp te krijgen na je verblijf in de JJI prettig? Waarom wel/niet?
13. Hebben anderen druk op je uitgevoerd om de vrijwillige nazorg te accepteren (bijvoorbeeld JJI, reclassering, ouders, vrienden)?
 - a. Wie?
 - b. Wat voor druk?
 - c. Wat vond je ervan dat ze dat deden?
14. Heb je voordat je de JJI verliet gesprekken gehad met je ITB'er en/of een reclasseringswerker in de plaats waar je bent gaan wonen?
 - a. Zo ja: hoe vaak?
 - b. En waar gingen die gesprekken over?
15. Wat vond je van die gesprekken?
16. Wat vind je ervan als de nazorg verplicht wordt? Waarom vind je dat?

Regioplan Beleidsonderzoek

**Nieuwezijds Voorburgwal 35
1012 RD Amsterdam**

T 020 531 531 5

F 020 626 519 9

E info@regioplan.nl

I www.regioplan.nl